

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยศึกษาสถานการณ์ปัญหา และแนวทางการสร้าง
กลไกที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนใน
เขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน อำเภอดาพระยา
จังหวัดสระแก้ว ระยะที่ 1

โดย

นายสกุล ลิตเดชลัม และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ตุลาคม 2559

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการวิจัยศึกษาสถานการณ์ปัญหา และแนวทางการสร้าง
กลไกที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนใน
เขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน อำเภอดาพระยา
จังหวัดสระแก้ว ระยะที่ 1

ทีมวิจัย

นายสกุล	ลิตเดชลัม	นายไพโรจน์	หอมเทียม
นายสำราญ	ใจดี	นายธรงค์สิงห์	วงศ์ทำเนียบ
นายอุทร	คณารมย์	นายพวน	ถ้วนนอก
นายพิสิษฐ์	โล่ทอง	นายอุทัย	สอาดชอบ
นายอุดม	ทองดล	นายณตฤณ	ฉอ้อนครศรี

สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ตุลาคม 2559

บทคัดย่อ

สถานภาพทรัพยากร พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ยุคเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านก่อนปี 2500 (หมู่บ้านเดิม)

จากสภาพภูมิประเทศตามลุ่มน้ำโตนเลสาบ หมู่บ้านที่ตั้งยุคแรก หรือ หมู่บ้านเดิม จะก่อตั้งขึ้นบริเวณใกล้หนองน้ำเสียส่วนใหญ่ เพราะง่ายต่อการทำการเพาะปลูก การใช้น้ำ สำหรับ อุปโภค บริโภค สมัยนั้นหมู่บ้านเดิมที่ก่อตั้งได้แก่ หนองติม ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่สมัยก่อนขึ้นเป็นหมู่ที่ 1 ตำบลอรัญประเทศ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี จากการให้สัมภาษณ์ของพ่อใหญ่พา วงศ์ทำเนียบ หมู่บ้านที่ก่อตั้งระยะเวลาไล่เลี่ยกันได้แก่ หนองติม ตาพระยา กุดเวียน บ้านตาพระยา บ้านตะโก บ้านสนรชะงัน บ้านมะกอก บ้านแสง บ้านโคกทหาร (ขามพลุก) บ้านกระสัง

ยุคบุกเบิกหาที่ทำมาหากินตั้งหมู่บ้าน 2500 – 2510

ประมาณปี พ.ศ. 2500 ทางรัฐบาลได้เปิดสัมปทานป่าไม้ให้บริษัทเอกชนเข้าสัมปทานตัดไม้ในพื้นที่คลองห้วยยาง ชาวบ้านเรียกว่าพวก “รถซุง” เข้าตัดไม้และสร้างถนนเพื่อชักลากไม้ออกจากพื้นที่ ในขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ ที่มีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (เคลื่อนไหวในพื้นที่)

ยุคราบปรามคอมมิวนิสต์ ปี 2514 – 2520

หมู่บ้านทัพช้าง ก็ถูกย้ายออกมาในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2514 - 2515 โดยทางราชการระบุเพื่อการง่ายต่อการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ โดยอ้างว่าเพื่อความปลอดภัย ชาวบ้านจึงออกมาอยู่หมู่บ้านเดิม คือ บ้านหนองติม หมู่ที่ 1 บ้านตะลุมพุก หมู่ที่ 2 และบ้านหนองปรือหมู่ที่ 3

พ.ศ. 2519 - 2520 มีการสร้างเส้นทาง สายตาพระยา – ละหานทราย โดยกำหนดเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ เพื่อลำเลียงอาวุธ กำลังพลเพื่อปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในเขตอีสานใต้และมีการตัดถนนเพื่อเชื่อมหมู่บ้าน

ยุคสงครามเขมรและนโยบายปัญหาการจัดสรรที่ทำกินใหม่

ความขัดแย้งทางการเมืองในเขมรทำให้เกิด สงคราม เขมร 3 ฝ่าย เขมรเสรี เขมรแดง เขมรขาว นำมาสู่การเข้าปล้นหมู่บ้านสนรชะงันของทหารเขมรที่อยู่ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา

ยุคปัญหาประกาศเขตอุทยานฯ ปี 2530 - 2540

ในปี พ.ศ. 2535 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ดำเนินการสำรวจรังวัดแนวเขตป่า เทือกเขาบรรทัดเพื่อเตรียมประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติตาพระยา มีการกำหนดจุดแนวอุทยาน โดยจับพิกัดด้วยการยิง GPS และมีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติตราพระยาในปี พ.ศ. 2539 ทำให้ ชาวบ้านที่ทำกินบริเวณคลองลำสะโตน

คลองฝือก พื้นที่กันชนหนองผักแว่น เริ่มต่อสู้เรียกร้องสิทธิในที่ทำกิน กลุ่มสมาชิคนจนหนองผักแว่น กลุ่มสมาชิคนจนโคกอีโด้

ยุคการติดตามการแก้ไขปัญหาและการต่อสู้เรียกร้องสิทธิผลกระทบจากการนโยบายการพัฒนาของรัฐ 4 ตำบลบริเวณลุ่มน้ำโดนเลสาบ ปี พ.ศ.2540-ปัจจุบัน

หลังจากเหตุการณ์สู้รบระหว่างเขมรสามฝ่ายตามแนวชายแดนสงบ ชาวบ้านที่ถูกลอยแพออกจากพื้นที่เริ่มคิดจะเข้าไปทำกินดินตัวเองมากขึ้น

สภาพปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศลุ่มน้ำห้วยลำสะโดนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร

จากขนาดพื้นที่ 371,250.00 ไร่ ทำให้เกิดปัญหา อาทิ 1) การจัดสรรที่ดินทำกินซึ่งถูกนำไปสร้างเป็นศูนย์อพยพ เจ้าของที่ดินทำกินเดิมไม่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินคืน 2) การทำโครงการปลูกป่าหับทิม 03 ซึ่งกรมป่าไม้ปลูกต้นไม้ในที่ดินทำกินชาวบ้าน ซึ่งส่วนมากไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินตามกฎหมายที่ดิน จำนวนประมาณ 2900 ไร่ คงเหลือไว้แต่ที่ดิน สค.1 แต่ภายหลังที่ดินชาวบ้านที่ถูกนำไปปลูกป่าชาวบ้านต้องการเข้าไปทำกินตามเดิมแต่ถูกห้ามปรามโดยกรมป่าไม้ 3) มีการประกาศที่สาธารณะทับที่ดินทำกินของชาวบ้าน ซึ่งได้มีการทับที่ดินทำกินของชาวบ้านจำนวน 3 ราย ซึ่งเป็นที่ดินจำนวน 28 ไร่ ซึ่งทำให้ชาวบ้านทุกรายไม่สามารถเข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินทำกินของตัวเองได้ แต่ในปัจจุบันพบว่าสภาพของที่สาธารณะดังกล่าวไม่ได้มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันของพลเมือง แต่กลับกลายเป็น ที่ดินทำกินซึ่งรวมเป็นทั้งทุ่งนาและสวนมะม่วง โดยผู้ใหญ่บ้านทพไทยเข้าไปใช้ประโยชน์ทำกิน 4) การขูดขยายหนอง แล้วนำดินจากการขูดขยายมาถมทับที่ดินทำกินของชาวบ้าน ซึ่งเป็นที่ของนางเลี้ยง พรหมสูและพี่ชายจำนวน 22 ไร่ ซึ่งเป็นที่ดินติดกับหนองทั้งทางทิศตะวันออกและใต้เป็นรูปดาบ โดยที่ดินดังกล่าวชาวบ้านมีเพียงใบเสียภาษีท้องถิ่น ทบ.5 เท่านั้น

แนวทางในการสร้างกลไกที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศลุ่มน้ำห้วยลำสะโดนควรเป็นอย่างไร

ยังไม่ได้มีแนวทางที่แน่ชัด เบื้องต้นเป็นการแก้ปัญหาโดยวิธีการ 1) หากมีชาวบ้านเรียกร้องขอค่าชดเชย ก็จ่ายค่าชดเชย หรือก็ให้มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้ แต่จะต้องเป็นพื้นที่บริเวณใกล้ที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน เป็นต้น

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อ	
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 บริบทชุมชน	7
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน	20
บทที่ 4 ผลการศึกษา	36
บทที่ 5 สรุปผล บทเรียนและข้อเสนอแนะ	80
ภาคผนวก	
ประวัติทีมวิจัยและที่ปรึกษา	

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน” ลุ่มน้ำสายย่อยที่สำคัญของ “ลุ่มน้ำโตนเลสาบ” ลุ่มน้ำหลักในกลุ่มลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำโขง ตามเกณฑ์การแบ่งพื้นที่ประเทศไทยออกเป็นลุ่มน้ำสำคัญ 25 ลุ่มน้ำ ของคณะกรรมการอุทกวิทยาแห่งชาติ ลุ่มน้ำโตนเลสาบเป็นลุ่มน้ำขนาดเล็กทางทิศตะวันออกของประเทศไทย มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมประมาณ 4,093.47 ตารางกิโลเมตร อยู่ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ สระแก้ว จันทบุรี และตราด พื้นที่ตอนบนเป็นแนวเทือกเขาบรรทัดกั้นจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดปราจีนบุรี มีลำน้ำสายย่อยที่สำคัญ อื่นๆ ได้แก่ ห้วยยาง ห้วยตะเคียน คลองน้ำใส คลองด่าน คลองพระพุทธร ห้วยนางาม ห้วยพรมโหด คลองโป่งน้ำร้อน เป็นต้น (www.Haii.or.th สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร) ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 849.80 ตารางกิโลเมตร มีความยาวตลอดลำน้ำในอาณาจักรไทยประมาณ 50 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอดาพระบางส่วน มีลำน้ำสายสำคัญของลุ่มน้ำย่อย 2 สาย ได้แก่ ลำสะโตนและห้วยยาง (www.ridceo.go.th/sakaao/history.htm โครงการชลประทานสระแก้ว) ลำน้ำสายที่ 1 ลำสะโตน มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด เขาวง เขาพรานหุขและเขาสะแกกรัง ในเขตอุทยานแห่งชาติตาพระยา ไหลไปทางทิศตะวันออกผ่านอำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ที่บ้านใหม่ไทยถาวร บ้านหนองติ่ม บ้านกระสัง บ้านโคกจาน บ้านเจียงดำและบ้านสะแก และเข้าสู่ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยบริเวณช่องแสง ลำน้ำย่อยที่ไหลเข้าสู่ลำสะโตน ได้แก่ ห้วยตะโก คลองขาม คลองสองพี่น้อง คลองตราด คลองแจ่ง คลองลูกกรดและห้วยยาง ลำน้ำสายที่ 2 ห้วยยาง มีต้นน้ำกำเนิดจากเขาห้วยชัน เขาคันนา เขาทะลาย เขาตาพรหม ไหลไปทางทิศตะวันออก ผ่านเขตอำเภอดำรงวิทยาคารและเขตกิ่งอำเภอโคกสูงจังหวัดสระแก้ว ลำน้ำย่อยที่ไหลลงสู่ห้วยยาง ได้แก่ คลองโป่งประทุน ห้วยยางน้อย ห้วยทรายใน ห้วยทรายนอก และห้วยตะเคียน แล้วไหลเข้าสู่ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยบริเวณบ้านหนองจาน (www.Haii.or.th สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร สามารถแบ่งเขตนิเวศของลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนได้ 4 เขตนิเวศ คือ 1.) เขตพื้นที่ภูเขา เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกประกาศพื้นที่เป็นป่าอนุรักษ์ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติปางสีดา อุทยานแห่งชาติตาพระยา 2.) เขตพื้นที่ราบในหุบเขา อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่บางส่วนประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติตาพระยาทั้งนี้ในพื้นที่ดังกล่าวยังมีที่ตั้งชุมชนอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่เกิดปัญหาการทับซ้อนสิทธิในที่ดินทำกิน และการใช้ประโยชน์จากป่า ระหว่างชาวบ้านกับรัฐ 3.) เขตพื้นที่ลาดไหล่เขา เป็นพื้นที่ที่ลำน้ำไหลตามความลาดเอียงของไหล่เขาลงสู่ที่ราบลุ่มริมลำห้วย ซึ่งถือเป็นที่ยาอยู่หากินเพื่อเก็บหาของป่าและเลี้ยงสัตว์ของชุมชน โดยชาวบ้านมักใช้เป็นพื้นที่เข้าไปเก็บหาของป่าตามฤดูกาล 4.) เขตพื้นที่ราบลุ่มริมน้ำ ชาวบ้านใช้เป็นที่ตั้งชุมชนและที่ทำกินส่วนใหญ่ทำการเกษตรซึ่งอยู่ในเขต ตำบลทัพราช ตำบลทัพไทย ตำบลทัพเสด็จ และตำบลตาพระยา ไปจรดชายแดนไทย- กัมพูชา

ทั้งนี้ในเขตพื้นที่บริเวณลำนํ้าลำสะโตนซึ่งเป็นพื้นที่ตะเข็บชายแดนไทย-กัมพูชา เคยมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติแร่ธาตุ ดิน น้ำ ป่าไม้ และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของประชากร โดยมีการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ลาว ไทย ญวน จีน ส่วย ญ้อ กลา ปรากฏมีหลักฐานการตั้งชุมชนต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ กระจายอยู่รายรอบ ทั้งชุมชนที่เป็นชุมชนดั้งเดิมและชุมชนใหม่ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาในการตั้งถิ่นฐานไม่ต่ำกว่า 200-300 ปี ชุมชนมีความสัมพันธ์แบบพี่-น้องมีการไปมาหาสู่ เพื่อพบปะเครือญาติ ร่วมงานบุญ ประเพณีด้วยกัน ระหว่างฝั่งไทยกับกัมพูชา มีพัฒนาการการตั้งเป็นชุมชนหลายยุคสมัย มีทั้งที่เป็นชุมชนดั้งเดิมแต่โบราณก่อนประวัติศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากร่องรอยอารยธรรมต่างๆ มากมาย เช่น ปราสาทเขาโล้น ในท้องที่ตำบลทัพราช โครงกระดุก ลูกบัด กำไล ที่พบในพื้นที่บ้านหนองผักแว่น ตำบลทัพราช เป็นต้น ชุมชนเก่าแก่ที่เป็นกลุ่มพื้นเมืองในท้องถิ่น และชุมชนที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐานหนีความอดอยากมาตั้งชุมชนใหม่ มีวิถีการดำเนินชีวิต การทำมาหากิน การปกครองดูแลสมาชิกในชุมชน บนฐานทรัพยากรของท้องถิ่นและมีรูปแบบการพัฒนาการเปลี่ยนแปลง ตามเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการพัฒนาของประเทศตลอดมา โดยแต่ละชุมชนจะมีรูปแบบความสัมพันธ์การพึ่งพิง การใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำตามเงื่อนไขการดำเนินชีวิต ใช้เป็นที่ตั้งที่อยู่อาศัย เป็นพื้นที่ทำกินปลูกข้าว พืชไร่ พืชอาหาร พืชเศรษฐกิจ เลี้ยงสัตว์ เก็บหาพืชและสัตว์น้ำเพื่อเป็นอาหาร อาศัยแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม เก็บหาของป่า เช่น เห็ด สมอ มะขามป้อม ผักอีลอก ดอกกระเจียว ผักหวาน กบ อึ่ง สมุนไพรต่างๆ เพื่อมาเป็นอาหาร ยา และขายเป็นรายได้จุนเจือครอบครัว อาศัยไม้จากป่าเพื่อซ่อมแซมที่อยู่อาศัย เป็นเชื้อเพลิงเพื่อการหุงหาอาหารในครัวเรือนและจำหน่าย จึงถือได้ว่าเป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนโดยรอบต้นน้ำนับตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ความสำคัญของลุ่มน้ำโตนเลสาบไม่ใช่แค่เพียงว่าเป็นลุ่มน้ำที่หล่อเลี้ยงชุมชนที่ได้อิงอาศัยในการดำรงชีพของชุมชนในเขตโดยรอบเท่านั้น หากแต่ยังถือว่าเป็นลุ่มน้ำนานาชาติที่เชื่อมร้อยความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนของฝั่งไทยและชุมชนฝั่งกัมพูชาเข้าด้วยกัน ผ่านการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรที่เกิดขึ้นในขอบเขตลุ่มน้ำมาตั้งแต่ครั้งอดีตอย่างสำคัญ หากแต่ในปัจจุบันภายหลังมีการกั้นแนวเขตรัฐไทยและกัมพูชาทำให้บริบทความสัมพันธ์ของชุมชน 2 ฝั่งห่างหายไปมีการตัดแบ่งลุ่มน้ำออกเป็นตอนโดยพื้นที่ตอนบนของลุ่มน้ำอยู่ในเขตประเทศไทย ส่วนตอนกลางและตอนล่างอยู่ในเขตประเทศกัมพูชา และด้วยข้อจำกัดนี้จึงทำให้การบริหารจัดการลุ่มน้ำทั้งระบบเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น

ปัญหานำการวิจัย

ปัจจุบันเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายการพัฒนาประเทศที่เน้นการเจริญเติบโตทางวัตถุ เงินทอง ระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง มีมาตรการเพื่อกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ การมุ่งพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นเมือง พัฒนาระบบเศรษฐกิจไปสู่ภาคอุตสาหกรรมด้วยการนำฐานทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้เป็นวัตถุดิบในการพัฒนา การประชันนโยบายความมั่นคงที่เน้นความมั่นคง ทาง

ทหาร และการเมืองระหว่างประเทศ แต่ระดับคุณภาพชีวิตผู้คนชายแดนยังยากจนข้นแค้น ขาดความมั่นคงในชีวิต การประกาศใช้มาตรการทางกฎหมายในการจัดการป่า การประกาศพื้นที่ เขตป่าอนุรักษ์ หรือที่สาธารณะทับที่ดินของประชาชนที่ครอบครองหรือทำกินมานาน เกิดเป็นนโยบายการประกาศใช้แผนแม่บทป่าไม้แห่งชาติ 2484 โดยจำแนกพื้นที่การใช้ประโยชน์ในเขตป่า มีการเปิดให้สัมปทานทำไม้ของภาครัฐและเอกชน มีการประกาศพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์ซ้อนทับสิทธิที่ทำกินของชุมชนมีการละเมิดสิทธิตามธรรมชาติในการดูแลจัดการป่า ดิน น้ำของชุมชน แล้วดำเนินการกันชาวบ้านออกจากพื้นที่ ขาดการกำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์และนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่นเนื่องจากการกำหนดทิศทางมาจากส่วนกลางผ่านแนวคิดการรวมศูนย์อำนาจในการจัดการโดยรัฐเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งวิธีคิด “แยกคนออกจากป่า” จัดการดูแลทรัพยากรแบบรวมศูนย์อำนาจและระบบเศรษฐกิจที่เน้นการสะสมและสร้างผลกำไรสูงสุดของผู้ประกอบการเช่นนี้ ได้ทำให้เกิดการดูถูกถิ่น การกอบโกยทรัพยากรธรรมชาติไปเป็นต้นทุนในการผลิต สินค้า พลังงาน เป็นจำนวนมหาศาล ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรอย่างรุนแรง และมีสภาพลดลงทั้งจำนวน ปริมาณ และคุณภาพของทรัพยากรที่จะรองรับความต้องการของคนได้ในปัจจุบัน

ปัญหาการแย่งทรัพยากรที่ดิน น้ำ ป่าไม้ ในพื้นที่ลุ่มน้ำล้าสะโตนทรัพยากรซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของชุมชน ถูกทำให้เป็นต้นทุนในการผลิตสินค้าของกลุ่มทุนที่เข้ามาช่วงชิงผลประโยชน์ในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ที่ดิน ที่อยู่อาศัยของชุมชนต้องกลายเป็นพื้นที่รองรับนโยบาย โครงการการพัฒนาที่ส่งผลโดยตรงต่อวิถีการดำเนินชีวิต อาทิ การสร้างอ่างเก็บน้ำ ทับพื้นที่เก็บหาของป่า ที่ดินทำกินของชาวบ้าน ขณะที่กลุ่มในชุมชนเองก็มีแนวคิดเรียกร้องกับทางรัฐบาลให้มีการสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำเนื่องจากภาวะการณ์ขาดแคลนน้ำในพื้นที่ สะท้อนปัญหาความขัดแย้ง ทางแนวคิด แนวทางปฏิบัติเพื่อการแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า อย่างสอดคล้องเหมาะสม กลายเป็นปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนอย่างหนัก นับวันสถานการณ์ความขัดแย้งนี้จะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ เชื่อมโยงไปถึงสถานการณ์โลกร้อน ภัยพิบัติทางธรรมชาติ อาทิ น้ำท่วม ฝนแล้ง ฤดูกาลแปรปรวน ที่กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้น เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวในรูปแบบและวิธีคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ที่เน้นการใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างเข้มข้นและที่สำคัญขาดการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมกับชุมชน ซึ่งเป็นผู้อาศัยอยู่ร่วมกับฐานทรัพยากรนั้นๆ มาตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน

สถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำล้าสะโตนจำนวนหนึ่งตัดสินใจแก้ปัญหาโดยการขายที่ดินทำกินของตนเอง และมีชาวบ้านอีกเป็นจำนวนมากแก้ปัญหาปากท้องและหนี้สินเฉพาะหน้าโดยการอพยพไปทำงานหรือไปขายแรงงานนอกพื้นที่ ระบบการจัดการ การพึ่งพาตนเองของภาคชนบทภายในสังคมหมู่บ้าน ของชุมชนก็เปลี่ยนแปลงไป ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายด้านขึ้นกับชุมชน เกิดการตัดขาดมิติความสัมพันธ์กับพี่น้อง เครือญาติของพี่น้องสองฝั่ง ผู้คนต้องตั้งหน้าตั้งตาทำ

มาหากินมากขึ้นเพื่อให้ได้มีเงินไว้จับจ่ายใช้สอย ส่งลูกหลานเข้าสู่ระบบการศึกษา คนรุ่นใหม่ละทิ้งไร่นาเข้าไปแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าในเมืองใหญ่ กลายเป็นแรงงานให้กับภาคอุตสาหกรรม รายได้ที่เคยเพียงพอจากการขายผลผลิตในอดีต ทุกวันนี้กลับไม่พอกับค่าใช้จ่ายที่นับวันจะมากขึ้นตามการขึ้นราคาน้ำมันกับ ความผันแปรของปัจจัยการผลิต ทั้งหมดนี้คือปัญหาถูกใช้ที่หมุนเป็นเกลียวซ้อนทับกัน อันเนื่องมาจาก ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในหลายๆชุมชนและมีแนวโน้มว่าจะวิกฤติยิ่งขึ้น ความอุดมสมบูรณ์ของ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลดน้อยถอยลงไปอย่างรวดเร็ว แหล่งอาหารตามธรรมชาติหายากขึ้นและมี ปริมาณน้อยลงไปมาก ปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าทวีความรุนแรงขึ้นทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรม ทำให้สัตว์ป่าไม่มีที่อาศัยหากินและถูกล่า การเปลี่ยนวิธีการผลิตทางการเกษตรโดยการใช้ที่ดินปลูกพืช เชิงเดี่ยว เร่งการผลิตเพื่อการค้า ก็ส่งผลทำให้สภาพดินเสื่อมโทรม สารเคมีตกค้างในดินและแหล่งน้ำ รูปแบบการพัฒนาในพื้นที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านและสภาพภูมินิเวศน์ของลุ่มน้ำ ทั้งหมดนี้ ได้กลายเป็นการทำลายวงจรวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนลุ่มน้ำลำสะโตนตลอดทั้งสาย ส่งผล กระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน และก่อให้เกิดปัญหาความยากจนตามมา โดยที่ผ่านมากลับ ไม่มีหน่วยงานภาคส่วนใดที่มีมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น และครอบคลุมรอบด้านเท่าที่ควร เป็นแต่เพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหรือการเยียวยาปัญหาให้ บรรเทาลงเพียงเท่านั้น

“เครือข่ายชาวบ้านอนุรักษ์ป่าต้นน้ำห้วยลำสะโตน เนียะ เซราะ ชรัน ปรี เดิม ตึก สติง สะโตน” ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของชุมชนเคยผ่านกระบวนการทำงานวิจัยและผู้ที่เล็งเห็นความสำคัญของปัญหา อยู่ใกล้ชิดทรัพยากร เป็นทั้งผู้พึงพิงใช้ประโยชน์และได้รับผลกระทบจากปัญหาการจัดการทรัพยากร จากวิกฤตการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ที่เชื่อมโยงกับสภาพความเป็นอยู่ ปัญหา ความยากจนและความมั่นคงในชีวิตของคนในชุมชน มีความเห็นตรงกันว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ จะต้องศึกษาสถานภาพทรัพยากร พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชน สภาพปัญหาการบริหาร จัดการทรัพยากร เจือนไซ ปัจจัย ตลอดจนกฎหมาย นโยบาย ที่เอื้อต่อการสร้างสร้างแนวทาง กลไก เครือข่ายระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำลำสะ โตน เพื่อเป็นหลักประกันในการสร้างความมั่นคงชุมชนชายแดนในมิติการพึ่งพา การจัดการ การดูแล ทรัพยากรอย่างยั่งยืนต่อไป

คำถามวิจัยหลัก

สถานการณ์ปัญหาและแนวทางการสร้างกลไกที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

คำถามวิจัยรอง

1. สถานภาพทรัพยากร พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. สภาพปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เป็นอย่างไร
3. เงื่อนไข ปัจจัย ตลอดจนกฎหมาย นโยบาย ที่เอื้อต่อการสร้างสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนมีอะไรบ้าง
4. แนวทางในการสร้างกลไกที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานภาพทรัพยากร พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษาเงื่อนไข ปัจจัย ตลอดจนกฎหมาย นโยบาย ที่เอื้อต่อการสร้างสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน
4. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างกลไกที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลสถานภาพทรัพยากร พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตลำน้ำลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. ได้ข้อมูลสภาพปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศลำน้ำลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
3. ได้ข้อมูลเงื่อนไข ปัจจัย ตลอดจนกฎหมาย นโยบาย ที่เอื้อต่อการสร้างสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรลำน้ำลำสะโตน
4. ได้องค์ความรู้ในการสร้างกลไกที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศลำน้ำลำสะโตน

บทที่ 2

บริบทพื้นที่

บริบทตำบลตาพระยา

อาณาเขตที่ตั้ง

ทิศเหนือ ติดต่อกับเทศบาลตำบลตาพระยา ตำบลทัพเสด็จ และตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันออก ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยกัมพูชา

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลหนองแวง กิ่งอำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลโคกลาน อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสูงเชิงเขา มีแหล่งน้ำและคลองธรรมชาติ สลับที่ลุ่มแอ่งกระทะมีภูเขาคั่นหากันกึ่งกลาง ระหว่างตำบล สภาพเดิมเป็นดินดานแข็ง ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทรายไม่อุ้มน้ำ เมื่อถูกน้ำจะละลายทำให้น้ำดินถูกชะล้างได้โดยง่าย น้ำจึงมีสีขุ่นมัวไม่ใส เมื่อนานไปแหล่งน้ำจะตื้นเขินส่วนพื้นที่ป่าเดิมเป็นป่าละเมาะ ประเภทป่าไม้เบญจพรรณ ปัจจุบันราษฎรได้บุกรุกทำเป็นพื้นที่เกษตรเป็นส่วนใหญ่ยังเหลือเฉพาะตามบริเวณเชิงเขา

ประวัติศาสตร์

ตำบลตาพระยา เป็นตำบลที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งสมัยรัตนโกสินทร์ ประวัติศาสตร์เดิม เขมรได้เข้ามากวาดต้อนครอบครัวคนไทย ตั้งแต่เมือง ปราชินนครนายก เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ได้รับการแต่งตั้งให้นำทัพไทยไปปราบการเดินทัพครั้งนี้ต้องผ่านภูมิประเทศที่ทุรกันดาร ทำให้ไพร่พลของกองทัพอ่อนล้าจึงหยุดพักทัพเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนจะยกเข้าไปรบกับเขมรจนได้ชัยชนะ หลังจากรบชนะจึงได้นำครอบครัวคนไทยที่ถูกกวาดต้อนกลับมาพักอยู่บริเวณเดิม บริเวณที่เจ้าพระยาบดินทร์เดชาได้หยุดพักทัพนั้น เรียก “ทัพพระยา” แต่ต่อมาการออกเสียงเพี้ยนไป เรียก “ตาพระยา” มีประชากรหลายเชื้อชาติที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานใน “ตาพระยา” เช่น เขมร ส่วย ลาว ไทย ทำให้ชุมชน ขยายตัว เป็นหมู่บ้านเป็นตำบล

ตำบลตาพระยา มีรูปการปกครองเป็นสภาตำบล และสภาตำบลยกฐานะ เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลตาพระยา เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2540 ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล

พ.ศ. 2537 ซึ่งแต่เดิมยังไม่มีที่ทำการ ได้ใช้หอประชุมชั้น 2 ของอำเภอตาพระยา เป็นที่ทำการอยู่รวมกับ อบต. อีก 4 แห่ง ของอำเภอตาพระยา จนกระทั่งปี 2545 ได้ก่อสร้างที่ทำการขนาดเล็ก โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการปกครองจำนวน 900,000 บาท บนเนื้อที่ จำนวน 5 ไร่ บริเวณตรงข้ามอ่างเก็บน้ำบ้านแก้วเพชรพลอย หมู่ 8 ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ซึ่ง คุณยาย กิมสอน ศรีแก้ว อาจารย์วิทย์ยา – จากภูพิงกูฏ ศรีแก้ว เป็นผู้บริจาคและได้ย้ายที่ทำการจากหอประชุมอำเภอตาพระยา มาอยู่ที่ทำการดังกล่าว เมื่อเดือนธันวาคม 2545

การปกครอง

จำนวนหมู่บ้านแบ่งพื้นที่การปกครอง 17 เป็นหมู่บ้าน

- หมู่ที่ 1 บ้านตาพระยา
- หมู่ที่ 2 บ้านปางวาง
- หมู่ที่ 3 บ้านตะโก
- หมู่ที่ 4 บ้านกุดเวียน
- หมู่ที่ 5 บ้านหนองไผ่
- หมู่ที่ 6 บ้านป่าซาง
- หมู่ที่ 7 บ้านห้วย
- หมู่ที่ 8 บ้านแก้วเพชรพลอย
- หมู่ที่ 9 บ้านนางาม
- หมู่ที่ 10 บ้านทัพเทียม
- หมู่ที่ 11 บ้านกุดเตย
- หมู่ที่ 12 บ้านเนินสมบุรณ์
- หมู่ที่ 13 บ้านเนินสะอาด
- หมู่ที่ 14 บ้านเขาสูงช้าง
- หมู่ที่ 15 บ้านทัพสยาม
- หมู่ที่ 16 บ้านปอน้ำใส
- หมู่ที่ 17 บ้านร่มทอง

ประชากร ครวเรือน

มีประชากรทั้งสิ้น 13,210 คน แยกเป็นชาย 6,731 คน หญิง 6,470 คน มีครัวเรือนจำนวน 3,480 ครัวเรือน (ข้อมูลจากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครองอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ณ วันที่ 1 เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2555)

การประกอบอาชีพ

การประกอบเกษตรกรรม

ประชากรในตำบลตาพระยาส่วนมากประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ (โค, กระบือ) และ อุตสาหกรรมในครัวเรือน

การประกอบอาชีพพาณิชยกรรมและการบริการ ประเภทและจำนวนสถานประกอบการด้านการพาณิชยกรรมและบริการ สามารถจำแนกได้ดังนี้

(1) ธนาคารข้าว	11	แห่ง
(2) โรงแรม	1	แห่ง
(3) ปั๊มน้ำมัน	5	แห่ง
(4) ปั๊มหลอด	3	แห่ง
(5) ลานมัน	6	แห่ง
(6) โรงสีข้าว	19	แห่ง
(7) ห้องเช่า / บ้านเช่า	1	แห่ง

ศาสนา

วัด 5 แห่ง ประกอบด้วย

- (1) วัดตะโก
- (2) วัดกุดเวียน
- (3) วัดใหม่นางาม
- (4) วัดกุดเตย
- (5) วัดบ้านแก้วเพชรพลอย

สำนักสงฆ์ 5 แห่ง ประกอบด้วย

- (1) สำนักสงฆ์ไผ่แก้ว
- (2) สำนักสงฆ์เนินสมบุรณ์
- (3) สำนักสงฆ์บ้านเขาลูกช้าง
- (4) สำนักสงฆ์บ้านเนินสะอาด
- (5) สำนักสงฆ์บ้านทัพเทียม

บริการสาธารณสุข

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน 3 แห่ง

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลบ้านกุดเวียน

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลบ้านนางาม

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลบ้านทัพเทียม

ความปลอดภัยด้านชีวิตทรัพย์สิน

- ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตำบลตาพระยา จำนวน 1 แห่ง
- ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดตำบลตาพระยา จำนวน 2 แห่ง
- หนึ่งตำบล หนึ่งทีมกู้ชีพ กู้ภัย ตำบลตาพระยา (OTOS) จำนวน 1 แห่ง
- จุดบริการประชาชนด้านตรวจ บ้านร่มทอง (ตชด.ที่125) จำนวน 1 แห่ง
- กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 125 บ้านกุดเตย จำนวน 1 แห่ง
- ศูนย์บริการช่วยเหลือฉุกเฉิน (EMS) บ้านกุดเวียน จำนวน 1 แห่ง

นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลตาพระยา ได้จัดให้มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน จำนวน 17 แห่งเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน

ภูมิอากาศ

ภูมิอากาศเป็นแบบร้อนในช่วงฤดูร้อน มีความชื้นในอากาศน้อย และมีปัญหาภัยแล้งต่อเนื่องปริมาณน้ำฝนน้อย มี 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนมกราคม – กลางเดือนพฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม – กลางเดือนตุลาคม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม – กลางเดือนธันวาคม

ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

ป่าไม้ ในสภาพปัจจุบัน ไม่มีสภาพป่าในพื้นที่ยังเหลือเฉพาะบริเวณเชิงเขาคันทนาและพื้นที่สาธารณะบางแห่ง

น้ำ สภาพแหล่งน้ำธรรมชาติต้นเขิน ทำให้มีปัญหาการขาดแคลนน้ำ ประกอบกับน้ำขุ่นมีตะกอนมาก นำไปใช้ประโยชน์ได้น้อย

ดิน มีสภาพเป็นดินดาน ไม่อุ้มน้ำ ละลายน้ำง่าย
แหล่งน้ำ

- ลำน้ำ/ลำห้วย 4 แห่ง ประกอบด้วย

- (1) คลองแฝง
- (2) ห้วยยาง
- (3) คลองนางาม - ทัพเทียม
- (4) คลองตะเคียน

- บึง หนองและอื่น ๆ 11 แห่ง คือ บึงตะโก ,หนองมะโลง,หนองเมอ,หนองกระทุ่ม,หนองตาเละ,หนองสนามหญ้า,หนองโบสถ์,หนองครก,หนองกก,หนองมาดสะแก,หนองบรรลึง

บริบทตำบลทัพไทย

อาณาเขตที่ตั้ง

ทิศเหนือ มีอาณาเขตติดกับอำเภอโนนดินแดง และอำเภอละหานทรายจังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันออก ติดกับประเทศกัมพูชา

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลทัพเสด็จ อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลทัพราช อำเภอตราพระยา จังหวัดสระแก้ว

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขา สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย ดินขาดความชุ่มชื้น หน้าดินถูกชะล้างฤดูฝนมีปริมาณน้ำน้อย ทำให้การผลิตพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ

การปกครอง

จำนวนหมู่บ้าน แบ่งพื้นที่การปกครองเป็น 12 หมู่บ้าน

หมู่ที่ 1 บ้านทัพไทย

หมู่ที่ 2 บ้านโคกตาด้วง

หมู่ที่ 3 บ้านโคกระกา

หมู่ที่ 4 บ้านโคกปราสาท

หมู่ที่ 5 บ้านรัตนะ

หมู่ที่ 6 บ้านหนองบัว

หมู่ที่ 7 บ้านโคกจาน

หมู่ที่ 8 บ้านกะสัง

หมู่ที่ 9 บ้านทับทิม ๐๓

หมู่ที่ 10 บ้านน้ำเงิน

หมู่ที่ 11 บ้านแสนสุข

หมู่ที่ 12 บ้านทองเจริญ

ประชากร ครุฑเรือน

ประชากรทั้งหมด 8,239 คน เป็นชาย 4,179 คน หญิง 4,060 คน มีครุฑเรือน 2,104 ครุฑเรือน (ข้อมูลสำนักบริหารทะเบียน กรมการปกครอง (อำเภอตาพระยา) ข้อมูล ณ วันที่ 23 เมษายน 2555)

การประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ประชากรในตำบลทัพไทยส่วนมากประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ทำไร่ และทำสวน

การประกอบพาณิชยกรรมและการบริการ ประเภทและจำนวนสถานประกอบการด้านการพาณิชยกรรมและบริการ สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. ปั้มน้ำมันหลอด	จำนวน 21 แห่ง
2. ปั้มน้ำมันหัวจ่าย	จำนวน 3 แห่ง
3. โรงงานอุตสาหกรรม	จำนวน 1 แห่ง

สภาพสังคม

1. โรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 7 แห่ง
  - โรงเรียนบ้านทัพไทย
  - โรงเรียนบ้านทับทิมสยาม 03
  - โรงเรียนบ้านโคกปราสาท
  - โรงเรียนบ้านรัตนะ
  - โรงเรียนบ้านหนองบัวสันติสุข
  - โรงเรียนเพชรรัตนราชสุดา
  - โรงเรียนบ้านกะสัง
2. โรงเรียนขยายโอกาสระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 2 แห่ง
  - โรงเรียนเพชรรัตนราชสุดา
  - โรงเรียนบ้านกะสัง
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 4 แห่ง
  - ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านทัพไทย
  - ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านทับทิม 03
  - ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโคกระกา
  - ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านน้ำเงิน

สถาบันองค์กรทางศาสนา วัด / สำนักสงฆ์ 8 แห่ง

- วัดทัพไทย
- วัดโคกระกา
- วัดโคกปราสาท
- วัดพุทธรัตนาราม
- วัดกะสังข์อตันนัต
- สำนักสงฆ์บ้านทับทิมสยาม 03
- สำนักสงฆ์รัตนะเจริญ
- สำนักสงฆ์ดงตಾಯอง

การบริการสาธารณสุข

โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพชุมชน 4 แห่ง

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลบ้านทัพไทย
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลบ้านทับทิม 03
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนวมินทร์ราชินี
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพบ้านรัตนะ

ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน

- สถานีตำรวจ จำนวน 1 แห่ง
- ด่านตำรวจ จำนวน 5 แห่ง

กลุ่มอาชีพ

- กลุ่มสตรีสหกรณ์หมู่บ้าน 10 กลุ่ม
- กลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้ 3 กลุ่ม

สภาพภูมิอากาศ

ภูมิอากาศเป็นแบบร้อนในช่วงฤดูร้อน มีความชื้นในอากาศน้อย และมีปัญหากัญแล้งต่อเนื่อง ปริมาณน้ำฝนน้อย มี 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนมกราคม – กลางเดือนพฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม – กลางเดือนตุลาคม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม – กลางเดือนธันวาคม

ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

- ดินมีสภาพเป็นทราย ขาดความชุ่มชื้น หน้าดินถูกชะล้างไม่เหมาะกับการเพาะปลูก
- น้ำ สภาพคลอง และแหล่งน้ำตื้นเขิน ไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ ทำให้ไม่มีน้ำใช้เพียงพอต่อการเกษตร และการอุปโภคบริโภค สภาพน้ำขุ่นข้นไม่ตกตะกอน
- ป่าไม้ ตำบลทัพไทยติดกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติตาพระยา

แหล่งน้ำที่สำคัญ

คลอง จำนวน 3 สาย

- คลองลำสะโตน
- คลองไหลลาด
- คลองตราด

อ่างเก็บน้ำ จำนวน 4 แห่ง

- อ่างเก็บน้ำรัตนโกสินทร์
- อ่างเก็บน้ำคลองตาด้วง
- อ่างเก็บน้ำคลองสัมปอ
- อ่างเก็บน้ำโจลโอบ

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ฝาย	จำนวน 8 แห่ง
- บ่อน้ำตื้น	จำนวน 22 แห่ง
- บ่อบาดาล	จำนวน 14 แห่ง
- ประปาหมู่บ้าน	จำนวน 9 แห่ง
- ประปาภูเขา	จำนวน 1 แห่ง

บริบทตำบลทพรราช

อาณาเขตที่ตั้ง

ทิศเหนือ ติดกับตำบลลำนางรอง อำเภอโนนดินแดงจังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันออก ติดกับตำบลทพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ทิศใต้ ติดกับตำบลตาพระยา อำเภอตราพระยา จังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันตก ติดกับตำบลแซฮอร์ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ และมีภูเขาล้อมรอบ ลักษณะดินเป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ

เชื้อชาติ ภาษา

ภาษาที่ใช้ในตำบลทพรราชมี 4 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาไทยโคราช ภาษาลาว ภาษาเขมร

ประเพณี วัฒนธรรม

ประเพณีได้กบาตรเทโวโรหณะ ณ ปราสาทเขาโล้น วันสงกรานต์ วันผู้สูงอายุ บุญบั้งไฟ

การปกครอง

จำนวนหมู่บ้านแบ่งพื้นที่การปกครองเป็น 17 หมู่บ้าน

1. บ้านหนองติม
2. บ้านตะลุมพุก
3. บ้านหนองปรือ
4. บ้านเหนือ
5. บ้านใหม่ไทยถาวร
6. บ้านเจริญสุข
7. บ้านโคกไพล
8. บ้านโคกกราด
9. บ้านหนองผักแว่น
10. บ้านทตวังสมบูรณ์
11. บ้านเนินขาม
12. บ้านคลองยาง

13. บ้านทุ่งทะเล
14. บ้านไพลงาม
15. บ้านเขาวงศ์
16. บ้านหนองกก
17. บ้านไพลอนันต์

ประชากร ครัวเรือน

ประชากรทั้งหมด 14,531 คน แบ่งเป็นชาย 7,274 คน หญิง 7,252 คน มีครัวเรือน 3,364

การประกอบอาชีพ

อาชีพเกษตรกรรม

ประชากรในตำบลทัพรราชจำแนกการประกอบอาชีพการเกษตรกรรม เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และทำสวน

จำแนกได้ดังนี้

อาชีพพาณิชยกรรมและการบริการ

1. สถานีบริการน้ำมันขนาดใหญ่ 7 แห่ง
2. สถานีบริการน้ำมันขนาดเล็ก 12 แห่ง
3. โรงสีข้าว 52 แห่ง
4. ร้านค้าทั่วไป 130 แห่ง
5. ร้านอาหาร 20 แห่ง
6. ร้านซ่อมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ 11 แห่ง
7. ร้านรับซื้อข้าว 5 แห่ง
8. ร้านวัสดุก่อสร้าง 1 แห่ง

สภาพสังคม

1. โรงเรียนระดับประถม 4 แห่ง
  - โรงเรียนบ้านหนองติม
  - โรงเรียนกองทัพบกอุทิศบ้านใหม่ไทยถาวร
  - โรงเรียนบ้านเจริญสุข
  - โรงเรียนบ้านทวงศ์สมบูรณ์

2. โรงเรียนขยายโอกาสระดับมัธยมต้น 2 แห่ง
  - โรงเรียนบ้านโคกไพล (ขยายโอกาส)
  - โรงเรียนบ้านหนองผักแว่น (ขยายโอกาส)
3. โรงเรียนขยายโอกาสระดับมัธยมปลาย 1 แห่ง
  - โรงเรียนทศพรวิทยา (มัธยมปลาย)

สถาบันองค์กรทางศาสนา วัด / สำนักสงฆ์ 16 แห่ง

- วัดหนองติ่ม
- วัดใหม่บ้านไทยถาวร
- วัดเจริญสุข
- วัดโคกไพล
- วัดโคกกรด
- วัดป่าหนองผักแว่น
- สำนักวิปัสสนากรรมฐานบ้านเหนือ
- ศูนย์ปฏิบัติธรรมเขาย้อยผาแดง
- ศูนย์ปฏิบัติธรรม ร.๕ ช้องตะโก
- ที่พักสงฆ์บ้านระเบิกขาม
- ที่พักสงฆ์เขาน้อยแสงเทียน
- สำนักสงฆ์บ้านทดวงค์สมบูรณ์
- สำนักสงฆ์ประชาสุขสันต์ (บ้านเบิกขาม)
- สำนักสงฆ์วังรีทอง
- สำนักสงฆ์ป่าร้าง
- ที่พักสงฆ์วัดใหม่ไพรอนันต์

การบริการสาธารณสุข

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน 3 แห่ง

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนหนองติ่ม
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนโคกไพล
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนหนองผักแว่น

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- สถานีตำรวจชุมชนตำบลทัพราช จำนวน 1 แห่ง
- ศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน จำนวน 1 แห่ง
- หน่วยกู้ชีพ กู้ภัย ของตำบล 1 หน่วย

กลุ่มอาชีพ จำนวน 33 กลุ่ม

- กลุ่มส่งเสริมหัตถกรรมกำวหน้า จำนวน 1 กลุ่ม
- กลุ่มเย็บจักร จำนวน 3 กลุ่ม
- กลุ่มเลี้ยงโค จำนวน 11 กลุ่ม
- กลุ่มปลูกพริก จำนวน 1 กลุ่ม
- กลุ่มปลูกมันสำปะหลัง จำนวน 1 กลุ่ม
- กลุ่มธนาคารหมู่บ้าน จำนวน 3 กลุ่ม
- กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน 2 กลุ่ม
- กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนพัฒนาตนเอง จำนวน 1 กลุ่ม
- กลุ่มเลี้ยงปลา จำนวน 2 กลุ่ม
- กลุ่มสตรีตำบลทัพราช จำนวน 1 กลุ่ม
- กลุ่มผลิตภัณฑ์ดอกไม้และทอผ้า จำนวน 1 กลุ่ม
- กลุ่มลดพลังงานไฟฟ้า จำนวน 1 กลุ่ม
- กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด จำนวน 1 กลุ่ม
- กลุ่มศิลปหัตถกรรมดอกไม้และรากไม้ จำนวน 1 กลุ่ม
- กลุ่มส่งเสริมการเลี้ยงสุกร จำนวน 1 กลุ่ม
- กลุ่มจัดซื้อปุ๋ยให้กู้ยืม จำนวน 1 กลุ่ม
- กลุ่มกองทุนส่งเสริมอาชีพ จำนวน 1 กลุ่ม

กลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 17 กลุ่ม ใน 17 หมู่บ้าน

สภาพภูมิอากาศ

ภูมิอากาศเป็นแบบร้อนในช่วงฤดูร้อน มีความชื้นในอากาศน้อย และมีปัญหาภัยแล้งต่อเนื่อง ปริมาณน้ำฝนน้อย มี 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนมกราคม – กลางเดือนพฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม – กลางเดือนตุลาคม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม – กลางเดือนธันวาคม

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

โครงการวิจัยศึกษาสถานการณ์ปัญหาและแนวทางการสร้างกลไกที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ระยะที่ 1 มีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตเนื้อหา

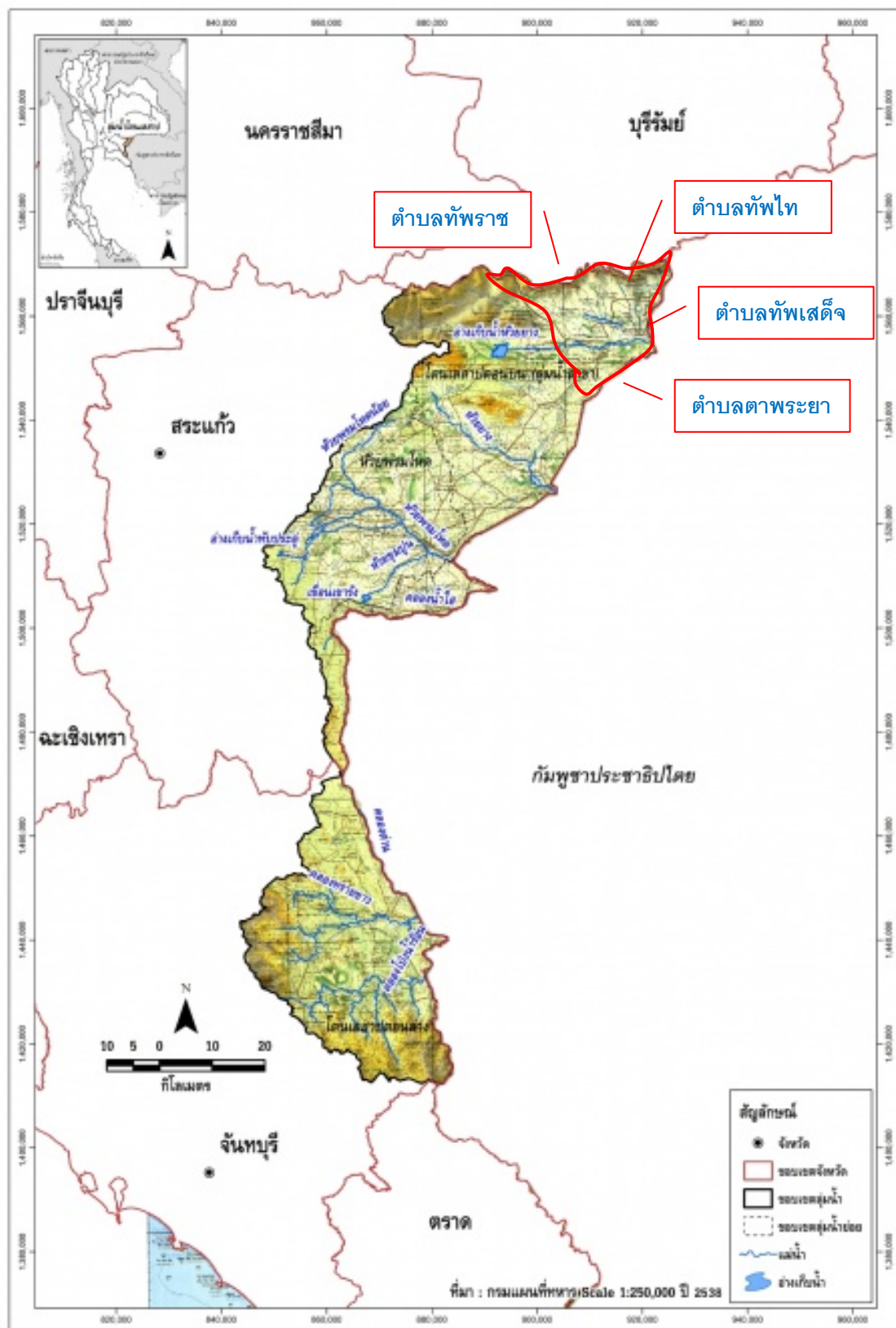
- 1.) ศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ความเป็นมาและบริบททั่วไปของชุมชน
- 2.) ศึกษาสถานภาพทรัพยากร พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
- 3.) ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
- 4.) ศึกษาเงื่อนไข ปัจจัย ตลอดจนกฎหมาย นโยบาย ที่เอื้อต่อการสร้างสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน
- 5.) ศึกษาองค์ความรู้ที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน
- 6.) ศึกษารูปแบบ แนวทางที่เหมาะสมในการสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน

2. ขอบเขตพื้นที่

ขอบเขตพื้นที่ศึกษาเป็นการสำรวจชุมชนที่มีกรณีปัญหาการจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน ครอบคลุมพื้นที่ 4 ตำบล ในพื้นที่อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย

- ตำบลดาพระยา อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว
- ตำบลทัพเสด็จ อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว
- ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว
- ตำบลทัพไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว

แผนที่แสดง พื้นที่ชุ่มชนเป้าหมาย 4 ตำบล ในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน
อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว (www.Haii.or.th สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร)

ขั้นตอนกระบวนการศึกษาวิจัย

ขั้นตอนการเตรียมการ

- 1.) พัฒนาโจทย์และข้อเสนอโครงการวิจัย ทีมวิจัยร่วมเวทีกับทาง Node เพื่อค้นหาประเด็นปัญหาในชุมชนพัฒนาไปสู่โจทย์และข้อเสนอโครงการวิจัย
- 2.) การเตรียมทีมวิจัย จัดประชุมทีมวิจัย วางแผนการทำงานร่วมกัน แบ่งบทบาทหน้าที่ กำหนดประเด็นในการเก็บข้อมูล
- 3.) การเตรียมชุมชน ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยกับเครือข่ายชุมชน 4 ตำบลเป้าหมาย คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล เพื่อวางแผนเก็บข้อมูล

ขั้นตอนการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1.) อบรมแนวคิด กระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยทีมวิจัยเข้าร่วมการอบรมแนวคิดและกระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับ Node
- 2.) เก็บข้อมูลบริบท ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน โดยการรวบรวมข้อมูล หลักฐาน เอกสารที่เกี่ยวข้อง จาก ผู้นำชุมชน ผู้รู้ อบต. สถานศึกษา สัมภาษณ์ผู้อาวุโส ผู้เฒ่า ผู้แก่ ผู้รู้ในเครือข่ายชุมชน 4 ตำบลเป้าหมายและชุมชนใกล้เคียง ประกอบการใช้แบบสอบถาม ประชุมสำรวจจัดทำปฏิทินพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ แผนที่ แผนที่ชุมชนและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย
- 3.) เก็บข้อมูลสถานภาพทรัพยากร พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตลำน้ำลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยการรวบรวมและศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่มีอยู่ ลงพื้นที่สำรวจ และสัมภาษณ์เครือข่ายชุมชน 4 ตำบลเป้าหมาย จัดทำแผนที่ทรัพยากร ปฏิทินฤดูกาลการทำงานการผลิต ปฏิทินการพึ่งพาทรัพยากรจากป่า การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย
- 4.) เก็บข้อมูลสภาพปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศนลำน้ำลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยการรวบรวมและศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่มีอยู่ ลงพื้นที่สำรวจ และสัมภาษณ์เครือข่ายชุมชน 4 ตำบลเป้าหมาย โดยการสนทนากลุ่มย่อย ประชุมสรุปประเมินระดับความรุนแรงของปัญหาจำแนกผู้ที่เกี่ยวข้องหลักในความขัดแย้งและกลไกการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย
- 5.) เก็บข้อมูลเงื่อนไข ปัจจัย ตลอดจนกฎหมาย นโยบาย ที่เอื้อต่อการสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรลำน้ำลำสะโตน โดยการรวบรวมและศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่มีอยู่ ลงพื้นที่สำรวจ และสัมภาษณ์เครือข่ายชุมชน 4 ตำบลเป้าหมาย จัดสนทนากลุ่มย่อย สัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล/หน่วยงานสรุปวิเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย

6.) เก็บข้อมูลองค์ความรู้ที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศน์ลำน้ำลำสะโตน โดยการ

รวบรวมและศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่มีอยู่ จัดเวทีศึกษาองค์ความรู้ที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชน

การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล

1.) การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลในระดับทีม

2.) สรุปข้อมูลภาพรวม จัดเวทีวิเคราะห์ ข้อมูลร่วมกับชุมชนเป้าหมายพร้อมหาแนวทางในการปฏิบัติการ

วิเคราะห์ความขัดแย้ง ขนาดปัญหา จำนวนผู้เดือดร้อน ขอบเขตความรุนแรงของปัญหา สถานการณ์ปัจจุบัน วิเคราะห์แนวทางการแก้ไข

อบรมการเขียนรายงานผลการวิจัย โดยการร่วมเวทีอบรมการเขียนรายงานกับ Node

สรุปผลการศึกษาและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

1.) ประชุมสรุปวิเคราะห์ผลการศึกษา

2.) จัดเวทีนำเสนอผลการศึกษาต่อสาธารณะ

3.) จัดทำรายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์

แผนงาน/ กิจกรรมการดำเนินโครงการวิจัย

1. พัฒนาโจทย์และข้อเสนอโครงการวิจัย

2. ประชุมทีมวิจัย และที่ปรึกษา

3. จัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการกับกลุ่มเป้าหมาย

4. อบรมแนวคิด กระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

5. รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร หลักฐาน หน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

6. เก็บข้อมูลบริบท ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน

7. เก็บข้อมูลสถานภาพทรัพยากร พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตลำน้ำลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

8. เก็บข้อมูลสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้ง กลไกการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรลำน้ำลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

9. เก็บข้อมูลเงื่อนไข ปัจจัย ตลอดจนกฎหมาย นโยบาย ที่เอื้อต่อการสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรลำน้ำลำสะโตน

10. อบรมการเขียนรายงานความก้าวหน้า

11.จัดเวทีศึกษาข้อมูลองค์ความรู้ที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศน์ลำนํ้าลำสะโตน

12.จัดเวทีในระดับพื้นที่เพื่อนำเสนอผลการศึกษาวิจัยและเปิดรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

13.ประชุมสรุปและจัดทำรายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์

การดำเนินงานและผลการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 1 พัฒนาโจทย์และข้อเสนอในงานวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาโจทย์การวิจัยและข้อเสนอโครงการได้ถูกต้อง
2. เพื่อสร้างการวิเคราะห์เป้าหมายการศึกษาวิจัยรวมในทีมวิจัย

ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินกิจกรรม ระหว่างวันอาทิตย์ที่ 6 เดือน พฤษภาคม 2555 ณ บ้านแกนนำทีมวิจัย บ้านทุ่งทะเล หมู่ที่13 ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัย 8 คน พี่เลี้ยง 4 คน รวม 12 คน

วิธีการดำเนินกิจกรรม

1. ประสานทีมวิจัย แจ้งให้ทราบวันประชุมนัด วัน เวลา สถานที่ประชุม
2. เตรียมสถานที่อุปกรณ์
3. จัดประชุม แบ่งบทบาทหน้าที่ในเวทีประชุม วางแผนการประชุม

ผลที่ได้รับ

1. ทีมวิจัยได้ถกเถียงแลกเปลี่ยน ประเด็นการศึกษาปัญหาจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนร่วมกัน และเริ่มเข้าใจว่าปัญหาการจัดการทรัพยากร มีหลายมิติ ทั้ง อาทิ น้ำเสียโรงเรียน การรุกที่ป่าช้า
2. มีการทบทวนความหมายลุ่มน้ำโตนละเสสาบว่ามีเส้นทางยาวแค่ไหน ไหลผ่านจุดไหน
3. ทีมวิจัยได้มีเป้าหมายร่วม การศึกษาปัญหาการจัดการทรัพยากรในเขตลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน
4. แบ่งบทบาทหน้าที่การประสานงาน การลงพื้นที่ การทบทวนที่ปรึกษา การออกหนังสือเชิญรายงานผลการศึกษา : โครงการศึกษาสถานการณ์ปัญหาและแนวทางการสร้างกลไกที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ระยะที่ 1

5. ได้แผนการนัดประชุม

นัดวันประชุมครั้งต่อไป ก่อนประชุมหนึ่งครั้ง วันเสาร์ที่ 12 พฤษภาคม 2555 ก่อนการประชุมที่ปรึกษาทีมวิจัยและที่ปรึกษา

นัดวันเพื่อประชุมทีมวิจัย และที่ปรึกษา ประชุมวันอาทิตย์ที่ 27 พฤษภาคม 2555

ปัญหาอุปสรรค

ทีมวิจัยไม่ได้ศึกษาเอกสารที่ให้ไปมาทำให้การพูดคุยน้อยไปหน่อย ไม่มีใครอยากรับเป็นหัวหน้าโครงการ

กิจกรรมที่ 2 ประชุมทีมวิจัยและที่ปรึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความเข้าใจในแผนการทำงานและบทบาทหน้าที่ในทีมวิจัยและที่ปรึกษา
2. เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นรับฟังข้อเสนอแนะจากที่ปรึกษา

ระยะเวลาและสถานที่จัดกิจกรรม วันอาทิตย์ที่ 27 พฤษภาคม 2555 ศาลาดิน ชุมชนโคกอิ
ไต่ย ตำบลทัพราช อำเภอบางบาล จังหวัดสระแก้ว

ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัย 8 คน ที่ปรึกษา 4 คน พี่เลี้ยง 4 คน ชาวบ้าน 15 คน รวม 31
คน

วิธีการดำเนินกิจกรรม

1. ประสานงานทีมวิจัย นัด วัน เวลา สถานที่ ออกหนังสือเชิญที่ปรึกษา
2. ประชุมทีมวิจัยเพื่อประเมินความพร้อม
3. จัดเตรียมสถานที่ เตรียมอุปกรณ์ เชื้อค้ผู้เข้าร่วม
4. จัดเวทีประชุมทีมวิจัยและที่ปรึกษา

ผลที่ได้รับ

1. ที่ปรึกษาให้การแนะนำในประเด็นการศึกษาวิจัย ให้เน้นการศึกษาจัดการโคกอิไต่ยมากกว่านี้
อาทิ จำนวนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ปัจจุบัน รายได้ ค่าใช้จ่าย การผลิต การจัดการทรัพยากรที่หลากหลาย
และมิตรกับสิ่งแวดล้อมค่อยมีการขยายสิ่งที่รู้จักไปสู่ชุมชนอื่น ให้มีการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้
มากกว่านี้ในการทำงานวิจัย

2. ปรับเปลี่ยนโจทย์ให้เหมาะสมกับการทำงาน ที่ปรึกษาแนะนำไม่ให้ขยายงานศึกษาเยอะเกินไป
ไป ควรแบ่งงานการศึกษาเป็น 2 ระยะ เวลาระยะละ 8 เดือน

3. เกิดความสัมพันธ์ระหว่างที่ปรึกษา ทีมวิจัย ชาวบ้าน
4. ประเด็นการวิจัยชัดเจน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ ระหว่างทีมวิจัย ทีมพี่เลี้ยง ทีมที่ปรึกษา
5. นัดวันประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการกับกลุ่มเป้าหมาย วันอาทิตย์ที่ 10 มิถุนายน 2555

ปัญหาอุปสรรค

1. ระยะเวลาการพูดคุยแลกเปลี่ยนนานเกินไปทำให้ ชาวบ้านเหนื่อยในการรับฟังและใช้ความคิด
2. อากาศค่อนข้างร้อน อาหารเที่ยงมาช้า
3. ทีมพี่เลี้ยงไม่ได้มีกล้องถ่ายรูปมา
4. ยังไม่มีการโอนเงินโครงการเข้ามาทำให้ต้องใช้เงินส่วนตัวมาสำรองจ่ายในการจัดกิจกรรมก่อน

กิจกรรมที่ 3 ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการวิจัยกับกลุ่มเป้าหมาย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยกับชุมชนเป้าหมาย
2. เพื่อวางแผนการดำเนินงานร่วมกับชุมชน
3. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัย ทีมพี่เลี้ยง ที่ปรึกษา ชาวบ้านในพื้นที่เป้าหมาย

ระยะเวลาและสถานที่จัดกิจกรรม

วันอาทิตย์ที่ 10 มิถุนายน 2555 ณ ศาลาจีน ชุมชนโคกอีโด้ย ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัย 8 คน ทีมพี่เลี้ยง 4 คน ชาวบ้านพื้นที่บ้านทัพไทย 2 คน ชาวบ้านพื้นที่แสนสุข 4 คน ชาวบ้านพื้นที่หนองผักแว่น 10 คน ชาวบ้านพื้นที่โคกอีโด้ย 25 คน ผู้ใหญ่บ้านทุ่งทะเล 1 คน อบต.หนองปรือ 1 คน รวม 55 คน

วิธีการดำเนินกิจกรรม

1. ประชุมทีมวิจัย แบ่งงานประสานงานชาวบ้านในพื้นที่เป้าหมาย นัด วัน เวลา สถานที่ ประชุม
2. ออกหนังสือเชิญพื้นที่ ที่ปรึกษา
3. วางแผนการจัดการประชุม แบ่งบทบาทหน้า
4. เตรียมอุปกรณ์ เตรียมอาหาร เตรียมพื้นที่
5. เช็กความพร้อมทีมวิจัย ผู้เข้าร่วมเวที
6. ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการวิจัยกับกลุ่มเป้าหมาย

ผลที่ได้รับ

1. ชาวบ้านที่เข้าร่วมเวที เข้าใจวัตถุประสงค์การทำโครงการ
2. เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ประสบการณ์การต่อสู้เรื่องสิทธิในการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชน
3. เกิดเงื่อนไขในการขยับงาน เข้าหาพื้นที่ปัญหา รัตนะ แสนสุข น้ำเงิน ทัพไทย
4. เกิดความสัมพันธ์ เข้าใจกันมากขึ้น ระหว่างพื้นที่ โคกอีโด้ย หนองผักแว่น แก้วบาท รัตนะ น้ำเงิน แสนสุข ทัพไทย
5. พี่น้องมีสองกลุ่มใหญ่ กลุ่มแรกเรียนรู้ การต่อสู้ การเข้าถึงสิทธิ ได้แก่ โคกอีโด้ย หนองผักแว่น แก้วบาท กลุ่มที่สอง เคยต่อสู้แต่ยังไม่รู้ว่าทำอย่างไรจะชนะ ได้ รัตนะ แสนสุข น้ำเงิน ทัพไทย
6. การแลกเปลี่ยนข้อมูลประวัติศาสตร์การต่อสู้ของแต่ละพื้นที่ ทำให้พี่น้องที่มาใหม่ รู้สึกเข้าใจมากขึ้น ว่า คนคณะทำงานวิจัยทำงานอย่างไร พร้อมทั้งจะมาเรียนรู้ด้วยหากมีงาน
7. บ้านรัตนะ น้ำเงิน แสนสุข ต้องการรู้ว่าจะต้องทำอย่างไร ถึงจะสู้ต่อได้ กรณี รถไถโดยจับไปอยู่ที่หน่วยสะแกรอง จะนำออกมาได้ไหม
8. บ้านทัพไทย มีปัญหาว่าไม่ได้ให้ข้อมูลจริง เพราะเมื่อดูข้อมูลก่อนหน้านี้นี้กับตอนนี้ไม่ตรงกัน ประเมินกันว่าตัวแทนที่เข้าร่วมเวทีอาจไม่ได้รับการยอมรับจากมวลชนในพื้นที่
9. พี่น้องบ้านโคกระกา ไม่สามารถมาเข้าร่วมได้
10. นัดทีม วิจัยอบรมแนวคิดกระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น วันอาทิตย์ที่ 24 มิถุนายน 2555

ปัญหาอุปสรรค

1. เวลาพูดคุยนานเกินไป สำหรับการเจอกันครั้ง ทำให้พี่น้องส่วนหนึ่งไม่มีสมาธิ อยากกลับบ้าน เพราะคุยตั้ง 10.00 – 12.00 น. และ 13.00 – 16.00 น.ฝนตกทำให้การแลกเปลี่ยนต้องหยุดไปพักหนึ่ง
2. หลายที่ยังไม่มีการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ อาทิ บ้านรัตนะ บ้านแสนสุข บ้านน้ำเงิน บ้านทัพไทย
3. ยังไม่ทราบสภาพภายในจริง ว่าจิตความสัมพันธ์กันอย่างไร ในพื้นที่ บ้านแสนสุข บ้านน้ำเงิน บ้านรัตนะ
4. พี่น้องยังไม่มีประสบการณ์การนำประเด็นปัญหา อาทิ บ้านรัตนะ บ้านแสนสุข บ้านน้ำเงิน บ้านทัพไทย

กิจกรรมที่ 4 ศึกษาข้อมูลทฤษฎีภูมิรวบรวมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์

1. ทีมวิจัยเข้าใจแนวคิดกระบวนการ วิธีการในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น
2. ทีมวิจัยเรียนรู้การจัดเก็บข้อมูลเบื้องต้น การจัดการเอกสาร เบื้องต้น

ระยะเวลาการดำเนินกิจกรรม ระหว่างวันอาทิตย์ที่ 24 มิถุนายน 2555 ณ บ้าน นายสกุล รัตน์ เดชรัมย์ หัวหน้าโครงการ บ้านหนองปรือ ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัย 8 คน พี่เลี้ยง 4 คน รวม 12 คน

วิธีการดำเนินกิจกรรม

1. ประสานทีมวิจัยและพี่เลี้ยง นัด วัน เวลา สถานที่
2. เตรียมอุปกรณ์
3. จัดอบรมแนวคิดกระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลที่ได้รับ

1. ทีมวิจัยหลักการคิดการทำการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
2. ทีมวิจัยเข้าใจวิธีการทำงาน การหาข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา
3. ทีมวิจัยมีเครื่องมือในการ ลงไปคุยกับชาวบ้านในพื้นที่เป้าหมาย
4. ฝึกการนำเสนอข้อมูล แลกเปลี่ยนข้อมูล ระหว่างทีมวิจัยและกลุ่มเป้าหมาย
5. นัด วันเสาร์ที่ 14 กรกฎาคม 2555 ศึกษาข้อมูลทฤษฎีภูมิรวบรวมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาและอุปสรรค

1. ระยะเวลาการคุยนานเกินไปทำให้หลายคนไม่มีสมาธิ
2. ชาวบ้านยังไม่กล้าที่จะลงไปพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมายเท่าไร จึงต้องมีการแบ่งกลุ่มให้ชัดเจน

กิจกรรมที่ 5 ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิรวบรวมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ทีมวิจัยได้ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ เอกสาร หลักฐาน ที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวกับการศึกษาวิจัย
2. เพื่อให้ทีมวิจัยได้ทราบแนวพื้นฐานทั่วไปชุมชน อาทิ ที่ตั้ง ประชากร การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม องค์กรความรู้ วัฒนธรรม และทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า
3. เกิดการประสานงานระหว่างทีมวิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ องค์กรบริหารส่วนตำบล
- 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลทัพราช ตำบลทัพเสด็จ ตำบลไทย ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตพื้นที่ 4 ตำบล พัฒนาชุมชนอำเภอตาพระยา และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม

ระหว่างวันเสาร์ที่ 14 กรกฎาคม 2555 ณ บ้านทีมวิจัย หัวหน้าอุทัย สะอาดชอบ บ้านทุ่งทะเล ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัย 7 คน พี่เลี้ยง 3 คน รวม 10 คน

วิธีการดำเนินกิจกรรม

1. ประสานทีมวิจัย นัดวัน เวลา สถานที่
2. แบ่งทีมจัดเก็บข้อมูล
3. ออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เอกสารโครงการ
4. ส่งหนังสือ ขอข้อมูล รับข้อมูล
5. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ เอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้อง ประมวลผลข้อมูลเบื้องต้น สรุปและบันทึกผลที่ได้รับ

1. ทีมวิจัยได้เรียนรู้บริบท ชุมชนในพื้นที่ ๔ ตำบล เบื้องต้น ได้แก่ ตำบลทัพราช ตำบลทัพเสด็จ ตำบลทัพไทย ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

2. ทีมวิจัยเกิดการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล ถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ที่ได้มาเพื่อหาความชัดเจนร่วมกัน

3. เกิดการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่สนับสนุนข้อมูลในการทำวิจัย

4. นัดวันเก็บข้อมูลบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของระหว่าง วัน 22 และ 29 กรกฎาคม 2555 แบ่งเป็น 2 ทีม และนำข้อมูลมาสรุปร่วมกันทั้ง 2 วันที่ลงพื้นที่

ปัญหาและอุปสรรค

1. บางคนไม่ได้อ่านเอกสารมา ทำให้ไม่สามารถแลกเปลี่ยนได้เท่าที่ควร
2. ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลน้อยเกินไปประกอบกับสภาพอากาศ ฝนตก ทำให้การเดินทางลงพื้นที่เพื่อขอเอกสารล่าช้าไม่เป็นไปตามแผนงาน
3. ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไม่อยู่
4. เอกสารเปิดไม่ได้เพราะข้อมูลไฟล์บางแห่งใช้ได้เฉพาะหน่วยงาน
5. ไม่ชำนาญเส้นทางทำให้ความล่าช้าในการเดินทาง

กิจกรรมที่ 6 เก็บรวบรวมบริบทประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อได้ข้อมูลบริบทชุมชนประวัติศาสตร์ความเป็นมา การตั้งถิ่นฐาน
2. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยกับชุมชนที่ลงไปเก็บข้อมูล
3. เพื่อให้ชาวบ้านในพื้นที่วิจัยเกิดการเรียนรู้มากขึ้น จากการได้พูดคุยกับทีมวิจัยที่ลงไปเก็บ

ข้อมูล

ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม   ระยะเวลา 2 วัน ระหว่างวันที่ 22 และ 29 กรกฎาคม 2555
โดยลงพื้นที่ บ้านรัตนะ บ้านน้ำเงิน บ้านโคกระกา บ้านทัพไทย ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยาจังหวัดสระแก้ว

ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัย 8 คน พี่เลี้ยง 2 คน ชาวบ้านในพื้นที่ 20 คน รวม 30 คน

วิธีการดำเนินกิจกรรม

1. ประสานงานทีมวิจัย
2. จัดประชุมทีมวิจัย ออกแบบคำถาม แบ่งบทบาทหน้าที่ กำหนดพื้นที่เป้าหมาย
3. เตรียมอุปกรณ์เครื่องมือ อาทิ กล้องถ่ายรูป เอกสารโครงการที่ใช้แนะนำตัว สมุด ปากกา พาหนะสำหรับเดินทางลงพื้นที่
4. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 ทีม ลงพื้นที่ครั้งที่ 1 บ้านรัตนะ บ้านน้ำเงิน บ้านโคกระกา บ้านทัพไทย ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
5. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 ทีม ลงพื้นที่ครั้งที่ 2 บ้านโคกระกา บ้านทัพไทย ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ผลที่ได้รับ

1. ทีมวิจัยได้ข้อมูลบริบทบ้านทัพไทย บ้านโคกระกา บ้านรัตนะ บ้านแสนสุข บ้านน้ำเงิน ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
2. ทีมวิจัยได้รู้จักประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน บ้านทัพไทย บ้านโคกระกา บ้านรัตนะ บ้านน้ำเงิน ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
3. เกิดความเข้าใจ เข้าใจกัน ระหว่างผู้เดือดร้อนในพื้นที่ปัญหากับทีมวิจัย
4. นัด ประสานทีมวิจัยต้นเดือน สิงหาคม 2555
5. ลงพื้นที่เก็บข้อมูล วันเสาร์ที่ 18 สิงหาคม 2555

ปัญหาและอุปสรรค

1. ชาวบ้านในพื้นที่ไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล อาทิ บ้านรัตนะ บ้านน้ำเงิน บ้านแสนสุข ตำบลทัพไทย ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยาจังหวัดสระแก้ว เนื่องจากเกรงไม่รู้จักกับทีมวิจัย อีกประเด็นในพื้นที่ก็มีความขัดแย้งกันเรื่องที่ทำกินบริเวณติดกับอุทยานแห่งชาติตาพระยา
2. เวลาร้อยไม่ได้ข้อมูลที่ต้องการเท่าที่ควร
3. เนื่องจากชาวบ้านที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ทำให้ต้องไปเวลาเย็นเท่านั้น
4. การเดินทางไกลถนนไม่ดี กว่าจะกลับมาสรุปรงานก็ดึก ทำให้เกิดอาการอ่อนเพลีย

กิจกรรมที่ 7 เก็บข้อมูลสถานภาพทรัพยากร พัฒนาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตลำน้ำลำสะโตนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อได้ข้อมูลสถานภาพทรัพยากร พัฒนาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตลำน้ำลำสะโตน
2. เพื่อให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้การวิเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการทรัพยากรจากหลายกรณีในพื้นที่ปัญหาที่มีปัญหา

ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม

วันพุธที่ 1 สิงหาคม 2555 ประชุมทีมวิจัย ออกแบบเครื่องมือ นัดวันเวลาลงพื้นที่

วันเสาร์ที่ 18 สิงหาคม 2555 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลสถานภาพทรัพยากร พัฒนาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตลำน้ำลำสะโตน

ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัย 8 คน พี่เลี้ยง 1 คน ชาวบ้าน 50 คน รวม 59 คน

วิธีดำเนินการกิจกรรม

1. ประสานทีมวิจัย พี่เลี้ยง ออกแบบคำถามร่วมกัน กำหนดวัน เวลา
2. ประสานชาวบ้านพื้นที่
3. เตรียมอุปกรณ์ พาหนะการเดินทาง
4. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลสถานการณ์ทรัพยากร พัฒนาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและทรัพยากรในเขตลำน้ำลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ผลที่ได้รับ

1. ได้ข้อมูลสถานภาพทรัพยากร พัฒนาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตลำน้ำลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เกิดการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันระหว่างทีมวิจัยกับชาวบ้านผู้ให้ข้อมูล
3. เกิดความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยและชาวบ้านผู้ให้ข้อมูล
4. นัดวัด จัดทำแผนที่ทรัพยากรวันเสาร์ที่ 25 และวันอาทิตย์ 26 สิงหาคม 2555

ปัญหาและอุปสรรค

1. ช่วงนี้อยู่ในฤดูทำนา ทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยมีเวลาเท่าไร
2. ระยะเวลาการคุยน้อยเกินไป
3. ทีมวิจัยล่าจากการเดินทางเพราะการเดินทางไกล

กิจกรรมที่ 8 เก็บข้อมูลสถานการณ์ปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ได้ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำลำสะโตนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
แผนที่ทรัพยากร

2. เพื่อสร้างการเรียนรู้การทำแผนที่ทำมือ แก่ชุมชนและทีมวิจัย

ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม ระหว่างวันเสาร์ที่ 25 และวันอาทิตย์ 26 สิงหาคม 2555 ณ บ้าน
ทุ่งทะเล ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัย 10 คน พี่เลี้ยง 1 คน ชาวบ้านที่สนใจ 2 คน รวม 13 คน

วิธีการดำเนินกิจกรรม

1. ประสานทีมวิจัย ประสานชาวบ้านที่มีความรู้
2. เตรียมอุปกรณ์
3. ลงพื้นที่ เก็บข้อมูลสถานการณ์ปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึง

ปัจจุบัน

4. จัดทำแผนที่พัฒนาการทรัพยากร

ผลที่ได้รับ

1. ได้แผนที่พัฒนาการการจัดการทรัพยากรในอดีตและปัจจุบัน
2. ทีมวิจัยได้เรียนรู้สภาพพื้นที่ สภาพทรัพยากร ในอดีตและปัจจุบันผ่านการทำแผนที่ทำมือ
3. ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ผ่านการทำแผนที่
4. นัดวันครั้งต่อไป เก็บข้อมูลเงื่อนไขปัจจัย ๆ ที่เอื้อต่อการสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรโดยองค์ชุมชนในเขตนิเวศน์ลำน้ำลำสะโตน วันศุกร์ที่ 7 วันเสาร์ที่ 8 วันอาทิตย์ที่ 9 กันยายน 2555

ปัญหาและอุปสรรค

1. มีการพูดคุยกันเวลาทำแผนที่ทรัพยากร นอกประเด็นมากเกินไปทำให้เสียเวลาไปส่วนหนึ่ง
2. พื้นที่ใหญ่ไปทำให้ต้องใช้เวลานานในการจัดทำ ทีมทำแผนที่เกิดอาการเหนื่อยล้า
3. ทีมวิจัยบางคน สายตาไม่ดีทำให้มีปัญหาต่อการมองเห็นในการวาดรูปลงแผ่นกระดาษ

กิจกรรมที่ 9 เก็บข้อมูลเงื่อนไขปัจจัย ๆ ที่เอื้อต่อการสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรโดยองค์ชุมชนในเขตนิเวศน์ลำน้ำลำสะโตน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ได้ข้อมูลเงื่อนไข ปัจจัย ๆ ที่เอื้อต่อการสร้างสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหา
การจัดการทรัพยากรน้ำลำสะโตน

2. เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างพื้นที่ที่มีปัญหาการจัดการทรัพยากร ในพื้นที่

ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม

วันศุกร์ที่ 7 วันเสาร์ที่ 8 วันอาทิตย์ที่ 9 กันยายน 2555 ณ พื้นที่บ้านโคกระกา บ้านรัตนะ บ้านทัพไทย ตำบลทัพไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัย 7 คน พี่เลี้ยง 1 คน ชาวบ้านในพื้นที่ 11 คน รวม 19 คน

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ประสานทีมวิจัย ประสานพื้นที่ นัด วัน เวลา สถานที่
2. เตรียมอุปกรณ์ พาหนะการเดินทาง
3. ลงพื้นที่ เก็บข้อมูลเงื่อนไขปัจจัย ฯ ที่เอื้อต่อการสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศน์ลำน้ำลำสะโตน

4. ประชุมทีมวิจัย สรุปเป็นเอกสาร

ผลที่ได้รับ

1. ได้ข้อมูลเงื่อนไขปัจจัย ฯ ที่เอื้อต่อการสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชน
2. เกิดการเรียนรู้ วิเคราะห์ ปัญหา เงื่อนไข อย่างเป็นระบบ การจัดระบบข้อมูลภายในของพื้นที่ปัญหา
3. เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างทีมวิจัยและชาวบ้านในพื้นที่เป้าหมาย

ปัญหา อุปสรรค

1. การแสดงความคิดเห็นจำกัดอยู่ที่แกนนำชาวบ้าน
2. ชาวบ้านพื้นที่เป้าหมายติดงาน เพาะปลูก กันเสียส่วนใหญ่
3. ต้องใช้เวลาช่วงเย็นในการพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน

กิจกรรมที่ 10 อบรมการเขียนรายงานความก้าวหน้า

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ทีมวิจัยเข้าใจการเขียนรายงาน
2. เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ องค์ความรู้ วิธีการ เทคนิค ระหว่างพื้นที่ทำงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นด้วยกัน

ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม ระหว่างวันที่ 14 – 16 ตุลาคม 2555 ณ มูลนิธิพัฒนาอีสาน อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์

ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัย 3 คน พี่เลี้ยง 3 คน รวม 6 คน

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ประสานตัวแทนทีมวิจัย นัดวัน เวลา เดินทางไปร่วมอบรม
2. จัดเตรียมพาหนะ
3. เข้าร่วม อบรมการเขียนรายงานความก้าวหน้าที่ มูลนิธิพัฒนาอีสาน อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์

ผลที่ได้รับ

1. ตัวแทนเข้าร่วมอบรม เข้าใจการเขียนรายงานอย่างเป็นระบบ
2. ตัวแทนที่มิวิจัยได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานวิจัยกับพื้นที่อื่น
3. ตัวแทนที่มิวิจัยได้ทบทวนกระบวนการคิดการทำงานที่ผ่านมาของโครงการวิจัย

ปัญหาและอุปสรรค

1. ชาวบ้านยังใหม่กับการร่วมเวที ไม่มีประสบการณ์ด้านการอธิบายข้อมูลเท่าไร
2. ตัวแทนที่เข้าร่วมไม่สบายทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เต็มที่

กิจกรรมที่ 12 เวทีองค์ศึกษาข้อมูลองค์ความรู้ที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศนาลำน้ำลำสะโตน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ได้ข้อมูลองค์ความรู้ที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศนาลำน้ำลำสะโตน
2. เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรภายในกลุ่มชาวบ้านด้วยตนเอง

ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม วันเสาร์ที่ 28 ตุลาคม 2555 ณ ศาลาดิน ชุมชนโคกอีโถย ตำบลทัพราช อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี

ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัย 10 คน พี่เลี้ยง 2 คน ชาวบ้านที่สนใจ 89 คน รวม 111 คน

วิธีดำเนินการ

1. ประสานทีมวิจัยเพื่อจัดประชุมเตรียมงาน แบ่งหน้าที่
2. จัดเตรียมสถานที่ อาหาร เอกสาร ใบลงทะเบียน อุปกรณ์
3. เวทีองค์ศึกษาข้อมูลองค์ความรู้ที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศนาลำน้ำลำสะโตน
4. ทีมวิจัยสรุปกิจกรรม

ผลที่ได้รับ

1. ได้ข้อมูล องค์ความรู้ที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศนาลำน้ำลำสะโตน
2. ชาวบ้านที่เข้าร่วมเวทีได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์องค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากร
3. ทีมวิจัยได้นัดวันเตรียมจัดเวทีในระดับพื้นที่เพื่อนำเสนอผลการศึกษาวิจัย และเปิดรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วันอาทิตย์ที่ 25 ตุลาคม 2555

ปัญหาและอุปสรรค

1. เริ่มเวทีได้ช้าเพราะรอชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรม
2. ชาวบ้านคุยกันกลุ่มย่อยในบางครั้ง ทำให้ความสนใจในการร่วมเวทีลดลง
3. ใกล้ฤดูเก็บเกี่ยวชาวบ้านส่วนหนึ่งต้องรีบกลับก่อน

กิจกรรมที่ 12 เวทีในระดับพื้นที่เพื่อนำเสนอผลการศึกษาวิจัย และเปิดรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ได้นำเสนอผลการศึกษาต่อสาธารณะเป็นการสร้างการรับรู้เพื่อนำไปสู่การวางแผนการจัดการทรัพยากรร่วมกัน

2. เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเสนอแนะจากผู้รู้ ชาวบ้านผู้เข้าร่วม ที่ปรึกษา

3. เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมก่อนจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม วันอาทิตย์ที่ 25 ตุลาคม 2555 ณ ศาลาдин ชุมชนโคกอิไต่ย ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัย 7 คน พี่เลี้ยง 3 คน ชาวบ้านผู้สนใจ 50 คน ที่ปรึกษา 1 คน รวม 41 คน

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. ประชุมทีมวิจัย แบ่งบทบาทหน้าที่
2. ออกหนังสือเชิญ ประสานชาวบ้าน เตรียมเอกสาร
3. จัดเตรียมพื้นที่ อุปกรณ์
4. เวทีในระดับพื้นที่เพื่อนำเสนอผลการศึกษาวิจัย และเปิดรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. ประชุมสรุปงานทีมวิจัย

ผลที่ได้รับ

1. ได้นำเสนองานศึกษาวิจัย ต่อชาวบ้านผู้สนใจ และหน่วยงานที่สนใจ
2. ได้รับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการทำงานศึกษาวิจัย
3. เกิดแนวทางร่วมมือระหว่างชาวบ้าน และหน่วยงานในระดับพื้นที่
4. นัดวันประชุมเพื่อสรุปรายงานฉบับสมบูรณ์ วันอาทิตย์ที่ 9 ธันวาคม 2555

ปัญหาและอุปสรรค

1. หน่วยงานรัฐในพื้นที่ไม่ค่อยให้ความสนใจในการเข้าร่วมเท่าที่ควร
2. อยู่ในช่วงเกี่ยวข้าวทำให้ผู้เข้าร่วมน้อย

กิจกรรมที่ 13 ประชุมสรุปและจัดทำรายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประชุมทีมวิจัย วางแผนการทำรายงานฉบับสมบูรณ์
2. เพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่ในการหาข้อมูลเพิ่มเติม

ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม วันจันทร์ที่ 11 ธันวาคม 2555 ณ บ้านทีมวิจัย บ้านทุ่งทะเล ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย ทีมวิจัย 10 คน อาสมัครชุมชน 1 คน รวม 11 คน

วิธีดำเนินการกิจกรรม

1. ประชุมสรุป และวางแผนจัดทำรายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์
2. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ปัญหา อุปสรรค

1. เกิดความล่าช้าในการรวบรวมข้อมูลทำให้อาจส่งรายงานไม่ทันกำหนด
2. ทีมวิจัยไม่มีสมาธิในการสรุปรายงาน เนื่องจากเพิ่งเสร็จจากการเก็บเกี่ยวข้าวคุยกันเรื่องอื่น ๆ

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จังหวัดสระแก้วเป็นพื้นที่ราบถึงที่ราบสูงและมีภูเขาสูงสลับซับซ้อน มีระดับความสูงจากน้ำทะเล 74 เมตร มีประชากร 544,306 คน แยกเป็น ชาย จำนวน 274,079 คน และ หญิง 270,227 คน โดยประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ร้อยละ 43.02 ปลูกมันสำปะหลัง ร้อยละ 34.01 และทำไร่อ้อย ร้อยละ 11.33 สภาพพื้นที่ด้านเหนือ มีทิวเขาบรรทัดซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำบางปะกง มีลักษณะเป็นป่าเขาทึบบริเวณอุทยานแห่งชาติปางสีดาเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ด้านใต้ มีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขา มีสภาพเป็นป่าโปร่ง ส่วนใหญ่ถูกบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อทำการเกษตรทำให้เกิดสภาพป่าเสื่อมโทรม ตอนกลาง มีลักษณะเป็นที่ราบ ได้แก่ อำเภอวังน้ำเย็น อำเภอวังสมบูรณ์ ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับจังหวัดจันทบุรี ด้านตะวันตก มีลักษณะเป็นที่ราบถึงที่ราบสูงและมีสภาพเป็นป่าโปร่ง ทำไร่ ทำนา ด้านตะวันออก นับตั้งแต่อำเภอวัฒนานครเป็นต้นไป มีลักษณะเป็นสันปันน้ำและพื้นที่ลาดไปทางอำเภอเมืองสระแก้ว และอำเภออรัญประเทศ เข้าเขตราชอาณาจักรกัมพูชา ภูเขาที่สำคัญ ได้แก่ เขาบรรทัด เขาห้วยชัน ภูเขาเยียว โดยแหล่งน้ำในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ได้แก่ 1) อ่างเก็บน้ำท่ากระบาก ตั้งอยู่ที่บ้านคลองทราย ตำบลหนองตะเคียนบอน อำเภอวัฒนานคร ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 28 กิโลเมตร เป็นอ่างเก็บน้ำที่สร้างขึ้นตามแนวโครงการพระราชดำริ บริเวณอ่างเก็บน้ำจะปลูกต้นไม้พันธุ์ต่าง ๆ ทั้งไม้ยืนต้น ไม้ดอกและไม้ประดับ อยู่ในความดูแลของกรมป่าไม้ นอกจากจะเป็นอ่างเก็บน้ำแล้ว ยังเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีทิวทัศน์ที่สวยงาม โดยเฉพาะในฤดูหนาว นับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามมากที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัด 2) อ่างเก็บน้ำเขาสามลือ อยู่ในตำบลเขาสามลือ อำเภอเขาฉกรรจ์ เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ใช้กักเก็บน้ำเพื่อการเกษตร ตามโครงการพระราชดำริ พื้นที่ราบเชิงเขาตำบลเขาสามลือ สามารถทำการเกษตรได้ตลอดปี เป็นบริเวณที่มีทิวทัศน์สวยงาม ใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจของประชาชน 3) อ่างเก็บน้ำอื่น ๆ นอกจากอ่างเก็บน้ำทั้งสองแห่งดังกล่าวแล้ว ยังมีอ่างเก็บน้ำอีกหลายแห่ง ที่กระจายอยู่ตามอำเภอต่างๆ คือ อ่างเก็บน้ำห้วยยาว อยู่ในเขตอำเภอตาพระยา อ่างเก็บน้ำหัตถ์คลองทราย อ่างเก็บน้ำบ้านห้วยชัน อ่างเก็บน้ำบ้านหนองคันโต อ่างเก็บน้ำบ้านภักดีแผ่นดิน อ่างเก็บน้ำบ้านทับประดู่ อ่างเก็บน้ำคลองวังจิก ในอำเภอวัฒนานคร ส่วนลุ่มน้ำ ได้แก่ 1) แม่น้ำพระปรง เกิดจากการไหลมารวมกันของคลองพระสะทึงกับคลองพระปรงที่บ้านทุ่งช้าง อำเภอเมืองสระแก้ว ไหลไปบรรจบแม่น้ำหนุมานที่บ้านตลาดใหม่ อำเภอกบินทร์บุรี กลายเป็นแม่น้ำพระปรงมีความยาว 40 กิโลเมตร 2) คลองพระปรง เกิดจากเขาห้วยชัน ภูเขาเยียว อำเภอวัฒนานครแล้วไหลลงสู่เขตอำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ไปบรรจบคลองพระสะทึงที่บ้านท่าช้างความยาวประมาณ 80 กิโลเมตร มีลำน้ำ 25 สาขา ได้แก่ ห้วยพระปรงน้อย ห้วยพระพิง ห้วยชัน ห้วยสะพาน คลองมะเฟือง ห้วยตง ห้วยทรายใต้ ห้วยทรายเหนือ ห้วยซับหมากฝ้าย ห้วยปาจาน คลองเกลือ ห้วยอีโสม คลองไก่ฟ้า ห้วยปลาตุก คลองมณโฑ คลองอ้ายทอง คลองหินดาด คลองยางหนึ่ง คลองท่ากระบาก คลองนาขง คลองรำพึง คลองพันไ้ คลองพันเงาและคลองยางสอง 3) คลองพระสะทึงตอนบน (คลองตาหลัง) เกิดจากเทือกเขาทั้ง

ถิ่น เขาตะกวด เขาตาพาย ในเขตจังหวัดจันทบุรี ไหลเข้าเขตจังหวัดสระแก้ว ผ่านอำเภอวังน้ำเย็น อำเภอเมือง ไหลไปบรรจบกับคลองพระปรัง บ้านท่าช้าง อำเภอเมืองสระแก้ว มีความยาวประมาณ 130 กิโลเมตร มีลำน้ำ 21 สาขา ได้แก่ คลองโตนด คลองยายอินทร์ คลองยายจันทร์ คลองกะวัดกองใหญ่ คลองน้ำใส คลองยายฐาน คลองจระเข้ คลองตะนาวใหญ่ คลองตาหลัง คลองตาเทพ คลองบึงตารวม คลองอีเม็ก คลองอีตอง คลองพระเพลิง คลองวังจิก คลองสามสิบ คลองทันทุ่ง คลองน้ำซับ คลองชาคอย คลองหันทอง และ คลองกะเหยิง 4) อ่างเก็บน้ำตาหลังใน สามารถเก็บกักน้ำได้มากกว่า 100 ล้านลูกบาศก์เมตร สามารถส่งน้ำให้พื้นที่ชลประทานได้มากกว่า 60,000 ไร่ 5) ห้วยโสมง เกิดจากเขาวาน เขาใหญ่ เขาตาแต่น เขตอำเภอเมืองสระแก้ว เขาละมั่ง เขาไม้ปล้อง อำเภอกบินทร์ ไหลไปรวมกับ แม่น้ำหนุมานที่บ้านบ้านใหม่ ยาว 65 กิโลเมตร มีลำน้ำ 9 สาขา ได้แก่ คลองแดง คลองปักเสา คลองสำโรง คลองตาหมื่นใหญ่ คลองดินทอง ห้วยคำภู ห้วยสะแบก ห้วยน้ำเย็น และห้วยมะค่า 6) ห้วยลำสะโดน เกิดจากเทือกเขาบรรทัด อำเภอตาพระยา ไหลไปทางตะวันออกเข้าสู่ประเทศสาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตยความยาว 50 กิโลเมตร มีลำน้ำ 7 สาขา ได้แก่ ห้วยตะโก คลองตราด ห้วยลำเกียบ ห้วยสะแกง คลองบึงกรวด คลองส้มป่อย และคลองทิ้งกัน 7) ห้วยยาง เกิดจากเทือกเขาสะแกกรัง เขาคันทนา เขาทะลาย เขาวง ไหลไปทางตะวันออกเข้าสู่ประเทศสาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตยความยาว 40 กิโลเมตร 8) คลองแพ่ง เกิดจากเขาคันทนา เขตอำเภอตาพระยา ไหลเข้าสู่ประเทศกัมพูชา ความยาว 30 กิโลเมตร 9) ห้วยยาง (2) เกิดจากเขาทะลาย เขตอำเภอดมณีนคร เขาโล้น เขาอีตาง เขตอำเภอตาพระยา ไหลไปบรรจบกับห้วยตะเคียนที่บ้านโคกสูงรวมเป็นสายเดียว ไหลผ่านโนนหมากมุ่น อำเภอตาพระยาสู่ประเทศกัมพูชาความยาว 42 กม. มีลำน้ำ 7 สาขา ได้แก่ คลองโปรง-ประทุน คลองซบใหญ่ คลองบ่อหิน คลองยางน้อย คลองทรายนอก ห้วยตะเคียน และห้วยละลม 10) ห้วยพรมโหด เกิดจากบริเวณบ้านโนนหมากเค็ง อำเภอดมณีนคร ไหลมารวมที่บ้านอรัญแล้วไหลเรียบตามชายแดนแล้วไหลสู่ประเทศกัมพูชา ที่บ้านหนองเอี่ยน อำเภออรัญประเทศความยาว 40 กิโลเมตร มีลำน้ำสาขา 18 สาขา ได้แก่ ห้วยพรมโหดน้อย คลองซุด ห้วยประพาน ห้วยน้ำเย็น ห้วยกุดตาโป้ ห้วยพุด ห้วยพะโย ห้วยยาง คลองบ้านร้าง ห้วยผักชะ ห้วยไผ่ คลองห้วยกระแต ห้วยพันเก่า ห้วยหาด ห้วยผึ้ง ห้วยซง ห้วยขุนปุ่น และห้วยสะพานเรือ 11) ห้วยนางงาม เกิดจากหนองอ้อยที่บ้านเหล้าอ้อย อำเภออรัญประเทศ ไหลไปตามเขตแดนระหว่างอำเภออรัญประเทศกับอำเภอตาพระยา เข้าสู่ประเทศสาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตยความยาว 16 กิโลเมตร มีลำน้ำ 2 สาขา ได้แก่ ห้วยทุ่งบน ห้วยเหี้ย ลุ่มน้ำย่อยที่กล่าวมาส่วนใหญ่อยู่ในลุ่มน้ำโดนเลสาบ มีพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งสิ้น 4,150 ตารางกิโลเมตรครอบคลุม พื้นที่ 2 จังหวัด ได้แก่ สระแก้ว และจันทบุรี ลุ่มน้ำนี้ประกอบด้วย 8 ลุ่มน้ำสาขา มีปริมาณความหนาแน่นของประชากร 46 คนต่อตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,450 มม./ปี ในปัจจุบันมีความต้องการใช้น้ำทั้งสิ้น 1,908 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ซึ่งยังมีปริมาณน้ำที่ขาดแคลนอยู่ประมาณ 148 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี

นอกจากนี้ จังหวัดสระแก้วมีลักษณะภูมิประเทศทางตอนเหนือเป็นเนินเขาสูงจนถึงภูเขา ส่วนใหญ่ยังคงมีสภาพเป็นป่า ทางตอนใต้มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาดจนถึงเนินเขา มีป่าไม้ปกคลุม มีเนื้อที่ที่มีสภาพเป็นป่า จำนวน 889,662 ไร่ หรือประมาณ 20.38% ของเนื้อที่ทั้งหมดของจังหวัด ในปี 2544 มีป่า

สงวนแห่งชาติ 10 ป่า เนื้อที่ 3,183,004.75 ไร่ (ตามกฎหมายกระทรวงประกาศป่าสงวนแห่งชาติ) คิดเป็นร้อยละ 70.78 ของเนื้อที่จังหวัด มีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 1 แห่ง คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน มีอุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติตาพระยา และ อุทยานแห่งชาติปางสีดา สวนรุกขชาติเขาฉกรรจ์ 1 แห่ง เนื้อที่ 400 ไร่ และสวนพฤกษศาสตร์ 100 ปี กรมป่าไม้ เนื้อที่ 19,000 ไร่ แหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ มีอยู่ในทุกอำเภอรวม 10 ป่า ได้แก่ ป่าตาพระยา ป่าท่ากระบาก ป่าห้วยไคร้ ป่าเขาฉกรรจ์ ป่าโนสาวเอ้ - ป่าปลายคลองห้วยไคร้ - ป่าพระสะเพ็ง ป่าแก่งดินสอ - แก่งใหญ่ - เขาสะโตน ป่าวัฒนานคร ป่าเขาฉกรรจ์ฝั่งเหนือ ป่าโคกสูง ป่าสักท่าระพา ป่าท่าแยก

สถานภาพทรัพยากร พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

1. สถานภาพทรัพยากร

อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว มีพื้นที่ป่าชุมชน 3 แห่ง ดังนี้

1) รหัสโครงการป่าชุมชน 2703090201

ชื่อโครงการป่าชุมชน ป่าชุมชนบ้านซับม่วง ตำบล โคคลาน อำเภอ ตาพระยา จังหวัด สระแก้ว

พื้นที่โครงการอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 0 ไร่ 0 งาน 0 ตารางวา

พื้นที่โครงการอยู่ในพื้นที่ป่าตาม พรบ.ป่าไม้ 2484 หรือ พื้นที่อื่น ๆ 10 ไร่ 0 งาน 0 ตารางวา

หนังสืออนุมัติโครงการ 24 เม.ย.44 ปีที่อนุมัติโครงการ 44 หมู่บ้านเป้าหมายปี 2544 ปีที่ได้รับเงินอุดหนุน

หมู่บ้านในโครงการ <i>ป่าชุมชนบ้านซับม่วง</i>		
ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ตำบล
ซับม่วง	2	โคคลาน

2) รหัสโครงการป่าชุมชน 2703090401

ชื่อโครงการป่าชุมชน ป่าชุมชนบ้านไทยสามัคคี ตำบล โคคลาน อำเภอ ตาพระยา จังหวัด สระแก้ว

พื้นที่โครงการอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 0 ไร่ 0 งาน 0 ตารางวา

พื้นที่โครงการอยู่ในพื้นที่ป่าตาม พรบ.ป่าไม้ 2484 หรือ พื้นที่อื่น ๆ 10 ไร่ 0 งาน 0 ตารางวา

หนังสืออนุมัติโครงการ 24 เมย.44 ปีที่อนุมัติโครงการ 44 หมู่บ้านเป้าหมายปี 2544
ปีที่ได้รับเงินอุดหนุน

หมู่บ้านในโครงการ ป่าชุมชนบ้านไทยสามัคคี		
ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ตำบล
ไทยสามัคคี	4	โคกกลาง

3) รหัสโครงการป่าชุมชน 2703070801

ชื่อโครงการป่าชุมชน ป่าชุมชนบ้านกะสัง ตำบล ทัพไทย อำเภอดาพระ
ยา จังหวัด สระแก้ว

พื้นที่โครงการอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 0 ไร่ 0 งาน 0 ตารางวา

พื้นที่โครงการอยู่ในพื้นที่ป่าตาม พรบ.ป่าไม้ 2484 หรือ พื้นที่อื่น ๆ 10 ไร่ 0 งาน 0
ตารางวา

หนังสืออนุมัติโครงการ 24 เมย.44 ปีที่อนุมัติโครงการ 44 หมู่บ้านเป้าหมายปี 2544
ปีที่ได้รับเงินอุดหนุน

หมู่บ้านในโครงการ ป่าชุมชนบ้านกะสัง		
ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ตำบล
กะสัง	8	ทัพไทย

2. พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน ครอบคลุมพื้นที่ 4 ตำบล ในพื้นที่อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว
ประกอบด้วย ตำบลดาพระยา ตำบลทัพเสด็จ ตำบลทัพราชและตำบลทัพไทย โดยพัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน
ชุมชนบริเวณลุ่มน้ำโตนเลสาบ สามารถสรุปเป็นพัฒนาการได้ดังนี้

1) ยุคก่อนมีการตั้งชุมชน (ไม่สามารถกำหนดช่วงระยะเวลาได้)

ในพื้นที่ลุ่มน้ำโตนเลสาบ เนื่องจากในอดีตเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ ป่าดงดิบ
ชาวบ้านเรียกป่าดิบ บริเวณตลอดที่ราบลุ่มตลอดลำน้ำเหมาะแก่การเพาะปลูกและทำการเกษตร ทำนา ทำ
ไร่และพื้นที่เลี้ยงสัตว์ และเป็นพื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามแนวลุ่มน้ำโตนเลสาบตอนบน มาตั้งแต่ในอดีต
จากหลากหลายฐานทางโบราณคดี อาทิ ปราสาทเขาลั่น เส้นทางเขมรโบราณ ที่เดินทางจากอีสาน – ไป
ตลาดอรัญ (ตลาดโรงเกลือ) ซึ่งต้องผ่านช่องเขาตะโก สินค้าหลัก สมัยก่อนที่พ่อค้านำมาแลกเปลี่ยนคือ
เกลือสินเธาว์ วัว ควาย ของป่า แล้ว นำปลาจากทะเลสาบเขมรกลับไป

จากข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้เฒ่าผู้แก่ และเอกสาร ข้อมูลทั่วไป พื้นที่ชุมชนแถบ 4 ตำบล ที่
ทำการศึกษา อันได้แก่ ดาพระยา ทัพราช ทัพเสด็จ ทัพไทย เป็นพื้นที่เดินทัพเพื่อไปทำ สงครามระหว่าง

ไทยกัมพูชาอดีต บริเวณสถานที่ อำเภอดาพระยา เป็นพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ในการเตรียมกำลัง บำรุง เตรียมเสบียงและที่พักก่อนเดินทางลงไปตี เขมร ตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงช่วงต้นรัตนโกสินทร์ (โครงการศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนโคกอีโด่ยที่เป็นแหล่งอาหารและก่อให้เกิดรายได้อย่างยั่งยืน ชุมชน โคกอีโด่ย ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว) ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เขมร ได้เข้ามา กวาดต้อนครอบครัวชาวไทยในเขต จังหวัดปราจีนบุรีและนครนายก เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ได้รับราชโองการจาก พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้อยู่ทัพไปตี “ นครธม “ บริเวณที่ เจ้าพระยาบดินทรเดชา ตั้งทัพเพื่อพักทัพ ช่อมเสียบ บำรุงกำลังทหาร ทัพเจ้าพระยาบดินทรเดชา ได้ยกไป ล้อมนครธม อยู่เป็นเวลานาน แต่ก็ไม่สามารถจะตี นครธมได้ เพราะรอบนครธมได้ปลูก ต้นไผ่รอบเมืองไว้ อย่างหนาแน่น ครั้นต่อมาได้มีการเปลี่ยนแผนรบ เจ้าพระยาบดินทรเดชา ได้สั่งให้ทหารเอาเงินดั่งกลม ยิง เข้าไปในนครธมเป็นจำนวนมาก เมื่อชาวเขมรมาขุดหน่อไม้ได้พบเงินที่ยิงเข้าไปในป่าไผ่รอบนครธม จึงตัดไม้ ไผ่ออกเพื่อค้นหาเงินดั่งกลม เมื่อ เจ้าพระยาบดินทรเดชา ทราบว่าข่าวว่า นครธม ต้นไผ่น้อยลงแล้ว จึงสั่ง ทหารให้เข้าตี

เมื่อ เจ้าพระยาบดินทรเดชา ชนะศึกก็ได้เดินทางกลับมาร่วมคนไทยที่ถูกกวาดต้อนไปจาก ปราจีนบุรีและนครนายก ตอนยกทัพกลับมา ก็มาตั้งทัพเพื่อบำรุงทหารบริเวณชุมชนเล็ก ๆ แห่งเดิม เพราะ มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งสามารถบำรุง ทัพ ก่อนเดินทางกลับกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมาชุมชนดังกล่าวได้มีการ ขยายตัวขึ้นเรื่อยตามลำดับเพื่อเป็นการระลึกถึงการเดินทางเพื่อทำสงครามครั้งนั้นจึงเรียกว่าบริเวณนั้นว่า “ ทัพพระยา “ ต่อมาจึงมีการเรียกเพี้ยนไปเป็น ดาพระยา ซึ่งคนที่อพยพมาตอนหลังมีชาว เขมร ลาว จน กลายเป็นชุมชนใหญ่ เช่น ปัจจุบัน (ประวัติความเป็นมาอำเภอดาพระยา ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป โรงพยาบาล ชุมชนรัตน / ประวัติตำบลดาพระยา ข้อมูลพื้นฐาน องค์การบริหารส่วนตำบลดาพระยา)

2) ยุคเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านก่อนปี 2500 (หมู่บ้านเดิม)

จากสภาพภูมิประเทศตามลุ่มน้ำโดนเลสาบ หมู่บ้านที่ตั้งยุคแรก หรือ หมู่บ้านเดิมจะก่อตั้งขึ้น บริเวณใกล้หนองน้ำเสียส่วนใหญ่ เพราะง่ายต่อการทำการเพาะปลูก การใช้น้ำสำหรับอุปโภค-บริโภคสมัย นั้นหมู่บ้านเดิมที่ก่อตั้งได้แก่ หนองติม ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่สมัยก่อนขึ้นเป็นหมู่ที่ 1 ตำบลอรัญประเทศ อำเภ อรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี จากการให้สัมภาษณ์ของพ่อใหญ่พา วงศ์ทำเนียบ หมู่บ้านที่ก่อตั้ง ระยะเวลาไล่เลี่ยกันได้แก่ หนองติม ดาพระยา กุดเวียน บ้านดาพระยา บ้านตะโก บ้านสันร่อชะงัน บ้าน มะกอก บ้านแส้ง บ้านโคกทหาร (ขามพลู) บ้านกระสัง

บ้านหนองติมในช่วงปี พ.ศ.2470 – 2480 มีจำนวนครัวเรือนประมาณ 20 – 50 หลังคา บ้าน หนองติมมีคนอยู่อาศัยต่อเนื่องมากกว่า 200 ปี หรือก่อนการตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งถ้าดูจากจำนวนผู้นำ ชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้าน มีจำนวนถึง 11 คน และ 10 คน ก่อนหน้านั้นวาระดำรงตำแหน่ง เกษียณอายุราชการ 60 ปี ซึ่งอาจมี 2 - 3 คนที่ลาออกก่อนเกษียณอายุราชการ โดยผู้ให้ข้อมูลสามารถลำดับได้ดังนี้

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1 ผู้ใหญ่เปรม หาญการ

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 ผู้ใหญ่โชน เพชรโกล

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3 ผู้ใหญ่สวน หาญทิพย์

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4 ผู้ใหญ่ฝั่ง หาญกิจ

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5 ผู้ใหญ่ตุ้ หอมเทียม

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 6 ผู้ใหญ่อ่อน หาญเทียม

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 7 ผู้ใหญ่เรื่อง หอมหวาน ดำรงตำแหน่ง ปี พ.ศ.2490 - 2498

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 8 ผู้ใหญ่จวน หอมทิพย์

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 9 ผู้ใหญ่ฮวย หอมพวงน้อย

ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 10 ผู้ใหญ่เนียน หาญกิจ

พ่อใหญ่พา วงศ์ทำเนียบ ยังยืนยันว่าคนในหมู่บ้านเดิมมีเชื้อสายเดียวกัน (เครือญาติเดียวกัน) ไม่มีนามสกุล ปัจจุบันใช้คนละนามสกุล เพราะเมื่อมีการให้ตั้งนามสกุลก็เอาตามใจชอบ (สมัยก่อนไม่มีนามสกุล) นามสกุลแรก ๆ ในบ้านหนองติม อาทิ เช่น วงศ์ทำเนียบ , เพชรโกมล, หอมพวงน้อย, หอมเทียม, หอมหวาน, หอมบันเทิง, หอมละมุน, หาญกิจ, หาญกาญ, หาญกร, จันทรย์รักษ์, หอมสุข, พรหมสุข, หาญนิยม, ตีมุก, วาริใส, ตัวนางรอง, แจ้งสุข, หมอประพันธ์, หาญเทียม หอมพล, เจ๊ะ, โอ่ง, ตีสนุก, เป็นต้น

ชุมชนที่ตั้งมาแต่ดั้งเดิม บริเวณลุ่มน้ำโตนเลสาบ จะเห็นได้ว่าบางชุมชนก่อตั้งมากกว่า 200 ปี เช่น บ้านหนองติม กุดเวียน ตาพระยา ในการอดีตก่อตั้งชุมชน ผู้อพยพจะดูที่ความอุดมสมบูรณ์ เบื้องต้นคือใกล้แหล่งน้ำ เพราะน้ำเป็นปัจจัยหลักในการเพาะปลูก ข้าว ทำสวน (พริก ตะไคร้ มะเขือ) โดยทำการเลี้ยงสัตว์ หาของป่าเสริมเพื่อการดำรงชีวิต ทำให้ตามบริเวณใกล้หนองน้ำมีการตั้งหมู่บ้าน อาทิ บ้านหนองติม บ้านกุดเวียนเก่า (ปัจจุบันย้ายมาตั้งหมู่บ้านบริเวณที่เรียกว่า โคกใหม่ แต่ยังใช้ชื่อเดิม บ้านกุดเวียน) บ้านตาพระยา บ้านตะโก บ้านสันรอชะงัน บ้านมะกอก บ้านแสง บ้านโคกทหาร (ขามพลุก) บ้านกระสัง ซึ่งกระจายตัวอยู่ 4 ตำบล ตามเส้นทางไหลผ่านลุ่มน้ำโตนเลสาบตอนบน

วิถีชีวิต สมัยก่อนในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพเน้นเพื่อความอยู่รอด ไม่มี เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในการทำการประกอบอาชีพ หลัก มี 3 อาชีพ คือ ปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ และหาของป่า อาชีพเสริมคือ จักสาน คำขาย

การเพาะปลูกข้าว อาศัยการเปลี่ยนแปลงฤดูกาลเป็นตัวกำหนดวิธีการผลิต สมัยก่อนนั้นเน้นผลิตข้าว เพื่อบริโภคในครัวเรือนและชุมชน ไม่ได้เน้น คำ ขาย แรงงานหลักอยู่ที่ แรงงานคน แรงงานควาย

การปลูกข้าวเพื่อให้สอดคล้องกับภูมิอากาศ ภูมิประเทศ การใช้แรงงานคน การปลูกข้าวจึงเป็นองค์ความรู้หนึ่งที่ สะสมประสบการณ์ของชุมชนมาแต่อดีต ทั้งวิธีปลูก วิธีดูแล วิธีเก็บเกี่ยว การบริหารแรงงานในครอบครัว การช่วยเหลือกันในชุมชน ข้าวที่ปลูกจะแบ่งระยะเวลาเป็น 3 จำพวก ดังนี้

- 1) ข้าวหนัก ได้แก่ ข้าวสามร่วง ข้าวเล็บหมู โพธิ์สัตว์
- 2) ข้าวกลาง ได้แก่ ข้าวดอกพะยอม ข้าวแดงน้อย ข้าวพวงเงิน ข้าวพวงทอง ข้าวปิ่นแก้ว ข้าวแจ็กเขย

3) ข้าวเบา นามนต์ ปากนกแก้ว

ระยะเวลาการเพาะปลูกข้าว

ในอดีตชาวบ้านระบุเวลา เพาะปลูก เป็นภาษาถิ่นว่า “ เดือนหก – เดือนแปด “ (กรกฎาคม สิงหาคม กันยายน)

ในอดีตชาวบ้านระบุเวลา เก็บเกี่ยว เป็นภาษาถิ่นว่า “ เดือนสิบ เดือนอ้าย เดือนยี่ เดือนสาม เดือนสี่ “ (เดือนธันวาคม มกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม เมษายน)

หมายเหตุ ในการทำการเพาะปลูกข้าว จากการลงชอน หากเลยเดือนกันยาไปแล้ว สมัยก่อนชาวบ้านจะไม่ทำการปลูกข้าวเพราะเชื่อว่าจะไม่ได้ผลดี

ส่วนอาชีพเลี้ยงสัตว์ บริเวณรอบ ๆ พื้นที่ลุ่มน้ำโดนเลสาบ เลี้ยงสำหรับใช้แรงงาน ได้แก่ วัว ควาย นอกจากเลี้ยงไว้ใช้แรงงานแล้ว ยังเลี้ยงไว้สำหรับ ขาย ให้พ่อค้าด้วย ทุกครอบครัวจึงมีวัวควายเป็นของตนเอง จากการ สัมภาษณ์ พ่อใหญ่พา วงศ์ทำเนียบ เล่าว่า แต่ละครอบครัวจะให้ลูก 1 คนที่ไม่ได้ไปโรงเรียน หรือจบ ป.4 แล้ว เป็นผู้ไปดูแลเลี้ยง วัว ควาย สมัยก่อนเวลาไปเลี้ยงควายก็จะไปเป็นกลุ่มกัน พื้นที่เลี้ยงสัตว์ตามที่ราบริมเทือกเขาบรรทัด เขาคันนา พอเวลาเที่ยงก็ไล่มาต้อนน้ำ ตามหนองต่าง ๆ ที่มีเยอะเยอะ ครอบครัวหนึ่งจะมี วัวควายไม่ต่ำกว่า 50 – 60 ตัว อย่างต่ำ ปัจจุบันอาชีพเลี้ยงสัตว์ ไม่มากแล้วเนื่องจากพื้นที่ทำเลี้ยงสัตว์ถูกจับจอง สำหรับการทำการเพาะปลูกไปหมดแล้ว ตลอดทั้งปี

อาชีพหาของป่า บริเวณตลอดลุ่มน้ำโดนเลสาบตอนบน ซึ่งเต็มไปด้วย ป่าไม้ สัตว์ป่าต่าง ๆ ทั้ง หมูป่า เสือ เก้ง กวาง กระต่าย หมี ต้นไม้ เช่น ยาง พยุง เต็ง รัง มะค่า ในอดีตก่อนที่ รัฐ จะมียโยบาย การให้สัมปทานป่า บริษัทมากมายทั้งไทยและต่างชาติเข้ามาชักลากไม้ ในปี พ.ศ. 2500 ชาวบ้านบริเวณลุ่มน้ำโดนเลสาบ เน้นการหาของป่าเพื่อบริโภค ใช้สอยในครัวเรือน เช่น อาชีพตักน้ำยาง เก็บขี้ชัน (ยางไม้ที่ไหลมาตามต้นไม้และจับตัวแข็ง) ส่วนหนึ่งจากการเก็บของป่านำไปขายให้พ่อค้าที่ ตลาดอรัญประเทศ ตลอดทั้งปี

อาชีพทำสวน ปลูกข้าว ปลูกโพต ปลูกพริก ข้าวไร่ เวลาเพาะปลูก เดือนเมษายน – พฤษภาคม ของทุกปี

อาชีพเสริม (อาชีพที่ทำกันเวลาวางจากการทำงานว่างจากการทำนา ทำสวน หาของป่า) การจักสานโดยหลักแล้วจักสาน ตะกร้า กระดง กระบุง เพื่อใช้ในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ ผู้ชายจะทำงานจักสานเป็นตั้งแต่เด็กจากการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่าน พ่อ ช่วงเย็นหลังจากเสร็จจากการทำนา เวลาวาง

3) ยุคบุกเบิกที่ทำมาหากินตั้งหมู่บ้าน 2500 – 2510

ประมาณปี พ.ศ. 2500 ทางรัฐบาลได้เปิดสัมปทานป่าไม้ให้บริษัทเอกชนเข้าสัมปทานตัดไม้ในพื้นที่คลองห้วยยาง ชาวบ้านเรียกว่าพวก “รถซุง” เข้าตัดไม้และสร้างถนนเพื่อชักลากไม้ออกจากพื้นที่ ในขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ ที่มีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (เคลื่อนไหวในพื้นที่)

ในปี พ.ศ.2500 นี้เองได้มีกลุ่มชาวบ้านที่อพยพเพื่อหาที่ดินทำกิน จากพื้นที่ภาคอีสาน อำเภอนางรอง อำเภอศรีบุรี อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดโคราช จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งนั่งรถมาที่เขต

บ้านโนนดินแดง ที่ตอนนั้นยังเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ชาวบ้านต้องเดินทางด้วยเท้าเปล่าลัดป่าลัดเขาตามเส้นทางที่ นายฮ้อย (พ่อคำวัว ควาย) ใช้ต้อนสัตว์เพื่อนำไปขายยังเมืองล่างทางภาคตะวันออก ซึ่งเป็นทางเท้าและทางเกวียนเล็ก ๆ เท่านั้นเพราะในขณะนั้นถนนสายละห้วยทราย – โนนดินแดง – ตาพระยา ยังไม่ได้สร้าง เป้าหมายคือแถบบ้านโคกกวาด เพราะมีญาติพี่น้องอยู่แถวนั้น

ส่วนเป็นคนไทยอีกกลุ่ม อพยพ มาจากเมืองตะบอง ประเทศกัมพูชา เข้ามาอยู่ในช่วงที่ไทยต้องคืนดินแดนให้ประเทศกัมพูชา ที่อพยพมาจากเมืองพระตะบอง ประเทศกัมพูชา เมื่อก่อนเมืองพระตะบองเสื่อมเรียบ เป็นดินแดนของไทย พ่อใหญ่พา วงศ์ทำเนียบ เล่าความหลังเมื่อครั้งอายุประมาณ 7 ขวบ ที่ยังพอจำคำขบร้องที่ร้องเล่นได้ว่า “เสื่อมเรียบพระตะบองเป็นแดนของไทย รักกันหนอ กอดคอกันไป” โดยคนที่มาจากพระตะบองครั้งแรกมาตั้งบ้านอยู่บริเวณโคกสำโรงอยู่ทางทิศใต้ บ้านหนองติม ต่อมาเกิดโรคระบาด มีผู้คนล้มตายบางครั้งครอบครัวจึงอพยพย้ายไปที่อื่น บางส่วนย้ายมาบ้านหนองติม การอพยพย้ายถิ่น คนจากภาคอีสาน เพื่อหาที่ทำกิน เป็นปัจจัยหลักที่นำคนเข้ามาช่วงนี้เพราะบริเวณ ลุ่มน้ำโดนเลสาบ ยังไม่มีคนจับจองทำกินหมด ความอุดมสมบูรณ์ หลังจากมีนั้นการบุกเบิกพื้นที่ใหม่รอบชุมชนต่าง ๆ จนหมด ก็เริ่มมีการหาที่ทำกินเข้าไปตามลำน้ำ ห้วยยาง (บ้านตากแดด) บริเวณลำห้วยยาง บ้านทัพช้าง บริเวณห้วยโดนเลสาบ ขณะเดียวกันเริ่มมีเทคโนโลยีสมัยเข้ามาคือรถไถนา

4) ยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์ ปี 2514 – 2520

การเดินทางมาเพื่อหาที่ทำกินของคน อีสาน จากเส้นทางโนนดินแดง ผ่านช่องตะโก เลยมายัง โคกกราด แยกโคคลาน เข้าไปทางบ้านทดวงค์สมบูรณ์ หลังจากนั้นมีการเดินทางบุกเบิกไปตาม ลำห้วยยาง ลึกเข้าไปในเขตหุบเขาที่มีป่าดงดิบ ชุมชนที่ตั้งช่วงนั้น มีบ้านตากแดด (หนองผักแว่น เพิ่งมาตั้งเป็นหมู่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2518 หมู่ที่ 14 ตำบลตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี ผู้ใหญ่บ้านคนแรก นาย ล้วน มาลี) มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งแยกตัวไปตั้งหมู่บ้านใหม่ ลึกไปในดง เรียก ชื่อหมู่บ้านวังรี ประมาณ 30 ครัวเรือน มีนายใบ (ไม่ทราบน้ำสกุลเป็นผู้ใหญ่บ้าน) นายพา สอนสุข เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ต่อมาได้รู้จัก ผกค. ชาวบ้านเรียกว่า” ทหารป่า “ค่อยแะเวียนมาพูดคุยและช่วยเหลืองานต่าง ๆ หรือกระทั่งเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย ก็หายมามากินหรือฉีดยาให้จนหาย เพราะสมัยนั้นเชื้อไข้มาเลเรียรุนแรงมาก ต่อมาอยู่มา 2 ปี ทางกรก็มาอพยพชาวบ้านออกมาอยู่บริเวณ บ้านหนองผักแว่น ที่เรียกว่าหนองผักแว่นเพราะบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ใกล้หนองน้ำที่มี ผักแว่นขึ้นเยอะมาก จึงตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน

หมู่บ้านทัพช้าง ก็ถูกย้ายออกมาในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2514 - 2515 โดยทางราชการระบุเพื่อการง่ายต่อการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ โดยอ้างว่าเพื่อความปลอดภัย ชาวบ้านจึงออกมาอยู่หมู่บ้านเดิม คือ บ้านหนองติม หมู่ที่ 1 บ้านตะลุมพุก หมู่ที่ 2 และบ้านหนองปรือหมู่ที่ 3

พ.ศ. 2519 - 2520 มีการสร้างเส้นทาง สายตาพระยา – ละหานทราย โดยกำหนดเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ เพื่อลำเลียงอาวุธ กำลังพลเพื่อปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในเขตอีสานใต้และมีการตัดถนนเพื่อเชื่อมหมู่บ้าน

5) ยุคสงครามเขมรและนโยบายปัญหาการจัดสรรที่ทำกินใหม่

ความขัดแย้งทางการเมืองในเขมรทำให้เกิด สงคราม เขมร 3 ฝ่าย เขมรเสรี เขมรแดง เขมรขาว นำมาสู่การเข้าปล้นหมู่บ้านสันรอะของทหารเขมรที่อยู่ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา

ปี 2520 เกิดภัยสงครามระหว่างเขมรด้วยกัน ต่อเหตุการณ์รุนแรงมีทหารเขมรบุกบ้านสันรอะจันทาบลัทพ์ไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ทำให้เกิดความเสียหาย ชีวิต ทรัพย์สิน เจ้าหน้าที่ทหารจึงมีการอพยพประชาชน บ้านสันรอะจันทาบลัทพ์ไทย จำนวน 220 หลังคา บ้านโคกตาตวงจำนวน 30 หลังคา รวมเป็นชาวบ้าน 250 หลังคา ไปอยู่ที่บ้านโคกเพ็ก (ศูนย์โคกเพ็ก หรือ โซ ทุ) ตำบลท่งเสด็จ อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ชาวบ้านโคกระกา ตำบลท่งเสด็จ อำเภอดาพระยา ก็ได้รับผลกระทบจากภัยสงคราม เช่นเดียวกัน มีในขณะอพยพได้มีประชาชนส่วนหนึ่งที่อยู่เพื่อเฝ้าทรัพย์สิน อีกส่วนหนึ่งไม่มั่นใจความปลอดภัยหนีภัยสงครามไปที่อื่น ๆ ชาวบ้านโคกระกาส่วนหนึ่งที่ไม่ได้กลัวภัยสงครามก็ยัง ทำนา

2521 เหตุการณ์ในพื้นที่สงบไประดับหนึ่งทางเจ้าหน้าที่ ทหารจึงมีการก่อตั้งชุมชนใหม่ ชื่อหมู่บ้านท่งเสด็จ มีการสร้าง โรงเรียน วัด อนามัย สถานีตำรวจ อ่างเก็บน้ำสัปปะยไปพร้อมกัน โดยนำที่ดินของชาวบ้านสันรอะจันทาบลัทพ์ไทย บ้านโคกแจ่ง บ้านโคกระกา มาจัดสรรใหม่ ชื่อบ้านท่งเสด็จ หมู่ที่ 1 ตำบลท่งเสด็จ อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ขณะเดียวกันทางราชการก็มีการจัดตั้งหมู่บ้านป้องกันตนเองตามเขตแนวชายแดน บ้านท่งเสด็จ 03 หมู่ที่ 9 ตำบลท่งเสด็จ อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว เพื่อเป็นหมู่บ้านป้องกันตนเองตามเขตแนวชายแดน โดยพื้นที่ที่ตั้งใช้ที่ดินเดิมของหมู่บ้านสันรอะจันทาบลัทพ์ไทย โอนจัดสรร ให้ทหารผ่านศึก หรือคนอื่นที่ไม่มีที่ดินเข้าไปอยู่ในหมู่บ้านท่งเสด็จ 03 ชาวบ้านส่วนหนึ่งที่เป็นเจ้าของที่ดินเดิม เคยทำกินอยู่ บริเวณบ้านท่งเสด็จ และที่ส่วนหนึ่งที่ถูกนำไปสร้างเขื่อนสัปปะยถูกอพยพย้ายออกและไม่ได้ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน ซึ่งเป็นชาวบ้านโคกระกา หมู่ที่ 3 ตำบลท่งเสด็จ อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว จำนวน 11 ราย

2528 - 2529 ทางภาครัฐได้อนุญาตให้ กลุ่มเขมรเสรี เข้ามาใช้พื้นที่บริเวณที่ตั้งบ้านท่งเสด็จเดิม เป็นสถานที่ฝึกทหาร เมื่อทหารเขมรฝึกเสร็จก็เดินทางจากบ้าน ท่งเสด็จผ่านทุ่งนากลับไป รมที่เขมร ทำให้มีทหารเขมรข่มขู่และปล้นชิงอาหารจากชาวบ้านที่เข้าไปทำมาหากินในพื้นที่จนไม่กล้าเข้าไปทำประโยชน์จนเขมรเสรีเลิกใช้พื้นที่จึงมีชาวบ้านบางส่วนเข้าไปทำกินในพื้นที่เดิม

ขณะเดียวกันก็ยังมีชาวบ้านอพยพมาจาก ภาคอีสาน หลายจังหวัด อาทิ บุรีรัมย์ หนองคาย อุดรธานี มหาสารคาม นครราชสีมา จากภาคกลาง อาทิ จากจังหวัด นครสวรรค์ และจากเขตอำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ยังมีการ อพยพเพื่อบุกเบิกหาที่ทำกินใหม่ ตามบริเวณลุ่มน้ำโดนเลสาบ เช่น พื้นที่กันชน บริเวณบ้านหนองผักแว่น

6) ยุคปัญหาประกาศเขตอุทยานฯ ปี2530 - 2540

ในปี พ.ศ. 2535 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ดำเนินการสำรวจรังวัดแนวเขตป่า เพื่อขอเข้าบรรทัดเพื่อเตรียมประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติดาพระยา มีการกำหนดคุเรตแนวอุทยาน โดยจับพิกัดด้วยการยิง GPS และมีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติตราพระยาในปี พ.ศ.2539 ทำให้ ชาวบ้านที่ทำกินบริเวณคลองลำสะโดน

คลองฝือก พื้นที่กันชนหนองผักแว่น เริ่มต่อสู้เรียกร้องสิทธิในที่ทำกิน กลุ่มสมาชิกคนจนหนองผักแว่น กลุ่มสมาชิกคนจนโคกอีโด้ย

ปี พ.ศ. 2537 บริเวณตามที่ดินทำกิน บ้านรัตนะ หมู่ที่ 3 ตำบลทัพไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ได้มีเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาปลูกป่าในที่ทำกิน ชาวบ้านรัตนะ ทำให้เกิดการต่อสู้คัดค้าน

7) ยุทธการติดตามการแก้ไขปัญหาและการต่อสู้เรียกร้องสิทธิผลกระทบจากการนโยบายการพัฒนาของรัฐ 4 ตำบลบริเวณลุ่มน้ำโดนเลสาบ ปี พ.ศ.2540-ปัจจุบัน

หลังจากเหตุการณ์สู้รบระหว่างเขมรสามฝ่ายตามแนวชายแดนสงบ ชาวบ้านที่ถูกอพยพออกจากเริ่มคิดจะเข้าไปทำกินดินตัวเองมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น

ปี พ.ศ. 2541 กลุ่มสมาชิกคนจนหนองผักแว่น ขอลอกเอกสารสิทธิ สปก.4-01 ทำกินในพื้นที่กันชน

ปี พ.ศ. 2541 กลุ่มสมาชิกคนจนชุมชนโคกอีโด้ย ขอรับรองสิทธิทำกินในที่ดิน ที่ผ่อนผันให้ทำกินเป็นเอกสารสิทธิ สปก. 4-01

ปี พ.ศ. 2542 ชาวบ้านบ้านทัพไทย หมู่ที่ 1 ตำบลทัพไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ต่อสู้เรียกร้องสิทธิกรณี ขุดหนองดาดวังทัพที่ดินทำกิน

ปี พ.ศ. 2552 ชาวบ้านทัพไทย หมู่ที่ 1 ตำบลทัพไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ต่อสู้เรียกร้องสิทธิในที่ดินทำกิน กรณี ขอรับรองสิทธิในที่ทำกินเดิม

ปี พ.ศ. 2552 ชาวบ้านรัตนะ ได้ทำหนังสือร้องเรียนไปถึงกรรมการสิทธิ กรณีเรื่องปลูกป่าทับที่ดินทำกิน

ปี พ.ศ. 2553 กลุ่มชาวบ้านโคกระกา ที่ไม่ได้รับสิทธิจัดสรรที่ทำกินเดิม จากการถูกภาครัฐนำที่ดินไปจัดสรร ตั้งหมู่บ้านทัพไทย หมู่ที่ 1 ตำบลทัพไทย อำเภอดาพระยาจังหวัดสระแก้ว ก็เริ่มต่อสู้เรียกร้อง จนปัจจุบัน

เนื่องจากปัญหาการพัฒนาของรัฐที่อำนาจในการตัดสินใจขึ้นอยู่กับหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ได้ใส่ใจชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่อย่างแท้จริง ทำให้ที่ผ่านมาตลอดระยะเวลาความเปลี่ยนแปลงทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่ได้สอดคล้องกับการพัฒนาที่เป็นธรรมกับชาวบ้านในพื้นที่ บริเวณลุ่มน้ำโดนเลสาบอย่างแท้จริง

3. การจัดการทรัพยากรในเขตลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน

1) อุทยานแห่งชาติตาพระยา

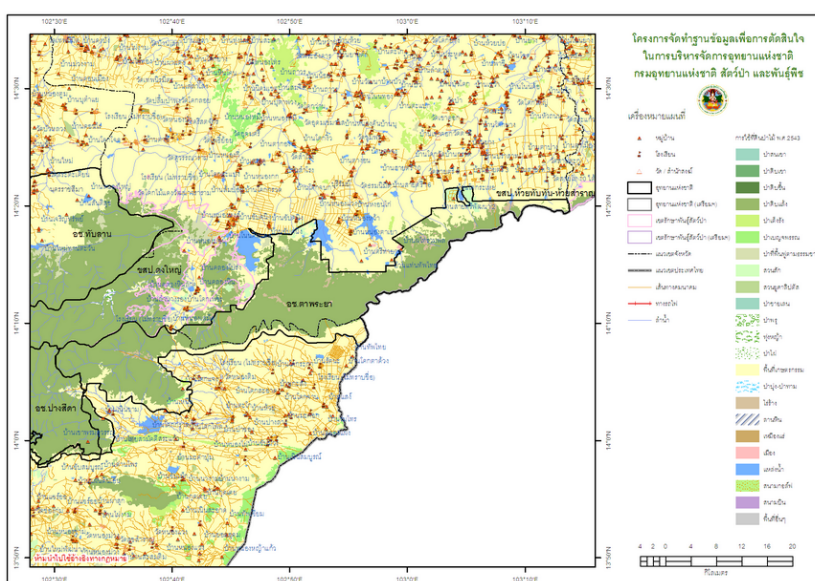
อุทยานแห่งชาติตาพระยาเป็นส่วนหนึ่งในเทือกเขาพนมดงรัก ตั้งอยู่ในแนวทิศตะวันออกยาวไปทางทิศตะวันตก ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 องศา 5 ลิปดาเหนือถึง 14 องศา 22 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 102 องศา 30 ลิปดาตะวันออก ถึง 103 องศา 14 ลิปดาตะวันออก หรือบริเวณของด้านทิศใต้ของที่ราบสูงโคราช มีเนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ 371,250 ไร่ หรือ 594 ตารางกิโลเมตร โดยครอบคลุมเนื้อที่ 2 จังหวัด ได้แก่

สระแก้ว และบุรีรัมย์ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 380 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา

อุทยานแห่งชาติตาพระยาจัดตั้งขึ้นเนื่องด้วยกรมป่าไม้ได้รับแจ้งจากกองทัพภาคที่ 1 ขอให้พิจารณาประกาศจัดตั้งป่าบริเวณเทือกเขาบรรทัด รอยต่อ 3 จังหวัด คือ จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีสภาพป่าอุดมสมบูรณ์เป็นป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง และป่าเต็งรัง ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ได้พิจารณาแล้วจึงให้นายอภิศักดิ์ จิตตุพรพงษ์ นักวิชาการป่าไม้ 5 ปฏิบัติงานประจำอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ในขณะนั้น ไปดำเนินการสำรวจ และจัดตั้งพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าตาพระยา ป่าดงใหญ่ ป่าบ้านกรวด แปลงที่ห้า และป่าไผ่เคียง ในท้องที่จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นอุทยานแห่งชาติ ตามคำสั่งกรมป่าไม้ ที่ 1640/2534 ลงวันที่ 2 กันยายน 2534

เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งในอดีต (ปี 2515 - 2531) เคยอยู่ภายใต้อิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย มีการต่อสู้ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยอย่างรุนแรง เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินอย่างมากจนกระทั่งปี พ.ศ. 2525 ใช้การเมืองนำการทหารจนกองกำลังติดอาวุธของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยยอมเข้ามอบตัว แปรสภาพฐานะเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในที่สุดความสงบสุขในพื้นที่แห่งนี้จึงกลับมาเยือนอีกครั้ง

อุทยานแห่งชาติตาพระยาได้ประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติ โดยได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าบ้านกรวด แปลงที่ห้า และป่าดงใหญ่ ในท้องที่ตำบลบึงเจริญ ตำบลจันทบเพชร ตำบลสายตะกู ตำบลหนองไม้งาม ตำบลปราสาท อำเภอบ้านกรวด ตำบลโนนดินแดง ตำบลลำนางรอง กิ่งอำเภอนโนนดินแดง อำเภอละหานทราย ตำบลลำโรงใหม่ ตำบลหนองแวง ตำบลตาจ่ง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ และป่าตาพระยา ในท้องที่ตำบลทพรราช ตำบลทพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 113 ตอนที่ 65 ก ลงวันที่ 22 พฤศจิกายน 2539 เป็นอุทยานแห่งชาติ ลำดับที่ 82 มีขนาดพื้นที่ 371250.00 ไร่

แผนที่แสดงบริเวณอุทยานแห่งชาติตาพระยา

ลักษณะภูมิประเทศ

อุทยานแห่งชาติตาพระยา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของที่ราบสูงโคราช มีลักษณะพื้นที่ค่อนข้างยาว วางตัวในแนวทิศตะวันตก-ตะวันออก จากเทือกเขาบรรทัดจนไปถึงเทือกเขาพนมดงรัก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 206-579 เมตร ความลาดชันเฉลี่ยทั้งพื้นที่ร้อยละ 35 ยอดเขาที่สูงที่สุดในบริเวณอุทยานแห่งชาติตาพระยาอยู่ทางด้านทิศตะวันตก ได้แก่เขาพรานนุช ซึ่งสูง 579 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ทางด้านเหนือของเทือกเขาบรรทัดมีลักษณะลาดยาวไปทางทิศเหนือ ส่วนทางด้านใต้เป็นผาชัน ลงไปสู่ที่ราบต่ำ จากลักษณะภูมิประเทศดังกล่าว จึงมีลำน้ำลำห้วยหลายสายไหลจากเทือกเขาในอุทยานแห่งชาติไปทางด้านทิศเหนือ ได้แก่ ลำน้ำรอง ลำจังหัน ลำปะเทีย ห้วยซับกระโดน (ไหลลงลำน้ำรอง) ห้วยตรึมเมียง และห้วยแห้ง (ไหลลงลำจังหัน) ห้วยหิน ห้วยดินทราย และห้วยนาเหนือ (ไหลลงลำปะเทีย) รวมทั้งห้วยพลู ห้วยเมฆา ห้วยโอบก และห้วยไฟไหม้ และมีลำน้ำที่ไหลจากทิศตะวันตกของอุทยานแห่งชาติไปทางตอนใต้ของอุทยานแห่งชาติ 1 สายหลัก ได้แก่ ลำสะโดน

ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของภูมิภาคนี้ อยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงฤดูลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม-เดือนตุลาคม ความชื้นจะถูกพัดพาจากทะเลอันดามันและอ่าวไทย จนทำให้พื้นที่บริเวณนี้ได้รับปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อเดือนวัดได้ระหว่าง 100 มิลลิเมตร ถึง 140 มิลลิเมตร ในฤดูลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เทือกเขาพนมดงรักจะปะทะกับลมมรสุม และทำให้ฝนตกในบริเวณด้านที่รับลมมากกว่าด้านไม่รับลม ฤดูกาลมี 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน ฤดูฝนตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม และฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม สำหรับอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปีสูงสุดประมาณ 39.8 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 14.3 องศาเซลเซียส อย่างไรก็ตามปริมาณฝนในพื้นที่ยังขึ้นอยู่กับว่าอยู่ทางทิศใดของเทือกเขาพนมดงรักด้วย หากอยู่ในแนวปะทะของเทือกเขาพนมดงรักจะทำให้ฝนตกในบริเวณด้านที่รับลมมากกว่าด้านไม่รับลม สำหรับฤดูหนาวเป็นช่วงที่ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ อุณหภูมิ เท่ากับ 24.9-27.7 องศาเซลเซียส

ลักษณะทางพืชพรรณ

พื้นที่อุทยานแห่งชาติตาพระยามีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 77 เพอร์เซ็นต์ หรือประมาณ 300,000 ไร่ ซึ่งยังไม่รวมพื้นที่ที่เป็นทุ่งหญ้าและไม้เล็กๆโดยได้จำแนกพื้นที่ป่าออกเป็น 4 ชนิด ดังนี้

1. ป่าดิบชื้น กระจายอยู่บริเวณตอนกลางของอุทยานแห่งชาติ ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 49 ของพื้นที่ป่าไม้ ชนิดพรรณไม้ที่พบส่วนใหญ่เป็นไม้ในวงศ์ไม้วงศ์ เช่น ยางกล่อง ยางขน ยางเสียน ทะโล้ เป็นต้น
2. ป่าดิบแล้ง พบกระจายในพื้นที่ราบทางด้านทิศตะวันตกและด้านใต้ ส่วนทางด้านตะวันออกพบกระจายอยู่เล็กน้อย มีพื้นที่ร้อยละ 20 ของพื้นที่ป่าไม้ ชนิดไม้ที่สำคัญ เช่น ยางแดง ยางนา ตะเคียนหิน ตะเคียนทอง ตะแบก มะค่าโมง สมพง เป็นต้น

3. ป่าเบญจพรรณ กระจายอยู่ทางด้านตะวันออกของพื้นที่อุทยานแห่งชาติ มีพื้นที่ร้อยละ 2 ของพื้นที่ป่าไม้ ชนิดไม้ที่สำคัญ เช่น ตะแบก ประดู่ แดง ตะเคียนหิน มะค่าแต้ มะค่าโมง เป็นต้น

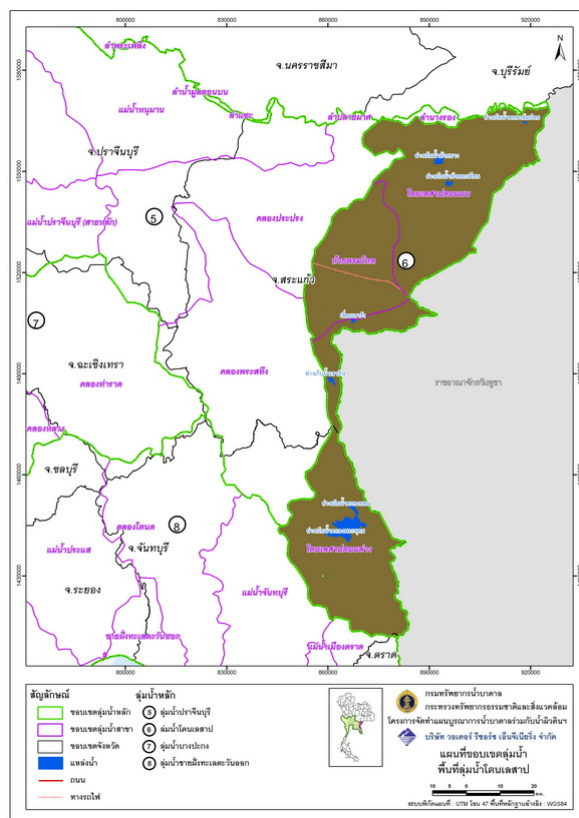
4. ป่ารุ่นสอง / ไไร่ร้าง / ป่าละเมาะ เป็นสภาพป่าที่ขึ้นทดแทนพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกแผ้วถางและปล่อยทิ้งร้าง พบทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือและด้านใต้ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

ทรัพยากรสัตว์ป่า

ผลการสำรวจข้อมูลภาคสนาม พบสัตว์ป่าทั้งหมด 327 ชนิด โดยมีสัตว์ป่าชนิดที่ชุกชุมมาก 14 ชนิด ประกอบด้วย สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 2 ชนิด นก 10 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 1 ชนิด และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 1 ชนิด สัตว์ป่าที่ชุกชุมมาก เช่น กระรอกหลากสี นกเขาใหญ่ จิ้งจกหางแบน และกบหนอง เป็นต้น ชุกชุมปานกลาง จำนวน 68 ชนิด ประกอบด้วย สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 8 ชนิด นก 48 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 7 ชนิด และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 5 ชนิด สัตว์ป่าที่มีความชุกชุมปานกลาง เช่น กระแตเหนือ นกแซกเต่า กิ้งก่าหัวแดง และอึ่งน้ำเต้า เป็นต้น สัตว์ป่าส่วนใหญ่มีความชุกชุมน้อย มีจำนวน 245 ชนิด ประกอบด้วย สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 32 ชนิด นก 169 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 29 ชนิด และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 15 ชนิด สัตว์ที่มีความชุกชุมน้อย เช่น ลิงกัง งูลายสาบคอแดง และปลาจิวลายแต้ม

2) ลุ่มน้ำโดนเลสาป

ลุ่มน้ำโดนเลสาป เป็นลุ่มน้ำขนาดเล็ก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทยตามสภาพภูมิประเทศครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด มีพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งสิ้น 4,150 ตารางกิโลเมตร ลักษณะลุ่มน้ำทอดตัวยาวจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ โดยในส่วนของโครงการจัดทำแผนบูรณาการน้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดินทั่วประเทศ และนาร่องการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดิน พื้นที่ที่ 3 ภาคกลางและภาคตะวันออก ได้แบ่งขอบเขตลุ่มน้ำเพื่อการบริหารจัดการตามพื้นที่จังหวัด ในส่วนของลุ่มน้ำโดนเลสาปครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด ได้แก่จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดจันทบุรี ลุ่มน้ำโดนเลสาป เป็นลุ่มน้ำขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดสระแก้วและจันทบุรี ลุ่มน้ำทอดตัวยาวจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 12 องศา 45 ลิปดาเหนือถึงเส้นรุ้งที่ 14 องศา 10 ลิปดาเหนือ และอยู่ระหว่างเส้นแวงที่ 102 องศา 10 ลิปดาตะวันออกถึงเส้นแวงที่ 102 องศา 57 ลิปดาตะวันออก ทิศเหนือติดกับลุ่มน้ำมูล ทิศใต้ติดกับลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก ทิศตะวันตกติดกับลุ่มน้ำปราจีนบุรี และทิศตะวันออกติดกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

แผนที่แสดงขอบเขตลุ่มน้ำ พื้นที่ลุ่มน้ำโดนเลสาป

สภาพภูมิประเทศ

ลุ่มน้ำโดนเลสาป เป็นลุ่มน้ำขนาดเล็ก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย ตามสภาพภูมิประเทศครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด มีพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งสิ้น 4,150 ตารางกิโลเมตร ลักษณะลุ่มน้ำทอดตัวยาวจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ โดยในส่วนของโครงการจัดทำแผนบูรณาการน้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดินทั่วประเทศ และนําร่องการจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดิน พื้นที่ที่ 3 ภาคกลางและภาคตะวันออก ได้แบ่งขอบเขตลุ่มน้ำเพื่อการบริหารจัดการตามพื้นที่จังหวัด ในส่วนของลุ่มน้ำโดนเลสาปครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด ได้แก่จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดจันทบุรี

ลุ่มน้ำโดนเลสาป เป็นลุ่มน้ำขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดสระแก้วและจันทบุรี ลุ่มน้ำทอดตัวยาวจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 12 องศา 45 ลิปดาเหนือถึงเส้นรุ้งที่ 14 องศา 10 ลิปดาเหนือ และอยู่ระหว่างเส้นแวงที่ 102 องศา 10 ลิปดาตะวันออกถึงเส้นแวงที่ 102 องศา 57 ลิปดาตะวันออก ทิศเหนือติดกับลุ่มน้ำมูล ทิศใต้ติดกับลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก ทิศตะวันตกติดกับลุ่มน้ำปราจีนบุรี และทิศตะวันออกติดกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

สภาพพื้นที่ ลุ่มน้ำโดนเลสาป มีสภาพพื้นที่ตอนบนเป็นแนวเทือกเขาบรรทัดซึ่งกั้นเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดปราจีนบุรี เป็นต้นกำเนิดของลำน้ำต่างๆ หลายสาย พื้นที่ในเขตอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและมีที่ราบริมลำน้ำ สำหรับพื้นที่ตอนกลางของลุ่มน้ำซึ่งอยู่ในเขตอำเภออรัญ

ประเทศและอำเภอวัฒนานคร เป็นที่ราบโดยลาดเทจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก ในเขตอำเภอวัฒนานครจะเป็นที่ราบสูงและมีภูเขาซึ่งเป็นต้นกำเนิดของคลองน้ำใส พื้นที่ทางตอนใต้ในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี มีสภาพเป็นภูเขาสูง มีเทือกเขาสอยดาวเป็นต้นกำเนิดของคลองพระพุทธรและคลองโป่งน้ำร้อน เนื่องจากสภาพพื้นที่ความลาดเทจากทิศตะวันตกไปสู่ทิศตะวันออก ลำน้ำสายต่างๆ จึงไหลออกไปทางประเทศกัมพูชาและลงทะเลสาบเขมร

สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศ โดยทั่วไปเป็นแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อนเฉพาะฤดูกาล อยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จะมีอากาศชุ่มชื้นและฝนตกตลอดฤดูฝนส่วนในฤดูร้อนอากาศจะร้อน และฤดูหนาวจะมีอากาศค่อนข้างหนาว เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนืออุณหภูมิเฉลี่ย 27.1 - 27.5 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ร้อยละ 74.3 - 78.9 มีปริมาณน้ำฝนรายปีเฉลี่ยประมาณ 1,516.0 มิลลิเมตร

ลักษณะทางอุทกธรณีวิทยาของกลุ่มน้ำโดนเลสาบสามารถแบ่งชั้นหินที่กักเก็บน้ำบาดาลออกได้เป็น 2 ประเภท ประกอบด้วยแหล่งน้ำบาดาลในหินร่วน และแหล่งน้ำบาดาลในหินแข็ง (รูปที่ 1) มีรายละเอียดดังนี้

1. แหล่งน้ำบาดาลในหินร่วน ประกอบด้วย

1) ชั้นน้ำตะกอนธารน้ำพา (Qfd) ประกอบด้วย กรวดทรายแป้ง และดินเหนียว พบในพื้นที่จังหวัดสระแก้วสะสมในกลุ่มน้ำสายสั้นๆ ไหลจากเขตอำเภอวัฒนานคร อำเภอรัฐประเทศ และอำเภอตาพระยา ลงสู่เขตแดนเขมร ความหนาของชั้นตะกอนธารน้ำพาไม่มาก จึงมีความสำคัญน้อยมากต่อศักยภาพน้ำบาดาล และยังพบในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีบริเวณทางตอนล่างของพื้นที่จังหวัด บริเวณอำเภอเมืองจันทบุรี อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอขลุง ความลึกชั้นน้ำประมาณ 10-30 เมตร ปริมาณน้ำที่ได้อาศัยอยู่ในช่วง 2-10 ลบ.ม./ชม. ยกเว้นบางบริเวณของตำบลช้างข้าม ตำบลกระแจะ ในเขตอำเภอนายายอาม บริเวณน้ำที่ได้น้อยกว่า 2 ลบ.ม./ชม. คุณภาพน้ำส่วนใหญ่ไม่ค่อยดี ยกเว้นในเขตอำเภอนายายอามีคุณภาพดี

2) ชั้นน้ำตะกอนตะกั่ว/เศษหินเชิงเขา (Qht/cl) ประกอบด้วย กรวดทรายแป้ง ดินเหนียว และเศษหินเชิงเขา พบในพื้นที่จังหวัดสระแก้วบริเวณตอนกลางของจังหวัดสระแก้ว ในเขตอำเภอเมือง อำเภอวัฒนานคร อำเภอรัฐประเทศ อำเภอโคกสูง และอำเภอตาพระยา รวมพื้นที่แหล่งหินร่วน (Qfd, Qht/cl) ประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่จังหวัด ความลึกถึงชั้นน้ำ Qht/cl ประมาณ 12-13 เมตร ปริมาณน้ำ 5-10 ลบ.ม./ชม. คุณภาพน้ำดี และยังพบในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี โดยพบชั้นน้ำตะกอนตะกั่ว/น้ำ (Qht) บริเวณตอนล่างของพื้นที่กระจายตัวลงมายังตอนล่างของพื้นที่จังหวัด บริเวณกิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ อำเภอมะขาม อำเภอท่าใหม่ อำเภอเมือง อำเภอขลุง และอำเภอแหลมสิงห์ คุณภาพน้ำในตะกอนตะกั่ว/น้ำมีคุณภาพดี ความลึกของชั้นน้ำประมาณ 9-24 เมตร ปริมาณน้ำประมาณ 2-10 ลบ.ม./ชม. และพบชั้นน้ำตะกอนเศษหินเชิงเขา (Qcl) บริเวณอำเภอแก่งหางแมว อำเภอนายายอาม อำเภอท่าใหม่

และอำเภอโป่งน้ำร้อน คุณภาพน้ำส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดี ยกเว้นบริเวณตอนล่างของพื้นที่ในเขตเทศบาล
อำเภอท่าใหม่ และบริเวณตอนกลางของตำบลทับไทรในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อน น้ำบาดาลมีคุณภาพปาน
กลาง และมีอัตราการให้น้ำประมาณ 2-10 ลบ.ม./ชม. ความลึกของชั้นน้ำบาดาลประมาณ 9-24 เมตร

2. แหล่งน้ำบาดาลในหินแข็ง ประกอบด้วย

1) ชั้นน้ำหินชุดโคราชตอนปลาย (JKuk) ประกอบด้วยหินทรายแป้ง หินทรายสีน้ำตาล
แดง ม่วงแดงและสีแดง เนื้อปูนตามระบบชั้นหินและแนวขวาง น้ำบาดาลถูกกักเก็บไว้ในรูพรุน รอยแตก
และรอยเลื่อน โชนหินผุ พบในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีบริเวณด้านตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัด บริเวณ
อำเภอสอยดาวและโป่งน้ำร้อน ความลึกถึงชั้นน้ำประมาณ 30-100 เมตร ปริมาณน้ำ 2-10 ลบ.ม./ชม.
คุณภาพน้ำดี

2) ชั้นน้ำหินชุดโคราชตอนล่าง (Jlk) ได้แก่ หมวดหินภูกระดึง และน้ำพอง ซึ่ง
ประกอบด้วย หินทรายแข็งสีม่วงแดง หินทราย และหินกรวดมน น้ำบาดาลถูกกักเก็บอยู่ในรอยแตกของ
หินดินดาน หินทรายแป้ง รอยแตกระหว่างชั้นหิน และโชนที่หินผุ พบในพื้นที่จังหวัดสระแก้วบริเวณตอน
เหนือของอำเภอเมือง ตอนกลางของอำเภอวัฒนานคร ตอนเหนือของกิ่งอำเภอโคกสูง และพื้นที่เกือบ
ทั้งหมดในอำเภอตาพระยา ความลึกถึงให้น้ำบาดาลโดยเฉลี่ยประมาณ 20-50 เมตร ให้น้ำในเกณฑ์น้อยกว่า
2-5 ลบ.ม./ชม.

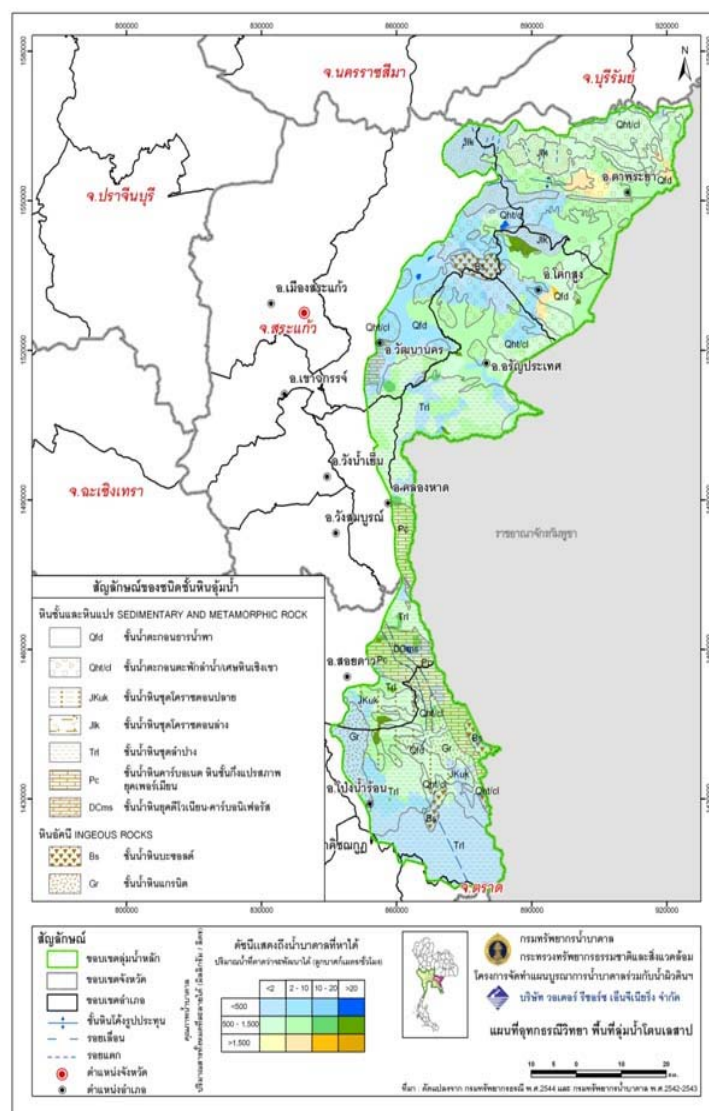
3) ชั้นน้ำหินชุดลำปาง (Trl) ประกอบด้วย หินทรายเกรย์แวค แสดงชั้นหนามากถึงชั้นบาง
หินทรายเนื้อภูเขาไฟ หินดินดาน และหินโคลน หินทัพพี หินปูนเนื้อไขปลา หินดินดานเนื้อภูเขาไฟ น้ำ
บาดาลถูกกักเก็บอยู่ภายในรอยแตก รอยแยก รอยเลื่อน โชนหินผุ พบในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีกระจายตัวอยู่
ทุกอำเภอเป็นบริเวณกว้างขวางที่สุดในจังหวัดจันทบุรี น้ำบาดาลมีคุณภาพดี ยกเว้นบางบริเวณในเขต
อำเภอสอยดาว และอำเภอโป่งน้ำร้อน น้ำบาดาลมีคุณภาพปานกลาง ปริมาณน้ำน้อยกว่า 2 ลบ.ม./ชม.
จนถึงมากกว่า 20 ลบ.ม./ชม. ความลึกถึงชั้นน้ำบาดาลอยู่ในช่วง 15-30 เมตร หรือลึกกว่า และยังพบใน
พื้นที่จังหวัดสระแก้วพบเป็นบริเวณกว้างทางทิศใต้ของจังหวัด ในเขตอำเภอเขาฉกรรจ์ อำเภอวังน้ำเย็น
อำเภอวังสมบูรณ์ อำเภอคลองหาด ความลึกถึงชั้นน้ำ 30-50 เมตร ปริมาณน้ำ 2-10(20) ลบ.ม./ชม.
คุณภาพน้ำดี

4) ชั้นน้ำหินคาร์บอนเตยุคเพอร์เมียน (Pc) ประกอบด้วยหินทรายเนื้อภูเขาไฟ หินทราย
หินดินดาน หินปูน หินเชิร์ต บางแห่งพบหินภูเขาไฟและฮอลันเฟล น้ำบาดาลถูกกักเก็บอยู่ในรอยแตก รอย
เลื่อน รูพรุน และโชนหินผุ พบในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีบริเวณด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัด ในเขต
อำเภอสอยดาวและโป่งน้ำร้อน ความลึกถึงชั้นน้ำประมาณ 30-150 เมตร ปริมาณน้ำ 30-50 ลบ.ม./ชม.
คุณภาพน้ำดี และยังพบในพื้นที่จังหวัดสระแก้วบริเวณด้านตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอเขา ตอนกลาง
ของอำเภอวังน้ำเย็น และต่อเนื่องถึงตอนใต้ของอำเภอคลองหาด อำเภอวังสมบูรณ์ ความลึกถึงชั้นให้น้ำ
บาดาลโดยเฉลี่ยประมาณ 16-30 เมตร โดยทั่วไปให้น้ำได้ในเกณฑ์ไม่เกิน 10 ลบ.ม./ชม.

5) ชั้นน้ำหินยุคดีโวเนียน-คาร์บอนิเฟอรัส (DCms) ประกอบด้วย หินเชิร์ต หินปูน หินโคลน หินบะซอลต์รูปหมอน หินทรายเนื้อภูเขาไฟ ส่วนใหญ่กึ่งแปรสภาพ น้ำบาดาลถูกกักเก็บอยู่ในรอยแตก รอยแยก รอยเลื่อน โชนหินผุ พบในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีกระจายตัวอยู่บริเวณตอนกลางของอำเภอ สอยดาว และต่อเนื่องถึงตอนบนของอำเภอโป่งน้ำร้อน น้ำบาดาลมีคุณภาพปานกลาง ยกเว้นบริเวณทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของพื้นที่อำเภอสอยดาว และทางด้านตะวันออกของพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน น้ำบาดาลมีคุณภาพดี ปริมาณน้ำน้อยกว่า 2 ลบ.ม./ชม. ไปจนถึง 20 ลบ.ม./ชม. ความลึกถึงชั้นน้ำบาดาลอยู่ในช่วง 15-50 เมตร และยังพบในพื้นที่จังหวัดสระแก้วทางทิศใต้ของอำเภอเมือง อำเภอวัฒนานคร และอำเภอวังสมบูรณ์ ความลึกถึงชั้นน้ำประมาณ 20-30(100) เมตร ปริมาณน้ำ 2-10 ลบ.ม./ชม. บางแห่งได้มากกว่า 20 ลบ.ม./ชม. คุณภาพน้ำพอใช้-ดี

6) ชั้นน้ำหินบะซอลต์ (Bs) ประกอบด้วยหินแอลคาไลน์โอลิวินบะซอลต์ หินเนฟฟิลีนไนต์ น้ำบาดาลกักเก็บไว้ในรูพรุนพองอากาศ รอยแตก ระหว่างชั้นไหลและโชนหินผุ พบในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีด้านทิศใต้และตะวันออกของจันทบุรี ความลึกถึงชั้นน้ำประมาณ 50-120 เมตร ปริมาณน้ำ 5-20 ลบ.ม./ชม. คุณภาพน้ำดี และยังพบในพื้นที่จังหวัดสระแก้วด้านตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอวัฒนานคร ความลึกถึงชั้นน้ำประมาณ 50-120 เมตร ปริมาณน้ำ 5-20 ลบ.ม./ชม. คุณภาพน้ำดี

7) ชั้นน้ำหินแกรนิต (Gr) ประกอบด้วยหินไมโอไทต์แกรนิต ไบโอไทต์ทัวมารินแกรนิต แกรโนไดโอไรต์ ได้น้ำบาดาลจากรอยแตก รอยเลื่อน และโชนหินผุ พบในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีบริเวณตอนกลางและทิศใต้ของจันทบุรี ความลึกถึงชั้นน้ำประมาณ 100-120 เมตร ปริมาณน้ำ 2-5 ลบ.ม./ชม (20) คุณภาพน้ำดี และยังพบในพื้นที่จังหวัดสระแก้วพบเล็กน้อยทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมืองสระแก้ว ความลึกเจาะถึงชั้นน้ำประมาณ 50-120 เมตร ปริมาณน้ำน้อยกว่า 2-5 ลบ.ม./ชม. คุณภาพน้ำดี

แผนที่แสดงลักษณะชั้นหินบริเวณลุ่มน้ำโดนเลสาบ

ศักยภาพน้ำบาดาล

ลุ่มน้ำโดนเลสาบ พื้นที่ตะกอนมีทั้งหมดประมาณ 3,252 ตารางกิโลเมตร มีปริมาณน้ำฝนไหลเติม 148 ล้าน ลบ.ม./ปี ปริมาณน้ำบาดาลที่นำมาใช้ได้ (Safe Yield) 15 ล้าน ลบ.ม./ปี ปริมาณน้ำบาดาลที่สูบใช้ปัจจุบัน 7 ล้าน ลบ.ม./ปี ดังนั้น เหลือปริมาณน้ำที่สามารถพัฒนาได้อีก 8 ล้าน ลบ.ม./ปี หรือ คิดเป็นร้อยละ 53 ซึ่งมีปริมาณน้ำและคุณภาพพอใช้-ดี ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่เจาะได้น้ำบาดาลจากชั้นตะกอนตะกอนน้ำระดับสูง และตะกอนเศษหินเชิงเขา และจากชั้นหินแข็ง ศักยภาพเพียงพอสำหรับกิจกรรมอุปโภคบริโภค และอุตสาหกรรมขนาดย่อมเท่านั้น หรืออาจเพียงพอสำหรับกิจกรรมการเกษตรไม่ผลเฉพาะในบางพื้นที่เท่านั้น

ศักราชภาพน้ำผิวดิน

1. แหล่งน้ำธรรมชาติ ลำน้ำสายหลักที่สำคัญของกลุ่มน้ำโตนเลสาป ที่สำคัญ มีรายละเอียดดังนี้

- 1) ห้วยโสมง เกิดจากเขาวาน เขาขาด เขาใหญ่ เขตอำเภอเมืองสระแก้ว เขาละมั่ง เขาล้าง อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ไหลไปรวมกับแม่น้ำหนุมานที่บ้านใหม่ ยาว 65 กิโลเมตร
- 2) ห้วยลำสะโดน เกิดจากเทือกภูเขาบรรทัด อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ไหลไปทางตะวันออก เข้าสู่ประเทศกัมพูชา ยาวประมาณ 50 กิโลเมตร

3) ห้วยพรมโหด เกิดจากบริเวณบ้านโนนหมากเค็ง อำเภอวัฒนานคร ไหลมารวมที่บ้านอรัญแล้วไหลเรียบตามชายแดนแล้วไหลสู่ประเทศกัมพูชา ที่บ้านหนองเอี่ยน อำเภออรัญประเทศ ความยาว 40 กิโลเมตร มีลำน้ำสาขา 18 สาขา ได้แก่ ห้วยพรมโหดน้อย คลองขุด ห้วยประพาน ห้วยน้ำเย็น ห้วยกุดตาโป้ ห้วยพุด ห้วยพะโย ห้วยยาง คลองบ้านร้าง ห้วยผักชะ ห้วยไผ่ คลองห้วยกระแต ห้วยพันเก่า ห้วยหาด ห้วยผึ้ง ห้วยซง ห้วยขุนปูน และห้วยสะพานเรือ

4) ห้วยยาง (1) เกิดจากเทือกเขาสะแกกรัง เขาคันทนา เขาทะลาย เขาวง ไหลไปทางตะวันออกเข้าสู่ประเทศสาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตยความยาว 40 กิโลเมตร

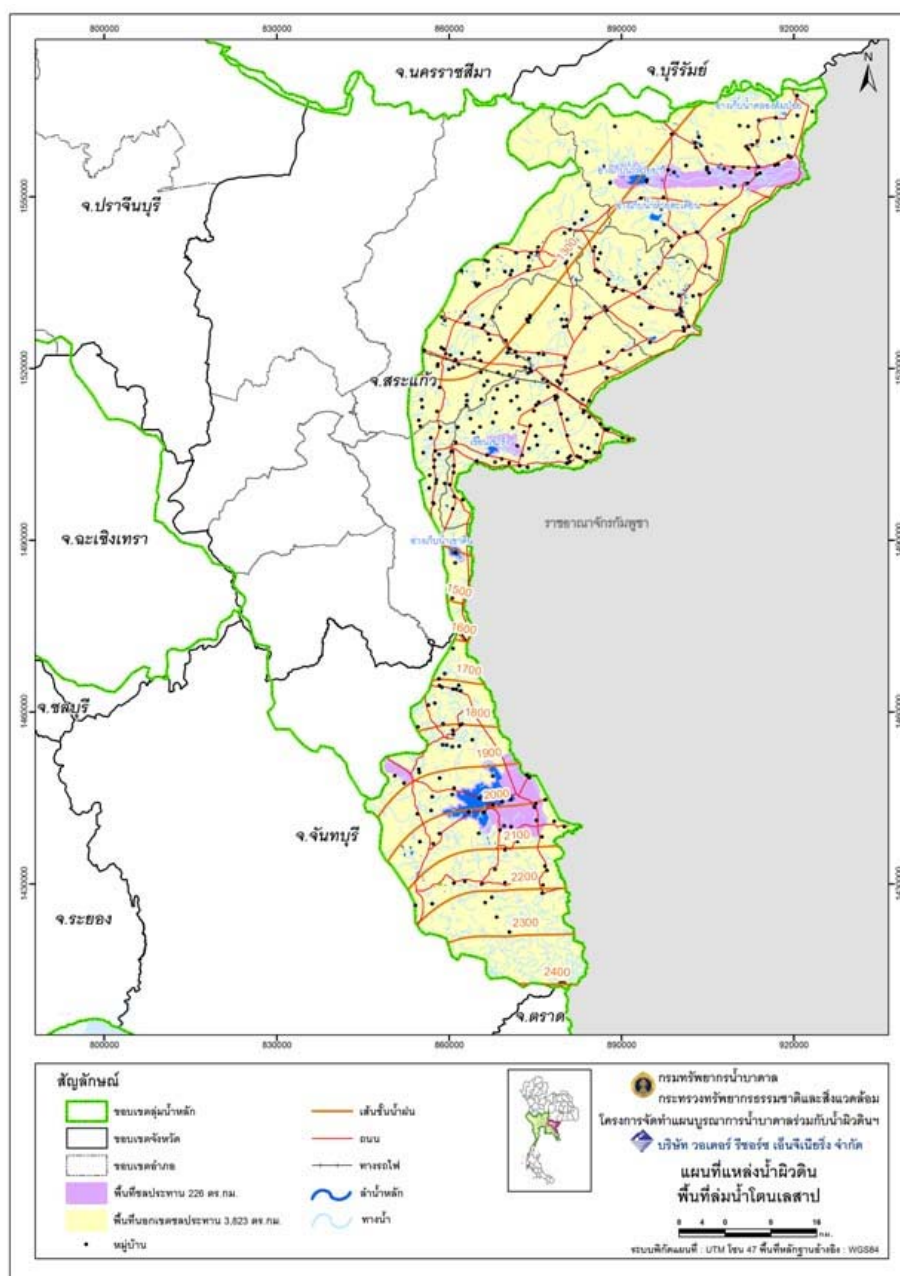
5) ห้วยยาง (2) เกิดจากเขาทะลาย เขตอำเภอวัฒนานคร เขาไลน์ เขาอีต่าง เขตอำเภอตาพระยา ไหลไปบรรจบกับห้วยตะเคียนที่บ้านโคกสูงรวมเป็นสายเดียวไหลผ่านโนนหมากมูน อำเภอตาพระยา สู่ประเทศกัมพูชาความยาว 42 กม. มีลำน้ำ 7 สาขา มีลำน้ำได้แก่ คลองโป่งประทุน-คลองซับใหญ่ คลองบ่อหิน คลองยางน้อย คลองทรายนอก ห้วยตะเคียน และห้วยละลม

6) ห้วยนางาม เกิดจากหนองอ้อยที่บ้านเหล้าอ้อย อำเภออรัญประเทศ ไหลไปตามเขตแดนระหว่างอำเภออรัญประเทศกับอำเภอตาพระยา เข้าสู่ประเทศสาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตยความยาว 16 กิโลเมตร มีลำน้ำ 2 สาขา ได้แก่ ห้วยทุ่งบน ห้วยเหี้ย

2. แหล่งน้ำผิวดินที่มนุษย์สร้างขึ้น กลุ่มน้ำโตนเลสาป มีโครงการชลประทานทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ดังนี้

1) โครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง ในลุ่มน้ำโตนเลสาป มี 6 โครงการ มีความจุอ่างเก็บกักประมาณ 66.50 ล้าน ลบ.ม. พื้นที่รับประโยชน์ 46,000 ไร่

2) โครงการชลประทานขนาดเล็ก มีการพัฒนาโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กกระจายอยู่ทั่วไป ปัจจุบันมีจำนวน 86 โครงการ มีความจุอ่างเก็บกักประมาณ 8.35 ล้าน ลบ.ม. พื้นที่รับประโยชน์ 60,000 ไร่

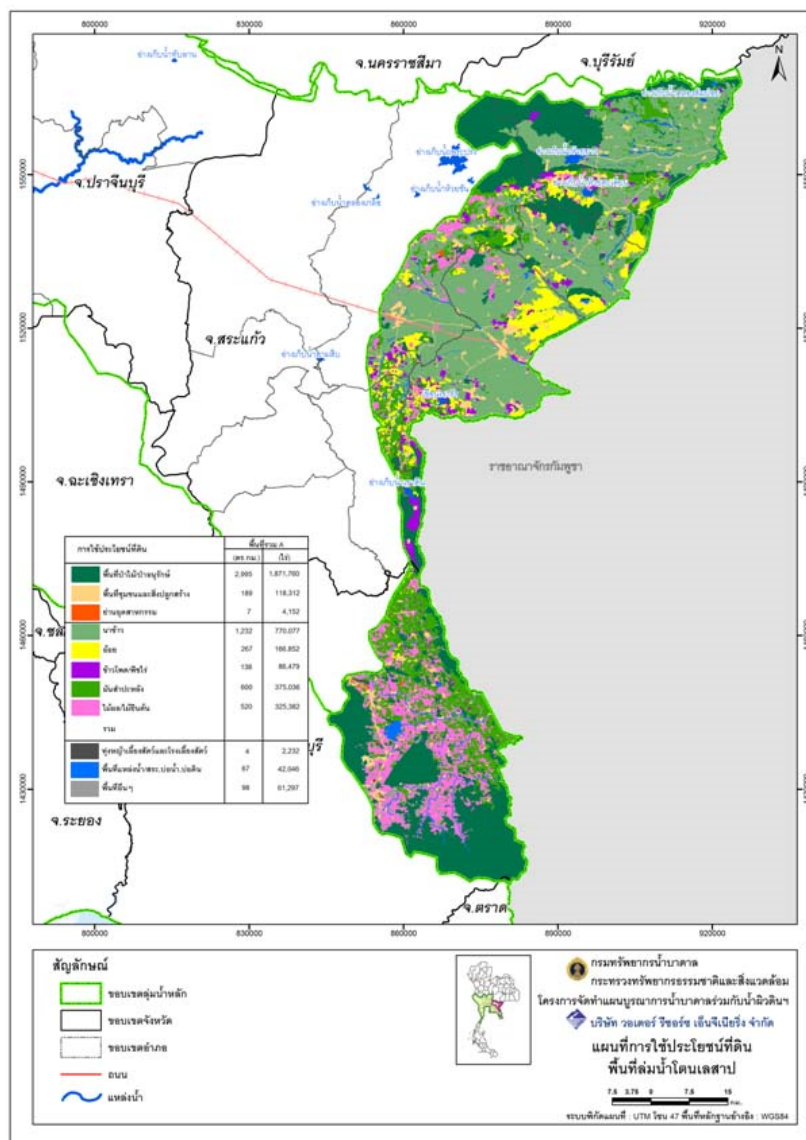

แผนที่แสดงศักยภาพน้ำผิวดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากฐานข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี พ.ศ. 2550 ของจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามการใช้ประโยชน์ที่ดินระดับที่ 1 ของกรมพัฒนาที่ดิน คือ พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่แหล่งน้ำ และพื้นที่เบ็ดเตล็ด พบว่า กลุ่มน้ำโดนเลสาปมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 6,117 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,823,625 ไร่(รูปที่ 1) แบ่งเป็นพื้นที่ป่าไม้ป่าอนุรักษ์ 2,995 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง 189 ตารางกิโลเมตร ย่านอุตสาหกรรม 7 ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่เกษตรกรรมรวมประมาณ 2,797 ตารางกิโลเมตร แบ่งตามประเภทการเพาะปลูกได้ดังนี้

พื้นที่นาข้าวประมาณ 1,232 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ปลูกอ้อย 267 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ปลูกข้าวโพด/พืชไร่ 138 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง 600 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่ปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น 520 ตารางกิโลเมตร นอกจากนั้นเป็น พื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเลี้ยงสัตว์ 4 ตารางกิโลเมตร พื้นที่แหล่งน้ำ/สระ บ่อน้ำ บ่อดิน 67 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่อื่นๆ 98 ตารางกิโลเมตร

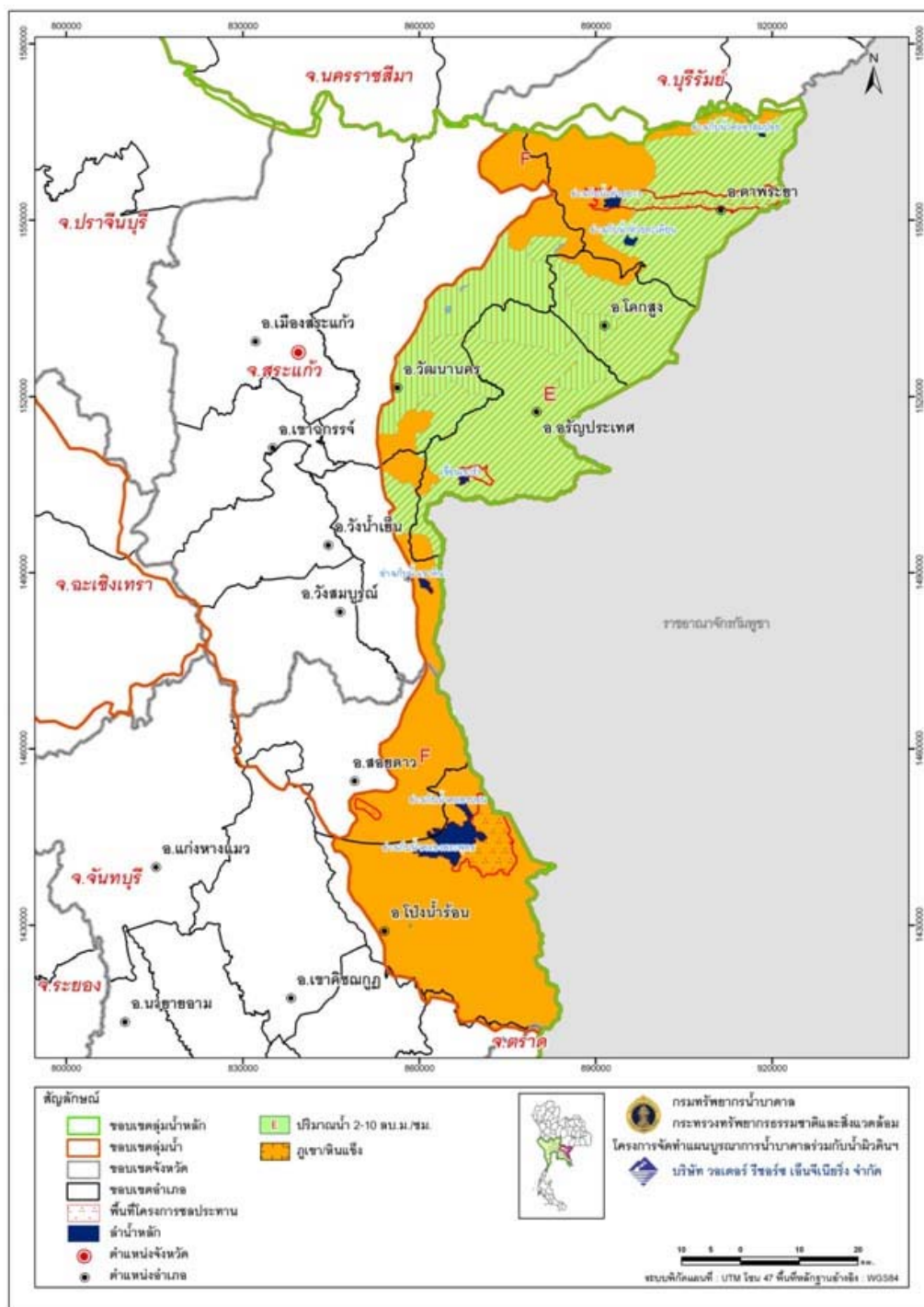

แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์จากที่ดิน

พื้นที่ศักยภาพที่เหมาะสมในการใช้น้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดิน

การจัดทำแผนแม่บท ตามยุทธศาสตร์ที่กำหนด ได้วิเคราะห์ข้อมูลรายละเอียดของศักยภาพน้ำบาดาล และจำแนกพื้นที่ศักยภาพน้ำบาดาล น้ำผิวดิน การใช้ที่ดิน และความต้องการใช้น้ำเพื่อกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการพิจารณา พื้นที่เขตชลประทาน และนอกเขตชลประทาน ในลุ่มน้ำโดนเลสาบ รูปที่ 1 การจำแนกศักยภาพน้ำบาดาลในลุ่มน้ำโดนเลสาบได้แบ่งออกเป็นพื้นที่ E ตามศักยภาพน้ำบาดาล (รูปที่ 2) คือพื้นที่ E เป็นพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำบาดาลระหว่าง 2 – 10 ลบ.ม./ชม.

จากการวิเคราะห์ข้อมูลและยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ สามารถจัดทำแผนงาน/โครงการในแต่ละพื้นที่ที่
จำแนกศักยภาพน้ำบาดาล ได้ดังแสดงไว้ในตาราง

แผนที่แสดงพื้นที่ศักยภาพที่เหมาะสมในการใช้น้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดิน

ตาราง รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ที่จำแนกศักยภาพน้ำบาดาลในกลุ่มน้ำโดนเลสาป

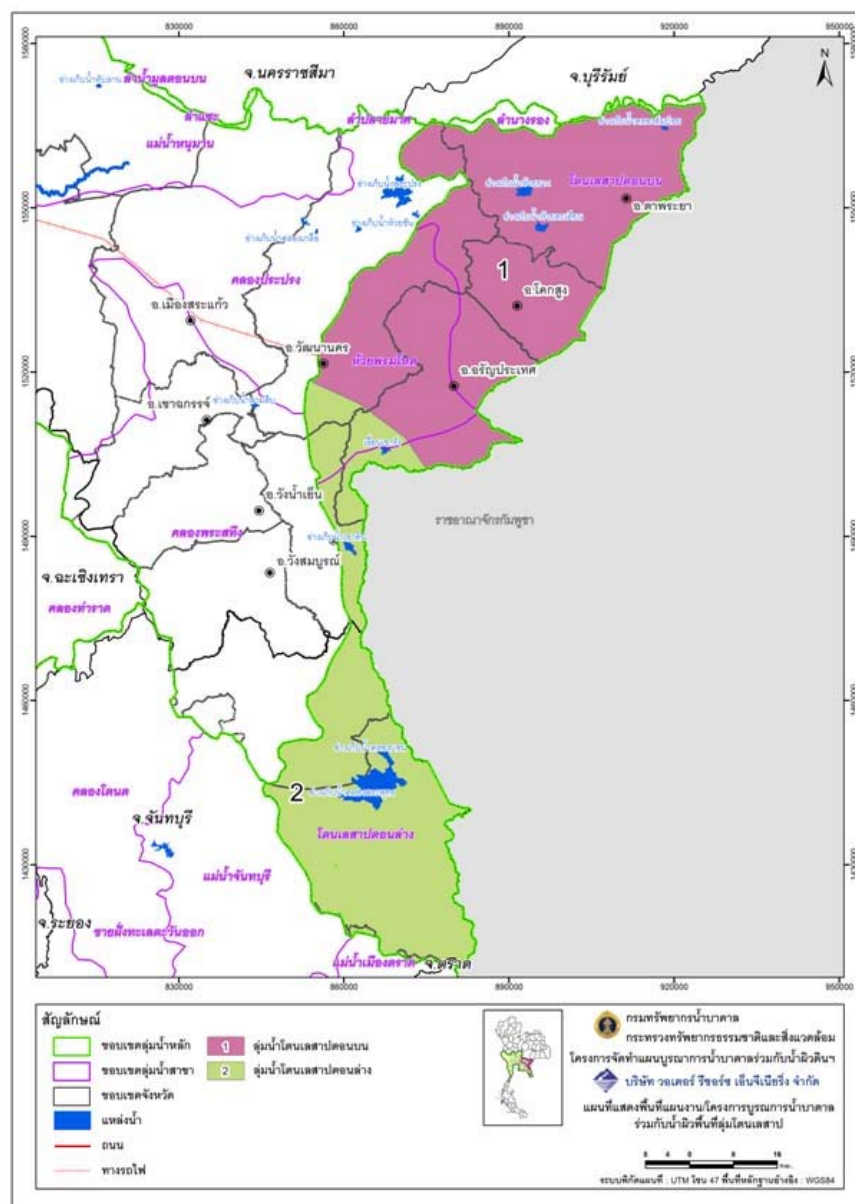
หมายเลข โครงการ/ลำดับ ความสำคัญของ โครงการ	พื้นที่โครงการ	ศักยภาพทรัพยากร น้ำ		การใช้ ประโยชน์ ที่ดิน	การใช้น้ำในกิจกรรมทางเลือกที่ เหมาะสม		
		น้ำผิวดิน	อัตราการ ให้น้ำ บาดาล สูงสุดลบ. ม./ชม.		อุปโภค บริโภค	ธุรกิจ/ อุตสาหกรรม	เกษตรกรรม
E	บริเวณจังหวัด สระแก้ว	น้ำ ชลประทาน อ่างเก็บ น้ำห้วย ยาง น้ำฝน อ่างเก็บน้ำ คลอง ส้ม ป่อย ห้วย ตะเคียน และเขารัง	2-10	นาข้าว อ้อย ข้าวโพด/ พืช ไร่ ไม้ผล/ไม้ ยืนต้น พืช สวน มัน สำปะหลัง แ ละชุมชน สิ่ง ปลูกสร้าง	ประปา ชนบทขนาด เล็ก-กลาง น้อย กว่า 100 ครัวเรือน	ระดับ ครัวเรือน แรงงานฝีมือ	พืชผักสวน ครัวระดับ ครัวเรือน ไม้ ผลในพื้นที่ จำกัดและ หรือปศุสัตว์

ตาราง โครงการบูรณาการใช้น้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดินที่สำคัญในกลุ่มน้ำโดนเลสาป

แผนบูรณาการใช้น้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดิน

แผนบูรณาการใช้น้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดินเพื่อการเกษตรจะอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพน้ำบาดาล และน้ำผิวดินเพียงพอ และอยู่นอกเขตชลประทาน ส่วนพื้นที่ในเขตชลประทานจะเป็นแผนการใช้น้ำบาดาล เป็นแหล่งน้ำเสริมเพื่อการเกษตร ในช่วงที่น้ำไม่เพียงพอ ส่วนการใช้น้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดินเพื่อการ อุปโภคบริโภคและอุตสาหกรรมหรือการใช้น้ำบาดาลอย่างเดียว สามารถดำเนินการได้ทั้งในและนอกเขต พื้นที่ชลประทาน ตามศักยภาพของทรัพยากรน้ำ และในพื้นที่ที่ขาดแคลนน้ำผิวดิน แต่น้ำบาดาลมีศักยภาพ ก็จะมีแผนพัฒนาน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ทั้ง เพื่อการอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรมและเกษตรกรรมขนาดเล็กเป็น แผนทางเลือก อย่างไรก็ตาม การพัฒนาน้ำบาดาลอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีแผนการดำเนินงานด้านบริหาร จัดการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำบาดาลอย่างบูรณาการด้วย จึงได้จัดทำแผนงาน / โครงการ ในแต่ละพื้นที่ให้ ครอบคลุมไว้ด้วย ตามรายละเอียดในตารางแผนงาน/โครงการบูรณาการการใช้น้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดิน และแผนทางเลือกในพื้นที่ E กลุ่มน้ำโดนเลสาป(ตารางแนบไว้ใน file excel) เพื่อให้การพิจารณาความ

เหมาะสมในการพัฒนาน้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสรุปพื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาน้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดินอย่างบูรณาการ โดยเฉพาะเพื่อการเกษตรกรรมในกลุ่มน้ำโดนเลสาบได้ตามแผนที่

แผนที่แสดงแผนบูรณาการใช้น้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดิน

สภาพปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโดนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโดนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีข้อค้นพบ ดังนี้

1. ปัญหาการจัดสรรพื้นที่ดินทำกินซึ่งถูกนำไปสร้างเป็นศูนย์อพยพ

เป็นประเด็นปัญหาที่เจ้าของที่ดินทำกินเดิมไม่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินคืน เนื่องจากหลังจากเหตุการณ์การจัดสรรที่ดินทำกินก่อตั้งหมู่บ้านทพไทยในปีพ.ศ. 2523 เป็นเวลาประมาณ 1-2 ปีได้เกิดสงครามกลางเมืองในกัมพูชาขึ้น ทำให้มีการดำเนินการสร้างศูนย์อพยพผู้ได้รับผลกระทบต่อสงครามชาวกัมพูชาขึ้นโดยการจัดการของสหประชาชาติ เรียกว่า ไซด์ทู ซึ่งเป็นบริเวณบ้านทับทิมสยาม 03 ในปัจจุบัน ซึ่งได้มีการเช่าที่ดินทำกินของชาวบ้านในการสร้างศูนย์อพยพดังกล่าวขึ้น ซึ่งมีการจ่ายค่าเช่าที่ดินทำกินชาวบ้านเป็นข่าวสาร และต่อมาศูนย์อพยพดังกล่าวเป็นสถานที่รองรับชาวกัมพูชาหนีภัยสงครามถึง 1 แสนคน แต่หลังจากนั้นในปีพ.ศ. 2535 ก็ได้มีการส่งคืนชาวกัมพูชากลับยังประเทศคืน และได้มีการจัดสรรคืนที่ดินที่ถูกนำมาสร้างศูนย์อพยพคืนให้แก่บุคคลจำนวน 3 ประเภท ได้แก่เจ้าของที่ดินทำกินเดิม คนจน และกองหนุน แต่ปรากฏว่าการจัดสรรที่ดินคืนดังกล่าวมีเจ้าของที่ดินเดิมหลายรายไม่ได้รับที่ดินทำกินเก่าของตัวเองคืน ทำให้เกิดข้อเรียกร้องของชาวบ้านต้องการที่ดินทำกินคืนซึ่งมีกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องคือการประกาศเขตพื้นที่จังหวัดสระแก้วเป็นเขตที่ใช้กฏอัยการศึก

2. ปัญหาการจัดสรรที่ดินโดยรัฐ หมู่บ้านทพไทย

เป็นประเด็นปัญหาที่ชาวบ้านไม่สามารถเข้าไปทำกินในที่ดินที่ชาวบ้านได้รับการจัดสรรให้จากรัฐ เนื่องจากช่วงเวลาประมาณ พ.ศ. 2519 บริเวณแถบเขตชายแดนไทย ผังภาคตะวันออกได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากสงครามปลดปล่อยกัมพูชา ทำให้ต้องมีการอพยพชาวบ้านในหลายหมู่บ้านแถบนั้นย้ายถิ่นฐานจากถิ่นที่อยู่เดิมมาไว้ที่ศูนย์อพยพที่ทางรัฐจัดทำให้ หมู่บ้านสันรอชะงันจำนวน 220 หลังคา และหมู่บ้านโคกตาดวงจำนวน 30 หลังคา รวมเป็น ชาวบ้าน 250 หลังคา จึงได้ถูกกำลังทหารนำอพยพมาไว้ที่ ศูนย์อพยพโคกเพร็ก โดยขั้นตอนการเดินเรื่องอพยพชาวบ้านนั้นดำเนินการโดยผู้ใหญ่บ้าน และไม่ได้มีการแจ้งประกาศต่อชาวบ้าน

โดยชาวบ้านได้ใช้เวลาในศูนย์อพยพโคกเพร็กเป็นเวลา 2 ปี ฝ่ายทหารได้มีการจัดสรรที่ดินซึ่งเป็นหมู่บ้าน ทพไทยในปัจจุบันให้กับชาวบ้านได้เข้ามาอยู่อาศัยในปีพ.ศ.2523 ในสมัยพลเอกเปรมเป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีกาจัดสรรที่ดิน จำนวน 1 ไร่ ให้เป็นที่อยู่อาศัยพร้อมบ้าน 1 หลัง และที่ดินทำกินจำนวน 20ไร่ต่อครอบครัว ซึ่งต้องมาการจับฉลากเลือกว่าใครจะได้สิทธิ์อะไร ซึ่งหน่วยงานทหารที่เข้ามาดูแลคือ กองกำลังบูรพา โดยใช้เวลาในการจัดการย้ายชาวบ้านเข้ามาอยู่ให้ครบถ้วนเพียงแค่ 2-3 เดือนเท่านั้น เนื่องจากได้มีการจัดเตรียมที่รื้อเป็นเวลานานแล้ว

แต่มีปัญหาตรงในส่วนของที่ดินจำนวน 20 ไร่ที่ทางทหารได้มีการจัดให้กับชาวบ้านไว้เป็นที่ทำกิน ชาวบ้านจำนวนมากไม่สามารถเข้าไปทำกินในที่ดินดังกล่าวที่ตนจับฉลากได้ เนื่องจากที่ดินส่วนมากที่นำมาจัดสรรมีเจ้าของครอบครองอยู่แล้ว เป็นคนหมู่บ้านโคกแจ่ง เจ้าของเดิมจึงไม่ยอมให้ชาวบ้านที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ มีจำนวนผู้เดือดร้อน 9 ราย ซึ่งมีกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องคือการประกาศเขตพื้นที่บ้านทพไทย ต.ทพไทย อ.ตาพระยา จ.สระแก้ว เป็นเขตที่ใช้กฏอัยการศึก

3. ปัญหาโครงการปลูกป่าทับทิม 03

เป็นประเด็นเป็นปัญหาที่กรมป่าไม้ปลูกต้นไม้ในที่ดินทำกินชาวบ้าน เนื่องจากหลังจากเหตุการณ์การจัดสรรก่อตั้งหมู่บ้านทพไทยในปีพ.ศ. 2523 เวลาหลังจากนั้นประมาณปีพ.ศ. 2538มีการปลูกป่าในที่ดินทำกินในส่วนของหมู่บ้านสันรอชะงันเดิม โดยเป็นโครงการทับทิม 03 โดยกรมป่าไม้ ซึ่งโครงการดังกล่าวมีการปลูกทับทิมที่ดินทำกินของชาวบ้านซึ่งส่วนมากไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินตามกฎหมายที่ดิน จำนวนประมาณ 2900 ไร่ คงเหลือไว้แต่ที่ดิน สค.1 แต่ภายหลังจากที่ดินชาวบ้านที่ถูกนำไปปลูกป่า ชาวบ้านต้องการเข้าไปทำกินตามเดิมแต่ถูกห้ามปรามโดยกรมป่าไม้ ทำให้เกิดข้อเรียกร้องของชาวบ้านที่ต้องการที่ดินทำกินเดิมคืน

4. ปัญหาโครงการปลูกป่าทับทิม 03 กรณี สค.1

เป็นประเด็นเป็นปัญหาที่กรมป่าไม้ปลูกต้นไม้ในที่ดินทำกินชาวบ้านซึ่งมีเอกสารสิทธิ สค. 1 เนื่องจากหลังจากเหตุการณ์การจัดสรรก่อตั้งหมู่บ้านทพไทยในปีพ.ศ. 2523 เวลาหลังจากนั้นประมาณปีพ.ศ. 2538มีการปลูกป่าในที่ดินทำกินในส่วนของหมู่บ้านสันรอชะงันเดิม โดยเป็นโครงการทับทิม 03 โดยกรมป่าไม้ ซึ่งโครงการดังกล่าวมีการปลูกทับทิมที่ดินทำกินของชาวบ้านซึ่งส่วนมากไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินตามกฎหมายที่ดิน จำนวนประมาณ 2900 ไร่ แต่ได้มีการตรวจพบว่ากรมป่าไม้ได้ทำการปลูกที่ดินรุกเข้าไปในที่ดินของชาวบ้านรายหนึ่งซึ่งมีเอกสารสิทธิทำกิน สค.1 ซึ่งกำลังทำเรื่องรางวัลที่ดินเพื่อออกโฉนด

5. ปัญหาที่สาธารณะประโยชน์

เป็นประเด็นปัญหาที่มีการประกาศที่สาธารณะทับที่ดินทำกินของชาวบ้าน กรณีปัญหาดังกล่าวเริ่มต้นขึ้นเมื่อมีการประกาศที่สาธารณะประโยชน์สำหรับพลเรือนใช้ร่วมกันเป็นพื้นที่จำนวน 44 ไร่ในบริเวณหมู่บ้านทพไทย ซึ่งได้มีการทับที่ดินทำกินของชาวบ้านจำนวน 3 ราย ซึ่งเป็นที่ดินจำนวน 28 ไร่ ซึ่งทำให้ชาวบ้านทุกรายไม่สามารถเข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินทำกินของตัวเองได้ แต่ในปัจจุบันพบว่าสภาพของที่สาธารณะดังกล่าวไม่ได้มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันของพลเมือง แต่กลับกลายเป็น ที่ดินทำกินซึ่งรวมเป็นทั้งทุ่งนาและสวนมะม่วง โดยผู้ใหญ่บ้านทพไทยเข้าไปใช้ประโยชน์ทำกิน มีจำนวนผู้เดือดร้อน 3 ราย

6. ปัญหาในพื้นที่หนองตาด้าง

เป็นประเด็นปัญหาการขูดขยายหนอง แล้วนำดินจากการขูดขยายมาถมทับที่ดินทำกินของชาวบ้าน เนื่องจากเริ่มแรกเดิมที หนองตาด้างเป็นหนองที่มีขนาดพื้นที่เพียง 40 ไร่เท่านั้น แต่ต่อมามีการขูดขยายหนองตาด้างเพิ่มขนาดเป็นพื้นที่ 130 ไร่ โดยได้มีการนำดินที่ขุดหนองดังกล่าวมาทับบริเวณที่ดินทำกินของนางเลียง พรหมสุและพี่ชายจำนวน 22 ไร่ ซึ่งเป็นที่ดินติดกับหนองทั้งทางทิศตะวันออกและใต้เป็นรูปดาบ โดยที่ดินดังกล่าวชาวบ้านมีเพียงใบเสียดินทำกิน ทบ.5 เท่านั้น มีจำนวนผู้เดือดร้อน 2 ราย

7. ปัญหาอ่างเก็บน้ำทับทิม 03

เป็นประเด็นปัญหาที่ดินทำกินของชาวบ้านอยู่ในบริเวณของอ่างเก็บน้ำ เนื่องจากมีการสร้างอ่างเก็บน้ำทับทิม 03 ขึ้นมา โดยมีที่ดินทำกินของชาวบ้านถูกนำไปใช้อยู่ในเขตบริเวณของอ่างเก็บน้ำแห่งนี้จำนวน 2 ราย ได้นายม้วน พรหมสุ จำนวน 70 ไร่ ซึ่งที่ดินทำกินทั้งหมดไม่ได้ถูกน้ำท่วมและนายชัย แกน

เปะ จำนวน 18 ไร่ ซึ่งถูกน้ำในอ่างเก็บน้ำท่วมครึ่งหนึ่ง ภายหลังชาวบ้านทั้ง 2 รายได้พยายามขออนุญาตเข้าไปทำกินในที่ดินดังกล่าวโดยได้ขออนุญาตผ่านทางกำนันและผู้ใหญ่บ้าน โดยทางกำนันนั้นอนุญาตให้เข้าไปทำกิน แต่เมื่อชาวบ้านจะเข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวก็ถูกห้ามปรามโดยผู้ใหญ่บ้านไม่ให้เข้าไปทำประโยชน์ มีจำนวนผู้เดือดร้อน 2 ราย ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบัน ชาวบ้านผู้เดือดร้อนได้รับการอนุญาตจากทางกำนันให้สามารถทำกินในที่ทำกินได้แต่ทางผู้ใหญ่บ้านไม่อนุญาตจึงเกิดข้อเรียกร้องของชาวบ้านในการขอที่ดินคืนทั้งหมด

8. ปัญหาอ่างเก็บน้ำส้มป่อย

เป็นประเด็นปัญหาที่ชาวบ้านถูกนำที่ดินทำกินไปสร้างอ่างเก็บน้ำ แต่ไม่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินคืน เนื่องจากปีพ.ศ. 2521 ที่ดินทำกินของชาวบ้านโคกระกา 30 ราย ถูกกรมชลประทานนำมาจัดสรรสร้างอ่างเก็บน้ำส้มป่อย จนกระทั่งปี พ.ศ. 2523 อ่างเก็บน้ำส้มป่อยก็ได้มีการสร้างแล้วเสร็จ โดยทางรัฐผ่านหน่วยงานทหารมีการจัดการจับฉลากคืนที่ดินให้กับชาวบ้านทั้ง 30 ราย โดยมีการสัญญาว่าจะให้รายละเอียด 20 ไร่ แต่เมื่อการดำเนินการชดเชยที่ดินคืนให้แก่ชาวบ้านแล้ว กลับมีเพียงชาวบ้าน 19 รายเท่านั้นที่ได้รับการชดเชยคืนที่ดินทำกิน ยังคงเหลือชาวบ้านจำนวน 11 ราย ที่ยังไม่ได้รับการชดเชยที่ดินทำกินคืนเพราะที่ดินที่ถูกจัดสรรให้นั้นเจ้าของเดิมซึ่งเป็นชาวบ้าน บ้านโคกแจงไม่ยอมให้เข้าไปทำกิน โดยที่ดินเดิมของชาวบ้านทั้ง 11 รายบางรายมีเอกสารสิทธิ สค.1 บางรายมีเพียงเพียงใบเสียภาษีท้องถิ่น ทบ. 5 แต่ส่วนใหญ่ของเอกสารสิทธิเหล่านั้นถูกทางทหารเก็บเอาไปจนหมด มีจำนวนผู้เดือดร้อนคือชาวบ้านโคกระกา 11 ราย และมีข้อเรียกร้องของชาวบ้านเรียกร้องขอค่าชดเชย หรือก็ให้มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้ แต่จะต้องเป็นพื้นที่บริเวณใกล้ที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน

กล่าวสรุป ปัญหาการบริหารจัดการที่ดินในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึง มีดังนี้

สภาพปัญหาในท้องที่อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ลำดับที่	ท้องที่ตำบล	จำนวนเรื่องร้องเรียน
1	ตำบลโคกลาน	6
2	ตำบลทัพราช	9
3	ตำบลทัพเสร็จ	0
4	ตำบลทัพไทย	5
5	ตำบลตาพระยา	0
รวมทั้งหมด		19

หมายเหตุ เรื่องร้องเรียน จำนวน 1 เรื่อง อยู่ในท้องที่ตำบลโคกลานและตำบลทัพราช

สรุปข้อมูลการจัดการในรูปแบบป่าชุมชน (ตามข้อมูลกรมป่าไม้) ในท้องที่อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ลำดับที่	ท้องที่ตำบล	จำนวนเรื่องร้องเรียน

1	ตำบลโคกลาน	2
2	ตำบลทัพราช	0
3	ตำบลทัพเสรีจ	0
4	ตำบลทัพไทย	1
5	ตำบลตาพริยา	0
รวมทั้งหมด		3

ข้อมูลกรณีพิพาทเรื่องที่ดินทำกินในท้องที่อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

ลำดับ ที่	ประเด็นปัญหา และพื้นที่พิพาท	ความเป็นของปัญหา และกระบวนการแก้ไขปัญหา	ผู้ร้อง /สถานที่ติดต่อ / โทรศัพท์	ที่มาของข้อมูล
1	- เรื่อง ขอรับความเป็นธรรม เนื่องจากถูกกล่าวหาว่าบุกรุกที่ดินเขตป่าสงวน - พื้นที่พิพาท : บ้านโคกตาด้วง และบ้านทัพไทย ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว	นายสุนทร เนตรจุฬารัตน์ ร้องเรียนไปยังสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ว่าได้ให้นายจำนงค์ และนายสนธิ เียนอุรา เข้าทำนาในที่ดินของตน ซึ่งมีหลักฐาน ภบท.6 แต่กลับถูกนายสุทัศน์ นะรารักษ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 บ้านโคกตาด้วง -ทัพไทย แจ้งให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ จับกุมข้อหาบุกรุกเขตป่าสงวนแห่งชาติ จึงขอให้พิสูจน์สิทธิครอบครองในที่ดินดังกล่าว	นายสุนทร เนตรจุฬารัตน์	โครงการศึกษาและสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินในประเทศไทย ระยะที่ 1 ภาคตะวันตกและภาคตะวันออก
2	- กรณีขอให้เพิกถอนป่าชุมชนคลองตะแคง - พื้นที่พิพาท : บ้านโคกกรวด ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว	นายเรื่อน ชินแก้ว ได้บุกเบิกทำการเกษตรในพื้นที่ โดยเสียภาษีบำรุงท้องที่มาโดยตลอด ต่อมาผู้ร้องไปขอออกเอกสาร สปก. 4-01 แต่ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากกรมศิลปากรประกาศเป็นป่าชุมชนคลองตะแคง ผู้ร้องตรวจสอบพบว่าที่ดินของนายเมือม่งดี ซึ่งติดกับที่ดินของผู้ร้องทางทิศใต้กลับได้รับเอกสาร จาก สปก. ผู้ร้องจึงทำหนังสือขอความช่วยเหลือจากกำนันตำบลทัพราช และผู้ใหญ่บ้านบ้านโคกกรวด และ สปก. แต่ไม่ทราบผลการดำเนินการ	นายเรื่อน ชินแก้ว ที่อยู่ บ้านเลขที่ 8 หมู่ที่ 8 บ้านโคกกรวด ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว รหัสไปรษณีย์ 27180	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
3	- เรื่อง กรณีปัญหาไม่สามารถออกเอกสารสิทธิในที่ดิน - พื้นที่พิพาท : ตำบลโคกลาน อำเภอตาพระยา	กรณีเจ้าของที่ดิน ต.โคกลาน อ.ตาพระยา จ.สระแก้ว ได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากไม่สามารถออกเอกสารสิทธิได้ร้องเรียนว่า ได้เข้าครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านสองพี่น้อง หมู่ 5 ต.โคกลาน(หนองแวงเดิม) อ.ตาพระยา จ.สระแก้ว เนื้อที่ 30 ไร่ โดยที่ดินแปลงดังกล่าวผู้ร้องได้มาโดยการยกให้จากนายพา ทองทา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 และได้ทำกินเรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน	นายสุรพล เพ็ชรสมบัติ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 22 หมู่ที่ 5 ตำบลโคกลาน อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว รหัสไปรษณีย์ 27180	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

	ยา จังหวัดสระแก้ว	ต่อมาเมื่อวันที่ 10 พ.ย.2548 ได้มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้ (ป่าไม้ศูนย์เขาอีต้ง ทับทิมสยาม 08 และป่าไม้เขตหนองแขว)พร้อมทั้งผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ต.โคกลาน และอาสาปลูกป่า จำนวน 2 คน มาพบผู้ร้อง โดยเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และผู้ใหญ่บ้านแจ้งแก่ผู้ร้องว่า บุกรุกที่ดินในเขตป่าไม้ และบุคคลดังกล่าวได้ร่วมกันเอาสียายตามต้นไม้ที่เป็นต้นไม้ซึ่งขึ้นตามธรรมชาติในที่ดินของผู้ร้อง เพื่อทำเป็นเขตของป่าไม้ และได้บังคับให้ผู้ร้องลงลายมือชื่อยินยอมยกที่ดินให้ป่าไม้ แต่นางยอด เพ็ชรสมบัติ (ภรรยาของผู้ร้อง)ไม่ยอม นอกจากนี้บุคคลดังกล่าวยังได้บังคับให้ผู้ร้องรื้อถอนรั้ว ซึ่งเลี้ยงวัวออก หากผู้ร้องไม่ยอมรื้อถอนภายใน 15 วัน เจ้าหน้าที่ป่าไม้จะจับกุม ผู้ร้องจึงได้นำเอกสารแสดงการจองสิทธิที่ดินเพื่อเตรียมสำรวจออกเอกสารสิทธิมาแสดงแก่เจ้าหน้าที่ แต่เจ้าหน้าที่ป่าไม้แจ้งว่าไม่มีผลแต่อย่างใด	โทร. 081-1769691	
4	- เรื่อง สิทธิในทรัพย์สิน - พื้นที่พิพาท : ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว	ผู้ร้อง (นายสุวิทย์ ทองมาก และ นางเลียง พรหมสุ) ซึ่งเป็นตัวแทนของชาวบ้าน รวม 48 คน ร้องเรียนว่า ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน จากกรณีถูกเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ โดยมีผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1 , 2 และ 9 ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว รวมถึงเจ้าหน้าที่สวนป่าทับทิมสยาม 03 ได้นำที่ดิน ซึ่งชาวบ้านใช้เป็นที่ทำกินมาหลายสิบปี (เป็นที่ดินมือเปล่า ส่วนใหญ่มีเพียง ภ.บ.ท. 5, ภ.บ.ท. 6 และบางรายมี ส.ค.1) ไปจัดสรรให้คนนอกพื้นที่ นำไปปลูกป่า ขุดสระน้ำ อ่างเก็บน้ำ และนำไปเป็นที่สาธารณะประโยชน์ รวมเป็นจำนวนประมาณ 1,000 ไร่ ชาวบ้านเคยร้องขอความเป็นธรรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วแต่ก็ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือ ผู้ร้อง ในฐานะที่เป็นตัวแทนของชาวบ้าน จำนวนทั้งหมด 48 คน เห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกรณีดังกล่าวข้างต้น การกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐทำให้ชาวบ้านไม่ได้รับผลประโยชน์จากที่ดินซึ่งเป็นของตนเท่าที่ควร ทำให้เสียสิทธิในการใช้ที่ดินของตนเพื่อทำกิน จึงร้องเรียนมาเพื่อขอความเป็นธรรม	นายสุวิทย์ ทองมาก และ นางเลียง พรหมสุ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 181 หมู่ที่ 1 บ้านทัพไทย ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว รหัสไปรษณีย์ 27180 โทร. 08-7055-2557 08-4905-3460	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

5	- เรื่อง สิทธิในทรัพย์สิน - พื้นที่พิพาท : ตำบลทัพไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว	ผู้ร้อง ร้องเรียนว่า เมื่อประมาณ 40 กว่าปีที่แล้ว นายแทน ดวงสวัสดิ์ บิดาผู้ร้อง ได้เข้าจับจองและครอบครองเข้าใช้ประโยชน์ในที่ดินบริเวณบ้านโคกตาด้วง หมู่ที่ 2 ต.ทัพไทย อ.ดาพระยา จ.สระแก้ว เนื้อที่ประมาณ 96 ไร่ ต่อมาใน พ.ศ. 2520 หน่วยทหารได้ขอให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวอพยพออกจากพื้นที่ เพื่อหนีภัยสงครามเขมรแดง และ ใน พ.ศ. 2523 กองทัพภาคที่ 1 ได้เข้าไปจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินให้ชาวบ้านที่ครอบครอง 20 ไร่โดยพื้นที่ที่นายแทนฯ เคยครอบครองทำกินได้ถูกนำไปจัดสรรให้ชาวบ้านด้วย ซึ่งนายแทนฯ ได้รับการจัดสรรที่ดินจำนวน 20 ไร่หลังจากจัดสรรที่ดินให้ชาวบ้านทุกคนครบถ้วนแล้วยังคงเหลือที่ดิน เนื้อที่ 12 ไร่ นายแทนฯ จึงขอครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินจำนวนดังกล่าว หลังจากนั้นนายแทนฯ ได้มอบที่ดินดังกล่าวให้กับผู้ร้องและและนายชัย ดวงสวัสดิ์ ซึ่งเป็นบุตรสาวและบุตรชาย ทำกินเรื่อยมา โดยได้เสียภาษีบำรุงท้องที่ทุกปี จนกระทั่งวันที่ 24 สิงหาคม 2544 ได้มีหนังสือจากผู้ใหญ่บ้านโคกตาด้วง แจ้ง"เรื่อง มติกรรมการหมู่บ้าน ว่า เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2544 ได้มีการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านโคกตาด้วง ประเด็นให้ผู้บุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ออกจากพื้นที่สาธารณะประโยชน์หนองตาด้วง และไม่ให้นำไปทำประโยชน์เป็นของตัวเอง โดยผู้บุกรุกคือผู้ร้องและนายชัยฯ พร้อมทั้งให้ออกจากพื้นที่สาธารณะประโยชน์ตั้งแต่วันที่ 26 สิงหาคม 2544" ผู้ร้องจึงได้ร้องขอความเป็นธรรมไปยังนายอำเภอดาพระยา วันที่ 14 ธันวาคม 2544 มีหนังสือแจ้งผลการพิจารณาและตรวจสอบข้อเท็จจริงจากอำเภอดาพระยา ที่ สก 0318/3945แจ้งผู้ร้องว่า "หลักฐานการเสียภาษีบำรุงท้องที่ที่ไม่สามารถใช้เป็นเอกสารในการครอบครองที่ดินได้ และเมื่อมีการรังวัด เพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ก.) นั้น ผู้ร้องต้องคัดค้านโดยใช้สิทธิทางศาลภายใน 60 วัน และมติของประชาคมหมู่บ้านก็ไม่ยินยอมให้ผู้ร้องทำกินในบริเวณดังกล่าว เนื่องจากจะ	นางเลี้ยง พรหมสุ และ นายเมื่อยะ ดีวงศ์ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 181 หมู่ที่ 1 ตำบลทัพไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว รหัสไปรษณีย์ 27180 โทร 084-9053460 084-9455371	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

		มีโครงการจากชลประทานมาดำเนินการ เพื่อประโยชน์ในการใช้พื้นที่ส่วนรวมของหมู่บ้าน จึงขอให้ผู้ร้องปฏิบัติตามผลการพิจารณาของอำเภอ คือออกจากพื้นที่ น.ส.ล.หนองตาดวงโดยไม่มีเงื่อนไข" ใน พ.ศ. 2545 กรมชลประทาน ได้เข้าไปขุดลอกสระหนองตาดวงซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ นายสุทัศน์ นะรานรัมย์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ต.ทัพไทย และคณะกรรมการหมู่บ้านโคกตาดวง ได้ให้กรมชลประทานนำดินจากการขุดลอกสระหนองตาดวงมาถมทิ้งในพื้นที่ดินของผู้ร้องและนายชัยฯ ซึ่งอยู่ติดกับหนองตาดวงเต็มพื้นที่ 12 ไร่ ปลัดอำเภอตาพระยา ได้เข้าไกล่เกลี่ยและให้สัญญาด้วยวาจาว่าจะจัดสรรที่ดินในโครงการทับทิมสยาม 03 ให้กับผู้ร้องและนายชัยฯ ทำกิน แต่จนถึงปัจจุบันก็ไม่มีดำเนินการใดๆทั้งสิ้น		
6	- เรื่อง ขอความเป็นธรรมเรื่องที่ดินทำกิน - พื้นที่พิพาท : ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว	ผู้ร้องที่ 1 (นายโทน วิบูลย์) ร้องเรียนว่า ผู้ร้อง กับพวกซึ่งเป็นชาวบ้านบ้านคลองยาง หมู่ 12 ต.ทัพราช อ.ตาพระยา จ.สระแก้ว จำนวน 82 ครอบครัวได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากอุทยานแห่งชาติตาพระยาประกาศทับที่ดินทำกิน เป็นเหตุให้ผู้ร้อง กับพวกไม่สามารถทำกินได้ตามปกติ เพราะนารถเข้าไปไถนาในที่ดินทำกินไม่ได้ จากกรณีข้างต้น ผู้ร้อง จึงร้องเรียนมายังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อดำเนินการเจรจาตกลงกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และผู้ว่า ราชการจังหวัดสระแก้ว เพื่อให้ผู้ร้อง กับพวกเข้าทำประโยชน์ โดยการนารถเข้าไปไถนา และ ทำนบกั้นน้ำ ตลอดจนขอให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทำการประชุมกับจังหวัดสระแก้ว และทวงถาม จังหวัดสระแก้วถึงความชัดเจนในเรื่องดังกล่าว ผู้ร้องที่ 2(นายสนอง พิมพ์พันธุ์ดี) ร้องเรียนว่า ผู้ร้อง กับพวกเป็นชาวบ้านบ้านใหม่ไทยถาวร หมู่ 5 ต.ทัพราช อ.ตาพระยา จ.สระแก้ว จำนวน 47 คนได้รับความเดือดร้อนมานานหลายปี เนื่องจากเมื่อปี พ.ศ.2536 เจ้าหน้าที่ ต.ช.ด.ได้ขอใช้ประโยชน์	นายโทน วิบูลย์ และ นายสนอง พิมพ์พันธุ์ดี ที่อยู่ บ้านเลขที่ 4 หมู่ที่ 12 ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว รหัสไปรษณีย์ 27180 ที่อยู่ บ้านเลขที่ 90 หมู่ที่ 5 ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว รหัสไปรษณีย์ 27180 โทร 087-0385328 087-9775893	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

		ในที่ดินที่ผู้ร้อง กับพวก เคยทำมาหากิน ต่อมาได้มีกลุ่มสมัชชาคนจนเข้าไปทำกินในที่ดินที่ทางราชการขอใช้ประโยชน์ดังกล่าว และทำกินอยู่ในที่ดินดังกล่าวจนถึงปัจจุบันซึ่งในเรื่องนี้ ผู้ร้องได้เคยร้องขอความเป็นธรรมจากหน่วยงานราชการมานานหลายปี แต่ไม่มีความคืบหน้า จากกรณีข้างต้น ผู้ร้อง กับพวกเห็นว่า การที่หน่วยงานของรัฐให้กลุ่มสมัชชาคนจนทำกินในที่ดิน ที่ผู้ร้อง กับพวกเคยทำกินมาก่อน ย่อมเป็นการไม่เป็นธรรมแก่ผู้ร้อง กับพวก จึงร้องเรียนมายังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ร้อง กับพวกต่อไป		
7	- เรื่อง กรณีได้รับความเดือดร้อนจากการที่กรมศิลปากรขยายพื้นที่ทับที่ดิน สทก.1 - พื้นที่พิพาท : ตำบลทพรราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว	ผู้ร้อง (นางทับ โสมกุล) ร้องเรียนว่า เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 ได้ครอบครองและทำประโยชน์ โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ให้ทำกินในที่ดิน สทก.1 เนื้อที่ 35 ไร่ ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ต.ทพรราช อ.ตาพระยา จ.สระแก้ว ต่อมาปี พ.ศ.2546 กรมศิลปากร ได้ขยายพื้นที่จากเชิงเขาออกมาเป็นระยะทาง 1 กิโลเมตร ครอบคลุมที่ดินทำกินของผู้ร้อง และพวกอีก 6 คน ทั้งนี้ กรมศิลปากรได้ให้เหตุผลในการขยายพื้นที่ดังกล่าวว่า หากราษฎรมีสถานที่ในที่ดินแล้วอาจจะมีการขายต่อให้เอกชน และเอกชนอาจกระทำการอื่นใด อันเป็นเหตุให้ต้องเสียทัศนียภาพที่สวยงาม และมีผลกระทบต่อโบราณสถานแห่งชาติ ด้วยเหตุข้างต้น ผู้ร้องเห็นว่า เขตโบราณสถานของชาติควรมีอาณาเขตเฉพาะบริเวณเชิงเขาเท่านั้น ไม่ควรขยายมาทับที่ดินของราษฎร การที่กรมศิลปากรดำเนินการดังกล่าวทำให้ผู้ร้องและพวกได้รับความเดือดร้อน จึงร้องเรียนมายังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อช่วยเหลือให้ได้มีสิทธิในที่ดินทำกินต่อไป	นางทับ โสมกุล ที่อยู่ บ้านเลขที่ 66 หมู่ที่ 16 ตำบลทพรราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว รหัสไปรษณีย์ 27180	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
8	- เรื่อง กรณีอุทยานแห่งชาติตาพระยา – ป่า	-	นายสนอง สกุลรัมย์ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 5	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

	อนุรักษ์ - พื้นที่พิพาท : ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว		ตำบลทัพไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว รหัสไปรษณีย์ 27180 โทร. 08-5200-2376	
9	- เรื่อง กรณีบุกรุกแย่งที่ดินทำกิน - พื้นที่พิพาท : ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว	ผู้ร้อง (นายเอื้อง ใจหาญ) ร้องเรียนว่า ผู้ร้องเป็นเจ้าของที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ (ที่ดินมือเปล่า) มีเพียง ภ.บ.ท.5 และ ภ.บ.ท.11 ที่ดินตั้งอยู่ที่หมู่ 10 ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว จำนวนเนื้อที่ประมาณ 90 ไร่ ผู้ร้องครอบครองทำกินในที่ดินแปลงนี้ ตั้งแต่ปี 2526 ต่อมาเมื่อประมาณเดือนสิงหาคม 2551 นายสุบิน ผาชา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 17 บ้านไพรอนันต์ ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว กับพวกอีก 2 คน ได้เข้ามาบุกรุกแผ้วถางที่ดินของผู้ร้องเป็นจำนวนประมาณ 10 ไร่ เมื่อผู้ร้องเข้าห้ามปรามก็ถูกผู้ใหญ่บ้าน ช่มชู้โดยกล่าวว่า "ใครทำใครได้ที่ดิน" ผู้ร้องเห็นว่าการกระทำดังกล่าวไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เป็นการละเมิดสิทธิในที่ดินของผู้ร้อง จึงร้องเรียนมาเพื่อขอความช่วยเหลือในกรณีดังกล่าวต่อไป	นายเอื้อง ใจหาญ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 137 หมู่ที่ 17 บ้านไพรอนันต์ ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว รหัสไปรษณีย์ 27180	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
10	- เรื่อง กรณีราษฎรได้รับความเดือดร้อนจากการถูกนำที่ดินทำกินไปก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ (สัมปหล่อ) - พื้นที่พิพาท : ตำบลทัพไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว	ผู้ร้อง ร้องเรียนว่า ผู้ร้องกับพวก 16 คน ได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินทำกินบริเวณหมู่ที่ 9 ต.ทัพเสด็จ อ.ดาพระยา จ.สระแก้ว มาตั้งแต่ พ.ศ. 2490 โดยมีใบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค.1) และใบเสร็จรับเงินภาษีบำรุงท้องที่ (ภบ.ท.6) ต่อมา พ.ศ. 2524 กองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ จ.ปราจีนบุรี และกองพันทหารช่างที่ 2 จ.ปราจีนบุรี ได้นำที่ดินของผู้ร้องกับพวกเนื้อที่จำนวน 380 ไร่ ไปมอบให้ชลประทานปราจีนบุรีและสระแก้ว ดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ (สัมปหล่อ) โดย พ.ต. พิเนตร ไม่ทราบนามสกุล ร.ท.สมร ศรีพันธุ์ หัวหน้าช่าง และนายอำเภอดาพระยา รวมถึง พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นรับปากชาวบ้านว่าจะจัดสรรที่ดินทำกินพร้อมออกโฉนดที่ดินให้ชาวบ้านคนละ 20 ไร่ แต่จนบัดนี้เป็น	นายท้าว เอี่ยมสะอาด ที่อยู่ บ้านเลขที่ 82 หมู่ที่ 3 บ้านโคกระกา ตำบลทัพไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว รหัสไปรษณีย์ 27180	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

		ระยะเวลาได้ผ่านมา 26 กว่าปีแล้ว ชาวบ้านยังไม่ได้รับการจัดสรรที่ดินหรือไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ ชาวบ้านไร้ที่ดินทำกิน มีฐานะยากจนและไม่ได้รับการช่วยเหลือความต้องการของผู้ร้อง - ขอความช่วยเหลือให้มีที่ดินทำกินหรือได้รับค่าชดเชยที่ดินไร่ละ 70,000 บาท		
11	- เรื่อง กรณีปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าสงวน และอุทยานแห่งชาติ - พื้นที่พิพาท : ตำบลโคกลาน อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว	ผู้ร้องร้องเรียนว่าเมื่อประมาณปี 2515 ได้ซื้อที่ดินในเขตซับเสม็ด บ้านโคกลาน ต.โคกสูง จำนวน 98 ไร่ ราคาไร่ละ 250 บาท ทางราชการอนุญาตให้ทำกินได้ โดยผู้ร้องได้เสียภาษีบำรุงท้องที่ตลอดมา ปี 2544 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ อุทยานแห่งชาติตาพระยา และอุทยานแห่งชาติปางสีดา ได้ขับไล่ผู้ร้องออกจากที่ดินทำกิน โดยอ้างว่าอยู่เขตป่าสงวนแห่งชาติ ปัจจุบันที่ดินในส่วนของผู้ร้องได้แบ่งให้บุตรไปแล้วคนละ 10-12 ไร่ นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านรายอื่นได้รับความเดือดร้อนอีกหลายราย	นายสุรินทร์ พุฒนอก	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
12	- เรื่อง กรณีถูกหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ ส.ก. 10 กล่าวหาบุกรุกเขตป่าสงวน - พื้นที่พิพาท : ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว		นายปณัฏฐา ใจหาญ	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
13	- เรื่อง กรณีได้รับความเดือดร้อนจากการถูกปิดกั้นทางจำเป็น - พื้นที่พิพาท : ตำบลทัพ		นางเย็นฤดี ไวกิด	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

	ไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว			
14	- เรื่อง กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจ สภ.อ.ดาพระยา จ.สระแก้ว บุกรุกยึดที่ดินทำกินและทำร้ายร่างกาย - พื้นที่พิพาท : ตำบลโคกลาน อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว	ผู้ร้อง ร้องเรียนว่า เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2550 เวลาประมาณ 10.00 น. ดาบตำรวจ ประเสริฐ อันใจหาญ เจ้าหน้าที่ตำรวจสภ.อ.ดาพระยา จ.สระแก้ว กับพวก ประมาณ 5 -6 คน ได้บุกรุกเข้าไปในที่ดินของผู้ร้อง (ครอบครองมาตั้งแต่ พ.ศ.2522 และมีการเสียภาษีบำรุงท้องที่ภ.บ.ท. 5) และทำการปักเสาปูนล้อมรั้วลวดหนามรอบบริเวณที่ดิน วันที่ 31 กรกฎาคม 2550 ดาบตำรวจประเสริฐฯ ได้นำรถไถบุกรุกเข้าไปไถที่ดินของผู้ร้อง วันที่ 11 สิงหาคม 2550 ดาบตำรวจประเสริฐฯ ได้บุกรุกเข้าไปตัดต้นกล้วยน้ำว้าของผู้ร้อง จำนวนกว่า 50 ต้น และในวันเดียวกันนี้นางวิไลวรรณ อันใจหาญ ภริยาของ ดาบตำรวจประเสริฐฯ พร้อมกับบุตรชาย ได้เข้าไปทำร้ายร่างกายนางสุภาพ ศรีเวียง บุตรสาวผู้ร้องในที่ดินของผู้ร้องจนได้รับบาดเจ็บ นำตัวไปตรวจรักษาที่โรงพยาบาลดาพระยา (ปรากฏตามภาพถ่ายแนบท้ายคำร้อง) นอกจากนี้ ดาบตำรวจประเสริฐฯ ยังแสดงตนเป็นผู้มีอิทธิพล ช่มชู้ผู้ร้องไม่ให้เอาเรื่อง และช่มชู้มิให้ชาวบ้านมาเป็นพยานให้กับผู้ร้อง ผู้ร้องจึงได้แจ้งความไว้เป็นหลักฐานที่ สภ.อ.ดาพระยา จากกรณีดังกล่าวข้างต้น จึงร้องเรียนมายังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อขอความช่วยเหลือในการขอที่ดินคืนจากดาบตำรวจประเสริฐฯ	นางบัวศรี ศรีผาโคตร ที่อยู่ บ้านเลขที่ 51 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกลาน อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว รหัสไปรษณีย์ 27180	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
15	- เรื่อง กรณีป่าสงวนแห่งชาติ "ป่าโคกสูง" อ.ดาพระยา จ.สระแก้ว ทับที่ดินทำกิน - พื้นที่พิพาท : ตำบล	นางเสี่ยม นาคประสพ ร้องเรียนว่า เมื่อปี พ.ศ.2525 ได้อพยพครอบครัวจากอำเภอกะสังข์ จังหวัดบุรีรัมย์ มาอาศัยอยู่บ้านทวงศ์สมบูรณ์ หมู่ที่ 10 ตำบลทพรราช อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ปี พ.ศ.2526 ผู้ร้องได้ซื้อที่ดินจำนวน 80 ไร่ ราคา 8,000 บาท จากนายสมเกียรติ จันทิก ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 โดยได้ทำสัญญาซื้อขายกันเอง ทั้งนี้ ผู้ร้องและครอบครัวได้ทำกินในที่ดินแปลงดังกล่าวตลอดมา	นางเสี่ยม นาคประสพ ที่อยู่ บ้านเลขที่ 142 หมู่ที่ 17 บ้านไพรอนันต์ ตำบลทพรราช อำเภอดาพระยา จ ัง ห วั ด ส ร ะ ก ั ว	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

	โคคลาน อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว	ปี พ.ศ.2539 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ประจำหน่วยป้องกันรักษาป่า สก.10 (อำเภอดาพระยา) ได้จับกุมนายหมื่น นาคประสพ (สามีของผู้ร้อง) ดำเนินคดีในข้อหาบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ "ป่าโคกสูง" โดยสามีผู้ร้องถูกจำคุกเป็นเวลา 2 เดือน 6 วัน หลังจากนั้นก็ยังทำกินในที่ดินแปลงพิพาท ต่อมาปี พ.ศ.2543 ป่าไม้อำเภอดาพระยาก็จับไล่ผู้ร้องไม่ให้ทำกินในที่ดินต่อไป เรื่องนี้ ผู้ร้องได้ร้องเรียนไปยังอำเภอ และหน่วยงานต่างๆ (ผู้ร้องไม่ได้แจ้งว่ามีหน่วยงานใดบ้าง) แต่ไม่มีความคืบหน้า จึงร้องเรียนมายังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อให้ความช่วยเหลือให้ได้รับที่ดินทำกินคืน	รหัสไปรษณีย์ 27180	
16	- กรณีบริษัท ส.วิริยะ ร่วมกับข้าราชการในท้องที่อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว เข้าที่ดินจากชาวบ้านแล้วไม่ยอมคืน - พื้นที่พิพาท : ตำบลโคคลาน อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว	ผู้ร้องกับพวกรวม 15 คน เป็นชาวบ้าน บ้านโคคลาน บ้านซิมม่วง ตำบลโคคลาน อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ร้องเรียนว่า ผู้ร้องกับพวกได้เข้าครอบครองทำประโยชน์ที่ดินในตำบลโคคลานตั้งแต่เมื่อปี 2518 และชำระภาษีบำรุงท้องที่ (ภ.บ.ท.5) มาตั้งแต่ปี 2522 ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ดิน ส.ป.ก. เมื่อปี 2531 - 2536 ผู้ร้องกับพวกได้รับการติดต่อขอเช่าที่ดินโดยตัวแทนจากบริษัท ส.วิริยะ ซึ่งเป็นผู้ได้รับสัมปทานทำเขื่อนชลประทานห้วยยาง ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา ร่วมกับนายเสถียร พิงบุญศรี หัวหน้าโครงการชลประทานห้วยยาง โดยเช่าที่ดินของผู้ร้องกับพวกจำนวนกว่า 200 ไร่ เพื่อทำปางหมอนไม้ซุง แต่เมื่อหมดไม้ซุง บุคคลกลุ่มนี้กลับไม่ยอมคืนที่ดินให้แก่ผู้ร้องกับพวก โดยเมื่อปี 2537 นายเสถียรฯ ได้นำที่ดินไปปลูกหญ้าเลี้ยงโค และต่อมาเมื่อปี 2540 ได้นำที่ดินไปปลูกต้นยูคาลิปตัส จนกระทั่งปี 2548 - 2550 ที่ดินของผู้ร้องกับพวกจำนวนนี้ได้ถูกนายวิทยา นาคี สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด อำเภอดาพระยา สิบเอกผล ลิ่มเนตร อดีตทหารบก และนายล้วน จันทร์สว่าง อดีตสารวัตรกำนันตำบลทัพราช เข้ายึดครองที่ดินเป็นของตน ซึ่งทำให้ผู้ร้องกับพวกได้รับความเดือดร้อนไม่มีที่ดินทำกิน	นายสุภาพ สุตนา ที่อยู่ บ้านเลขที่ 32 หมู่ที่ 2 บ้านโคคลาน ตำบลโคคลาน อำเภอดาพระยา จัง ห วั ด ส ร ระ แ ก้ ว รหัสไปรษณีย์ 27180	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
17	- เรื่อง กรณีการประกาศ			สมัชชาคนจน

	อุทยานแห่งชาติตาพระยา ทับที่ดินบ้านหนองผักแว่น ม.9,11,12,15 ตำบลทัพราช - พื้นที่พิพาท : ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว			
18	- เรื่อง กรณีที่ ตชด. ทับที่ดินทำกินราษฎร - พื้นที่พิพาท : ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว			สมัชชาคนจน
19	- เรื่อง กรณีปัญหาที่ดินตำบลแซร์อ-ช่องกุ่ม อำเภอวัฒนานคร และอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว - พื้นที่พิพาท : ตำบลแซร์อ ตำบลช่องกุ่ม อำเภอวัฒนานคร ตำบลโคกลาน และตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา	นายหล่อ ลาภา นายสุนีย์ พรหมมา นายพงษ์ ยิ่งนอก และราษฎรจังหวัดสระแก้ว รวม 890 คน มอบหมายให้ทนายความของ สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) ยื่นฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐต่อศาลปกครอง โดยอ้างถูกยึดที่ดินทำกินมากกว่า 20 ปี ไปเป็นอุทยานแห่งชาติปางสีดา ป่าสงวนแห่งชาติ และที่ดินสาธารณประโยชน์ ทั้งที่ราษฎรมีเอกสาร ส.ค. 1 นส.3 ก. และใบ ภบท 5, 6 และ 11 โดยทำให้ราษฎรกลายเป็นผู้ยากไร้ที่ดินทำกิน ในเขตตำบลแซร์อ ตำบลช่องกุ่ม อำเภอวัฒนานคร ตำบลโคกลาน ตำบลทัพราช อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว โดยให้กรมป่าไม้พิจารณาช่วยเหลือร่วมกับสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจังหวัดสระแก้ว ตามมติ คณะรัฐมนตรี วันที่ 22 เมษายน 2540 วันที่ 30 มิถุนายน 2541 เนื่องจากอุทยานแห่งชาติปางสีดาและสวนป่าของทางราชการ ปักเขตและปลูกต้นไม้ทับที่ทำกินของเกษตรกร ให้ ส.ป.ก.ดำเนินการปฏิรูป	นายหล่อ ลาภา นายสุนีย์ พรหมมา นายพงษ์ ยิ่งนอก	โครงการศึกษาและสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินในประเทศไทย ระยะที่ 1 ภาคตะวันตกและภาคตะวันออก

	จังหวัดสระแก้ว	จัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรในพื้นที่ที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่ง ส.ป.ก.ประกาศแนวเขตปฏิรูปที่ดินมา 3 ครั้งแล้วในป่าโคกสูง		

เงื่อนไข ปัจจัย ตลอดจนกฎหมาย นโยบาย ที่เอื้อต่อการสร้างสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำห้วยลำสะโดน

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรในพื้นที่เขตนิเวศลุ่มน้ำห้วยลำสะโดน อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว พบว่ามีโครงการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนดังนี้

1. โครงการทับทิมสยาม จังหวัดสระแก้ว

มีความเป็นมาคือสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงมีความห่วงใยต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนตามแนวชายแดน โดยเฉพาะพื้นที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชาซึ่งมักจะได้รับผลกระทบจากสถานการณ์สู้รบในประเทศกัมพูชา ได้เสด็จเยี่ยมราษฎรและมีพระราชดำริ ในการฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของราษฎรให้ดีขึ้น โดยจัดทำโครงการเรียกว่า โครงการทับทิมสยาม กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีพื้นที่ดำเนินการคือ 1) จังหวัดตราด 1 แห่ง คือ โครงการทับทิมสยาม 01 เขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขาสมิง (ป่าคลองใหญ่-ป่าเขาไฟไหม้) หมู่ที่ 1 บ้านด่านชุมพล หมู่ที่ 3 บ้านคลองแสง และหมู่ที่ 5 บ้านทับมะกอก ตำบลด่านชุมพล อำเภอบ่อไร่ 2) จังหวัดสระแก้ว 2 แห่ง คือ โครงการทับทิมสยาม 03 ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขาฉกรรจ์และป่าตาพระยา ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา และโครงการทับทิมสยาม 05 ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขาฉกรรจ์ ป่าโนนสาวเอ้ ป่าปลายคลอง ห้วยไคร้ และป่าพระสึง ตำบลคลองไก่อี้น อำเภอคลองหาด 3) จังหวัดสุรินทร์ 1 แห่ง คือ โครงการทับทิมสยาม 04 เขตป่าที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้รักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ ป่าห้วยสำราญ บ้านกะเลงเวก ตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ 4) จังหวัดศรีสะเกษ 2 แห่ง คือ โครงการทับทิมสยาม 06 บ้านนาจะเรียว ตำบลปรือใหญ่ อำเภอขุขันธ์ และโครงการทับทิมสยาม 07 บ้านสันติสุข ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ มีวัตถุประสงค์ของโครงการคือ 1) เพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศ โดยยกระดับคุณภาพชีวิตของราษฎรที่อยู่ในพื้นที่โครงการ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและจิตวิทยา 2) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือ การศึกษา และพัฒนาพื้นที่หมู่บ้านชายแดนไทย-กัมพูชา 3) เพื่ออนุรักษ์แหล่งต้นน้ำลำธาร และปรับปรุงพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมให้เป็นป่าสมบูรณ์ โดยหน่วยงานรับผิดชอบคือ ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์สระแก้ว

**หมายเหตุ ปีงบประมาณ 2549 ดำเนินการเฉพาะที่ จังหวัดสระแก้ว

2. โครงการชลประทานสระแก้ว

มีความเป็นมาคือ จังหวัดสระแก้วเดิมมีฐานะเป็นตำบล ในปี พ.ศ.2452 ทางราชการได้ยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอชื่อว่า “กิ่งอำเภอสระแก้ว” ต่อมาเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2501 ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็นอำเภอชื่อว่า “อำเภอสระแก้ว” ขึ้นกับการปกครองของจังหวัดปราจีนบุรีและต่อมาเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2536 ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดสระแก้วให้เป็นจังหวัดที่ 74 ของประเทศไทย โดยประกาศในพระราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่มที่ 110 ตอนที่ 125 ลงวันที่ 2 กันยายน 2536 เป็นเหตุให้ต้องมีโครงการชลประทานเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งโครงการ คือ โครงการชลประทานสระแก้ว

ที่ตั้งและอาณาเขตของโครงการชลประทานสระแก้ว ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ศูนย์ราชการสำรอง จังหวัดสระแก้ว เลขที่ 222 หมู่ 11 ต.วัฒนานคร อ.วัฒนานคร จ.สระแก้ว อยู่ห่างจากกรุงเทพฯทางรถยนต์ ประมาณ 270 กิโลเมตร มีพื้นที่รับผิชอบ 7 อำเภอ กับ 2 กิ่งอำเภอ คิดเป็นพื้นที่รับผิชอบทั้งสิ้น 7,195 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,496,875 ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัด และอำเภอใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา และ อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์
ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (แนวพรมแดนยาว 170.00 กม .)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอกบินทร์บุรี อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี และอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศในเขตจังหวัดสระแก้ว มีลักษณะเป็นที่ราบสูงจนถึงลักษณะ ภูเขาสูงชัน ด้านทิศเหนือมีลักษณะเป็นเนินสูงไปจนถึงภูเขา ทิศใต้มีลักษณะเป็นลูกเนิน ที่ดอน และบางส่วนเป็นที่ราบ โดยมีเขาที่เป็นสันปันน้ำอยู่ในอำเภอวัฒนานคร ทำให้ปริมาณน้ำที่เกิดบริเวณด้านทิศตะวันออกจะไหลลงสู่ทะเลสาบเขมร ในประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ส่วนปริมาณน้ำที่เกิดบริเวณด้านทิศตะวันตกจะไหลลงในเขตอำเภอเมืองสระแก้ว และไหลลงสู่แม่น้ำปราจีนบุรีในที่สุด

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศในเขตจังหวัดสระแก้ว มีลักษณะคล้ายกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยมีลักษณะอากาศที่ สถานีตรวจวัดอากาศอำเภออรัญประเทศปี พ.ศ.2545 อุณหภูมิสูงสุดอยู่ในช่วงเดือนเมษายน วัดได้ 39.20 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดอยู่ในช่วงเดือน ธันวาคม วัดได้ 11.20 องศาเซลเซียส

สภาพลุ่มน้ำ

จังหวัดสระแก้วประกอบด้วยลุ่มน้ำหลักจำนวน 2 ลุ่มน้ำ มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 6,596.71 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติรายปีเฉลี่ยประมาณ 2,258.980 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยมีพื้นที่ลุ่มน้ำในโครงการ ดังนี้

1) ลุ่มน้ำปราจีนบุรี มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 9,821 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็น 4 ลุ่มน้ำย่อย อยู่ในเขตจังหวัดสระแก้ว 2 ลุ่มน้ำย่อย มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 3,751.10 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติรายปีเฉลี่ย 1,217.670 ล้านลบ . ม . ได้แก่

- ลุ่มน้ำคลองพระสะทึง มีพื้นที่ลุ่มน้ำในจังหวัดสระแก้วประมาณ 1,984.47 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติรายปีเฉลี่ยประมาณ 577.16 ล้านลูกบาศก์เมตร ครอบคลุม พื้นที่ในเขต กิ่ง อ.วังสมบูรณ์ , อำเภอคลองหาด , อำเภอวังน้ำเย็น , อำเภอเขาฉกรรจ์ , อำเภอวัฒนานคร และอำเภอเมืองสระแก้ว โดยมีลำน้ำสายสำคัญของลุ่มน้ำย่อยได้แก่ คลองพระสะทึง ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาที่งลิ้ง เขาตะกวด เขากลาง ในเขต จังหวัดจันทบุรี ไหลเข้าเขตจังหวัดสระแก้วที่ตำบลวังทอง กิ่ง อ . วังสมบูรณ์ แล้วไหลผ่านหมู่บ้านต่าง

ๆ ของอำเภอวังน้ำเย็น อำเภอลือชัย และอำเภอมะนัง และไหลไปบรรจบกับคลองพระปรังที่บ้านปากน้ำ อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร คลองตาหลัง ต้นน้ำเกิดจากเขาตาพิพัฒนา เขาพลู ในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อนจังหวัดจันทบุรี ไหลเข้าเขตจังหวัดสระแก้วที่บ้านเขาตังก้อง ตำบลคลองไถ่ อำเภอลือชัย จากนั้นไหลรวมกับลำน้ำเล็ก ๆ อีกหลายสาย แล้วไหลไปบรรจบกับคลองพระสะทึงที่บ้านท่าตาสี ตำบลตาหลังใน อำเภอวังน้ำเย็น คลองไถ่ ต้นน้ำเกิดจากเขาน้อย เขาจระเข้ ในเขตรอยต่อจังหวัดสระแก้ว – จันทบุรี ไหลผ่านหมู่บ้านต่าง ๆ ของกิ่ง อ. วังสมบูรณ์ จากนั้นไหลรวมกับลำน้ำเล็ก ๆ อีกหลายสาย แล้วไหลไปบรรจบกับคลองพระสะทึงที่บ้านทุ่งกบินทร์ ตำบลวังใหม่ กิ่ง อ. วังสมบูรณ์ คลองวังจิก ต้นน้ำเกิดจากคลองต่าง ๆ หลายสายไหลมารวมกัน ซึ่งประกอบด้วยคลองเขาช้างตาย คลองช้างตาย คลองอ้ายพวง คลองตาสี ในเขตอำเภอลือชัย และไหลไปบรรจบกับคลองพระสะทึงที่บ้านคลองแก ตำบลคลองหินปูน อำเภอวังน้ำเย็น

- กลุ่มน้ำแม่น้ำพระปรัง มีพื้นที่ลุ่มน้ำในจังหวัดสระแก้วประมาณ 1,766.64 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติรายปีเฉลี่ยประมาณ 640.51 ล้านลูกบาศก์เมตร ครอบคลุมพื้นที่ในเขต อำเภอวัฒนานคร และอำเภอมะนัง โดยมีส่วนน้ำสายสำคัญของลุ่มน้ำย่อย ได้แก่ คลองพระปรัง ต้นน้ำเกิดจากเขาห้วยชัน ภูเขา อำเภอมะนัง มีลำน้ำสาขา ย่อยหลายสายประกอบด้วย ห้วยพระปรังน้อย ห้วยยาง ห้วยชัน ห้วยพระปรัง โดยคลองพระปรังจะไหลผ่านอำเภอมะนัง และอำเภอมะนังไปบรรจบกับคลองพระสะทึงที่บ้านปากน้ำ อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร

2 กลุ่มน้ำโตนเลสาป มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 4,150 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็น 8 ลุ่มน้ำย่อย อยู่ในเขตจังหวัดสระแก้ว 5 ลุ่มน้ำย่อย มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 2,845.60 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติรายปีเฉลี่ย 1,041.310 ล้านลูกบาศก์เมตร ได้แก่

- กลุ่มน้ำห้วยลำสะโดน มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 849.80 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติรายปีเฉลี่ยประมาณ 230.32 ล้านลูกบาศก์เมตร ครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอตาพระยาบางส่วน โดยมีลำน้ำสายสำคัญของลุ่มน้ำย่อย ได้แก่ ลำสะโดน ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาบรรทัด ในเขตอำเภอตาพระยา ไหลไปทางทิศตะวันออก และเข้าสู่ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ห้วยยาง ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาสะแกกรัง เขาคันนาค เขาทะลาย เขาวง ไหลไปทางทิศตะวันออก และไปบรรจบกับลำสะโดน แล้วไหลเข้าสู่ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

- กลุ่มน้ำห้วยตะเคียน มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 586.70 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติรายปีเฉลี่ยประมาณ 180.52 ล้านลูกบาศก์เมตร ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอตาพระยา และกิ่ง อ. โคกสูง โดยมีลำน้ำสายสำคัญของลุ่มน้ำย่อย ได้แก่ ห้วยตะเคียน ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาคันนาค เขาโล้น เขาอีต้าง ในเขตอำเภอตาพระยา และไหลไปบรรจบกับห้วยยางที่บ้านโคกสูง กิ่ง อ. โคกสูง ห้วยยาง ต้นน้ำเกิดจากเขาแห่งในเขตอำเภอมะนัง และเขาโล้น เขาอีต้าง ในเขตอำเภอตาพระยา ไหลผ่านหมู่บ้านแซร์อ บ้านผาสุก บ้านหนองแคน แล้วไหลไปบรรจบกับห้วยตะเคียนที่บ้านโคกสูง กิ่ง อ. โคกสูง เพื่อไหลเข้าสู่ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

- กลุ่มน้ำห้วยนางาม มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 225.20 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติรายปีเฉลี่ยประมาณ 71.99 ล้านลูกบาศก์เมตร ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภออรัญประเทศ และบางส่วนของ กิ่ง อ.โคกสูง โดยมีลำน้ำสายสำคัญของลุ่มน้ำย่อย ได้แก่ ห้วยนางาม ต้นน้ำเกิดจากหนองอ้อยที่บ้านเหล้าอ้อย อ.อรัญประเทศ แล้วไหลไปตามเขตแดนระหว่าง อ.อรัญประเทศ กับ กิ่งอ.โคกสูง เข้าสู่ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

- กลุ่มน้ำห้วยพรหมโหด มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 931.40 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติรายปีเฉลี่ยประมาณ 415.48 ล้านลูกบาศก์เมตร ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภออรัญประเทศ และบางส่วนของอำเภอวัฒนานคร โดยมีลำน้ำสายสำคัญของลุ่มน้ำย่อย ได้แก่ ห้วยพรหมโหด ต้นน้ำเกิดจากบริเวณบ้านโนนหมากเค็ง ในเขต อ.วัฒนานคร มีสาขาย่อยไหลมารวมกัน คือห้วยพรหมโหดน้อย ห้วยกุดตาไป ห้วยประพาน ห้วยพะโยไหลผ่านบ้านต่างๆ ตามลำดับดังนี้ บ้านบุกะสัง บ้านวังด้ว บ้านหนองบัวเหนือ บ้านนาโพธิ์ บ้านใหม่หนองไทร บ้านสะพานดำ มีน้ำห้วยไผ่ไหลมารวมกันด้วยที่อรัญประเทศ แล้วไหลมาเรียบตามชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา โดยไหลเข้าสู่ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ที่บ้านหนองเอียน อ.อรัญประเทศ ห้วยไผ่ ต้นน้ำเกิดจากบริเวณเทือกเขาแถวหมู่บ้านไผ่ล้อม ระหว่างเขตแดน อ.วัฒนานคร กับ อ.อรัญประเทศ ไหลผ่านบ้านวังยาว บ้านเมืองไผ่ แล้วไหลไปรวมห้วยพรหมโหดที่ อ.อรัญประเทศไหลเข้าสู่ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

- กลุ่มน้ำคลองน้ำใส มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 252.50 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติรายปีเฉลี่ยประมาณ 143.00 ล้านลูกบาศก์เมตร ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของ อำเภอคลองหาด และบางส่วนของอำเภออรัญประเทศ โดยมีลำน้ำสายสำคัญของลุ่มน้ำย่อย ได้แก่ คลองน้ำใส เป็นคลองแบ่งแนวเขตระหว่างไทย กับกัมพูชา ไหลไปรวมกับคลองลึกและคลองพรหมโหด รวมตัวกันไหลลงสู่ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาเงื่อนไข ปัจจัย ตลอดจนกฎหมาย นโยบาย ที่เอื้อต่อการสร้างสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน ของงานวิจัยนี้ ยังไม่สามารถเก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ จึงยังไม่สามารถตอบโจทย์วิจัยได้ตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้

บทที่ 5

สรุปผล บทเรียนและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การดำเนินวิจัย โครงการ “ศึกษาสถานการณ์ปัญหา และแนวทางการสร้างกลไกที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศนํ้าห้วยลำสะโตน อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ระยะที่ 1” ดำเนินการโดยทีมแกนนำชุมชน มีคำถามหลักคือ “สถานการณ์ปัญหาและแนวทางการสร้างกลไกที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศนํ้าห้วยลำสะโตนที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร” และคำถามรองคือ

1. สถานภาพทรัพยากร พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศนํ้าห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. สภาพปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศนํ้าห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
3. เงื่อนไข ปัจจัย ตลอดจนกฎหมาย นโยบาย ที่เอื้อต่อการสร้างสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรนํ้าห้วยลำสะโตนมีอะไรบ้าง
4. แนวทางในการสร้างกลไกที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศนํ้าห้วยลำสะโตนควรเป็นอย่างไร

โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ข้อดังนี้คือ

1. เพื่อศึกษาสถานภาพทรัพยากร พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศนํ้าห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศนํ้าห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษาเงื่อนไข ปัจจัย ตลอดจนกฎหมาย นโยบาย ที่เอื้อต่อการสร้างสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรนํ้าห้วยลำสะโตน
4. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างกลไกที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศนํ้าห้วยลำสะโตน

โดยมีกลุ่มเป้าหมายอยู่ในเขตพื้นที่ 4 ตำบล คือ ตำบลดาพระยา ตำบลทัพเสด็จ ตำบลทัพราช และตำบลทัพไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว โครงการนี้เป็น “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม” มีสรุปผลของการวิจัย ดังนี้

1. สถานภาพทรัพยากร พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศนํ้าห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

พื้นที่ศึกษาวิจัยครอบคลุม 4 ตำบล ในพื้นที่อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ตำบลดาพระยา ตำบลทัพเสด็จ ตำบลทัพราช ตำบลทัพไทย เป็นการสำรวจชุมชนที่มีกรณีปัญหาการจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศนํ้าห้วยลำสะโตนพบว่าในอดีต นํ้าห้วยลำสะโตนเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำและป่าดงดิบ บริเวณตลอดที่ราบลุ่มตลอดลำน้ำเหมาะแก่การเพาะปลูกและการเกษตร ทำนา ทำไร่และเลี้ยงสัตว์ และแนวลำน้ำโตนเลสาบตอนบน เป็นพื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน มาตั้งแต่ในอดีต บางชุมชน

ก่อตั้งมากกว่า 200 ปี ในการอดีตผู้อพยพจะก่อตั้งชุมชนจากความอุดมสมบูรณ์ ของแหล่งน้ำ เนื่องจากน้ำเป็นปัจจัยหลักในการเพาะปลูกข้าว เน้นการประกอบอาชีพเพื่อความอยู่รอด ไม่มีเทคโนโลยีสมัยใหม่ จนประมาณปี พ.ศ. 2500 ทางรัฐบาลได้เปิดสัมปทานป่าไม้ให้บริษัทเอกชนเข้าสัมปทานตัดไม้ในพื้นที่คลองห้วยยาง ชาวบ้านเรียกว่าพวก “รถซุง” เข้าตัดไม้และสร้างถนนเพื่อชักลากไม้ออกจากพื้นที่ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่มีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ จึงมีกลุ่มชาวบ้านในภาคอีสานที่อพยพเพื่อหาที่ดินทำกิน เช่น อำเภอนางรอง อำเภอบัวชุม อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งนั่งรถมาที่เขตบ้านโนนดินแดง ที่ตอนนั้นยังเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ชาวบ้านต้องเดินทางด้วยเท้าเปล่าลัดป่าลัดเขาตามเส้นทางที่นายฮ้อย (พ่อค้าวัว ควาย) ใช้ตอนสัตว์เพื่อนำไปขายยังเมืองลางทางภาคตะวันออก ซึ่งเป็นทางเท้าและทางเกวียนเล็กๆ จนถึงยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์ (ปี 2514 – 2520) มีชุมชนถูกย้ายออกโดยทางราชการให้เหตุผลว่าเพื่อการง่ายต่อการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ และปี พ.ศ. 2519 - 2520 มีการสร้างเส้นทาง สายตาพระยา – ละหานทราย โดยกำหนดเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์เพื่อลำเลียงอาวุธและกำลังพลเพื่อปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในเขตอีสานใต้และมีการตัดถนนเพื่อเชื่อมหมู่บ้าน จากนั้นในปี 2520 เกิดภัยสงครามระหว่างเขมร 3 ฝ่าย คือ เขมรเสรี เขมรแดงและเขมรขาว เกิดการปล้นหมู่บ้านทำให้เกิดความเสียหาย ชีวิตทรัพย์สิน เจ้าหน้าที่ทหารจึงมีการอพยพประชาชน ขณะเดียวกันทางราชการก็มีการจัดตั้งหมู่บ้านป้องกันตนเองตามเขตแนวชายแดน บ้านทัพทิม 03 หมู่ที่ 9 ตำบลทัพไทย อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว เพื่อเป็นหมู่บ้านป้องกันตนเองตามเขตแนวชายแดนและเกิดการอพยพของชาวบ้านจากหลายจังหวัด เช่น บุรีรัมย์ หนองคาย อุดรธานี มหาสารคาม นครราชสีมา จากภาคกลาง อาทิ จากจังหวัด นครสวรรค์ และจากเขตอำเภอลำน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ยังมีการ อพยพเพื่อบุกเบิกหาที่ดินทำกินใหม่ ตามบริเวณลุ่มน้ำโตนเลสาบ เช่น พื้นที่กันชน บริเวณบ้านหนองผักแว่น จากนั้นในปี พ.ศ. 2535 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ดำเนินการสำรวจจริงวัดแนวเขตป่า เทือกเขาบรรทัดเพื่อเตรียมประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติตาพระยา มีการกำหนดคูเรตแนวอุทยาน โดยจับพิกัดด้วยการยิง GPS และมีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติตาพระยาในปี พ.ศ.2539 ทำให้ ชาวบ้านที่ทำกินบริเวณคลองลำสะโตน คลองเผือก พื้นที่กันชนหนองผักแว่น เริ่มต่อสู้เรียกร้องสิทธิในที่ดินทำกิน เกิดกลุ่มสมัชชาคนจนและการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิในที่ดินทำกิน แต่ได้รับการแก้ไขเพียงบางส่วนเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปคือ สภาพทรัพยากรพื้นที่ลุ่มน้ำลำห้วยสะโตนในอดีตมีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก การอาศัยอยู่ของชุมชนจะอยู่แถบบริเวณที่น้ำไหลผ่านเพื่อความสะดวกในการอุปโภคบริโภค วิถีชีวิตของชุมชนอิงอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติ ทั้ง น้ำ ป่า สัตว์และอื่นๆ โดยชุมชนไม่ได้มีเอกสารสิทธิในที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน แต่หลังจากมีนโยบายของภาครัฐ ทั้งนโยบายการสัมปทานตัดไม้ของบริษัทเอกชนและนโยบายการนำชาวบ้านออกจากพื้นที่ทำให้เกิดการอพยพของชุมชน ประกอบกับปัญหาคอมมิวนิสต์และความขัดแย้งของเขมรทำให้เกิดความไม่มั่นคงของชุมชน เช่น เกิดการสร้างชุมชนกันชนตามแนวชายแดน การจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยเดิมของชุมชนเป็นพื้นที่กองกำลังทหาร ชุมชนจึงมีการอพยพหลายครั้ง แต่เมื่อเหตุการณ์ความขัดแย้งเริ่มสงบ ชุมชนกลับไม่ได้รับการจัดสรรที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยและทำกินในเขตป่า จึงเกิดการต่อสู้เรียกร้องและการจัดตั้งกลุ่มสมัชชาคนจนขึ้น ซึ่งยังคงมีปัญหาชุมชนขาดสิทธิในที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินจนถึงปัจจุบัน

2. สภาพปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน พบว่าชุมชนได้รับผลกระทบจากการจัดสรรที่ดินและการเข้าไปใช้ประโยชน์ของภาครัฐ เช่น ปัญหาการจัดสรรที่ดินทำกินซึ่งถูกนำไปสร้างเป็นศูนย์อพยพเป็นประเด็นปัญหาที่เจ้าของที่ดินทำกินเดิมไม่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินคืน หลังจากเหตุการณ์การจัดสรรที่ดินทำกินก่อตั้งหมู่บ้านช่วงสงคราม ทำให้เกิด

ข้อเรียกร้องของชาวบ้านต้องการที่ดินทำกินคืนซึ่งมีกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องคือการประกาศเขตพื้นที่ จังหวัดสระแก้วเป็นเขตที่ใช้กฎอัยการศึก ปัญหารัฐจัดสรรที่ดินให้ชุมชนแต่ชุมชนไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากที่ดินส่วนมากที่นำมาจัดสรรมีเจ้าของครอบครองอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังมีปัญหาผลกระทบจากโครงการปลูกป่าของภาครัฐ โดยนำที่ทำกินของชาวบ้านเป็นพื้นที่ดำเนินโครงการ แต่หลังจากปลูกป่าแล้วชาวบ้านไม่สามารถกลับเข้าไปทำกินในที่ดินเดิมได้ ซึ่งปัจจุบัน ยังคงมีปัญหาต่อเนื่อง เนื่องจากการพัฒนาของรัฐใช้อำนาจในการตัดสินใจของหน่วยงานเป็นหลัก ขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่อย่างแท้จริง ทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่สอดคล้องและเป็นธรรมกับชาวบ้านในพื้นที่

3. เงื่อนไข ปัจจัย ตลอดจนกฎหมาย นโยบาย ที่เอื้อต่อการสร้างสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรในพื้นที่เขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว พบว่ามีโครงการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนคือ 1) โครงการทบทิมสยาม จังหวัดสระแก้ว มีความเป็นมาคือสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงมีความห่วงใยต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนตามแนวชายแดน โดยเฉพาะพื้นที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชาซึ่งมักจะได้รับผลกระทบจากสถานการณ์สู้รบในประเทศกัมพูชา ได้เสด็จเยี่ยมราษฎรและมีพระราชดำริ ในการฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของราษฎรให้ดีขึ้น โดยจัดทำโครงการเรียกว่า โครงการทบทิมสยาม กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำลำธาร และปรับปรุงพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมให้เป็นป่าสมบูรณ์ โดยหน่วยงานรับผิดชอบคือศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์สระแก้ว และ 2) โครงการชลประทานสระแก้ว ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ศูนย์ราชการสำรองจังหวัดสระแก้ว เลขที่ 222 หมู่ 11 ต.วัฒนานคร อ.วัฒนานคร จ.สระแก้ว มีพื้นที่ลุ่มน้ำในโครงการคือลุ่มน้ำปราจีนบุรี มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 9,821 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็น 4 ลุ่มน้ำย่อย อยู่ในเขตจังหวัดสระแก้ว 2 ลุ่มน้ำย่อย มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 3,751.10 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติรายปีเฉลี่ย 1,217.670 ล้านลูกบาศก์เมตร และลุ่มน้ำโตนเลสาป มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 4,150 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็น 8 ลุ่มน้ำย่อย อยู่ในเขตจังหวัดสระแก้ว 5 ลุ่มน้ำย่อย มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 2,845.60 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติรายปีเฉลี่ย 1,041.310 ล้านลูกบาศก์เมตร

แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาเงื่อนไข ปัจจัย ตลอดจนกฎหมาย นโยบาย ที่เอื้อต่อการสร้างสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน ของงานวิจัยนี้ ยังไม่สามารถเก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ จึงยังไม่สามารถตอบโจทย์วิจัยได้ตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้

5.2 บทเรียน

บทเรียนที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัย ศึกษาสถานการณ์ปัญหา และแนวทางการสร้างกลไกที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศน์ลุ่มน้ำห้วยลำสะโตน อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ระยะที่ 1 นักวิจัย ทีมงาน และเครือข่ายฯ ชุมชน ได้กระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกันและการสร้างการมีส่วนร่วมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจสภาพปัญหา ได้รวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ และเข้าใจบริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในมิติต่างๆ ซึ่งนักวิจัยได้เพิ่มการเรียนรู้ ได้ความรู้และเข้าใจสถานการณ์ปัญหา นอกจากนี้ เครือข่ายและชุมชน ได้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้เพิ่มการรับรู้ข้อมูลและข้อเท็จจริง มีความตระหนักในปัญหาร่วมของชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานเป็นเพียงการศึกษาระยะที่ 1 จึงทำให้ได้ผล

การศึกษาเพียงข้อมูลพื้นที่เท่านั้น ยังขาดการปฏิบัติการเพื่อสร้างกลไกการจัดการทรัพยากรของชุมชน จึงยังไม่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของโครงการทั้งหมดได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. นักวิจัยและทีมงานต้องเพิ่มศักยภาพ โดยเป็นหลักและสร้างแกนนำที่จะต้องทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน ด้านทุนและบุคลากร มาหนุนเสริมกระบวนการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่น
2. การหาแนวทางสร้างกลไกการจัดการทรัพยากรของชุมชนไม่สามารถค้นหาได้จากการศึกษาข้อมูลเพียงอย่างเดียว จำเป็นต้องมีการทดลองปฏิบัติการ แต่งานวิจัยนี้เป็นเพียงการศึกษาข้อมูลระยะที่ 1 จึงไม่สามารถทดลองปฏิบัติการได้ ดังนั้น หากมีการแบ่งการวิจัยเป็น 2 ระยะ จำเป็นต้องกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยเป็น 2 ระยะเช่นกัน จึงจะสอดคล้องกับการดำเนินงานจริง

ภาคผนวก

ประวัติทีมนักวิจัย

1. นายสกุล ลิตเดชลัม

หัวหน้าโครงการวิจัย

ที่อยู่ 127 หมู่ 3 ตำบลทัพราช

อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว 27180

อาชีพ เกษตรกร ตำแหน่ง กรรมการชุมชน
การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โทรศัพท์ 08-0718-6620

2. นายไพโรจน์ หอมเทียม

ทีมวิจัย

ที่อยู่ 32 หมู่ 13 ตำบลทัพราช

อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว 27180

อาชีพ เกษตรกร ตำแหน่ง กรรมการชุมชน
การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โทรศัพท์ 08-6109-8318

3. นายสำราญ ใจดี

ทีมวิจัย

ที่อยู่ 29 หมู่ 16 ตำบลทัพราช

อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว 27180

อาชีพ เกษตรกร ตำแหน่ง กรรมการชุมชน
การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

โทรศัพท์ -

4. นายธนกฤษณ์ วงศ์ทำเนียบ

ทีมวิจัย

ที่อยู่ 159 หมู่ 3 ตำบลทัพราช

อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว 27180

อาชีพ เกษตรกร ตำแหน่ง กรรมการชุมชน
การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โทรศัพท์ -

5. นายอุทร คณารมย์

ทีมวิจัย

ที่อยู่ 91 หมู่ 16 ตำบลทัพราช

อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว 27180

อาชีพ เกษตรกร ตำแหน่ง กรรมการชุมชน
การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โทรศัพท์ -

6. นายพวน ถ้วนอก

ทิมวิชัย

ที่อยู่ 107 หมู่ 3 ตำบลทัพราช

อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว 27180

อาชีพ เกษตรกร ตำแหน่ง กรรมการชุมชน

การศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โทรศัพท์ -

7. นายพิสิษฐ์ โล่ห์ทอง

ทิมวิชัย

ที่อยู่ 460/99 หมู่ที่ 1 ตำบลทัพราช

อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว 27180

อาชีพ เกษตรกร ตำแหน่งกรรมการชุมชน

โทรศัพท์ 08-5774-8463

8. นายอุทัย สอาดชอบ

ทิมวิชัย

ที่อยู่ 122 หมู่ 5 ตำบลทัพราช

อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว 27180

อาชีพ เกษตรกร ตำแหน่ง กรรมการชุมชน

โทรศัพท์ 08-4346-3709

9. นายอุดม ทองดล

ทิมวิชัย

ที่อยู่ 141 หมู่ 2 ตำบลทัพราช

อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว 27180

อาชีพ เกษตรกร ตำแหน่ง กรรมการชุมชน

การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โทรศัพท์ -

10. นายณตฤณ ฉอ้อนศรี

ทิมวิชัย

ที่อยู่ 93 หมู่ที่ 9 ตำบลหายโศก

อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงาน

สถาบันสันติประชาธรรม

กำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษา คณะ

นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

โทรศัพท์ 087 - 8806970